

АНАТАЙ ӨМҮРКАНОВ

АСМАНСЫЗ ЖЫЛДАР

БИШКЕК 2001

Книга должна быть возвращена
не позже указанного здесь срока

Колич. предыдущ. выдач _____

12 | 11-230 | 2015 |
17 | * 1284 15 |
- 1285 15 |

Заказ 2382. Тираж 1.000.000

С. (Кырк)
Q 99

Анатай Өмүрканов

АСМАНСЫЗ ЖЫЛДАР

р ж
ТБ 100033
0.185
285

БИШКЕК
«КЫРГЫЗСТАН» 2001

ББК 84Ки-7-5
Ө-99

ЫРЛАР
ТАБИЯТ

Ө-99 **Өмүрканов Анатай**
Асмансыз жылдар: Ырлар, төрт саптар, сегиз саптар, терме,
поэма. — Б.: Кыргызстан, 2001. — 200-б.
JSBN5-655-01413-0

Адам жана Мезгил, Адам жана Тарых, тарых алдындагы
жоопкерчилик, Адам жана Коом, Адам жана Ата Мекен, Адам
жана Табият — акындын колунуздардагы жаңы китебинин не-
гизги темасы. Акындын поэзиясынын өзгөдөн айырмалуу өзгө-
чөлүгү адаттагысындай эле — туруктуу атуулдук көз караштык
тутум, шакардай кай-наган жан дүйнөнүн илептүү табы, көркөм
ой чабытынын көрөңгөсү күчтүү шапатаасы, терендиги, чынчыл-
дыгы. Ошондон улам ар бир ыр ким болбосун «өз» көйгөй,
«өз» кубанычындай көрүнөө, жетик кабылданат, кайдыгер кал-
тырбайт, тилсизге тил бүтүрүп, жан бүдөгө салат.

Жаңы жазылган ырлардан бүткөн «Асмансыз жылдар»
жыйнагы айлана-чөйрөбүздө болуп жаткан оомал-төкмөл дүйнөнүн
оош-кыйышына кайдыгер карай албаган дили тирүү, жаны
тирүү жарандардын баарына багышталган.

Ө 4702300200 кулактандыруусуз
455(11)-00

ББК 84Ки7-5

JSBN5-655-01413-0

© Өмүрканов Анатай, 2001.
© «Кыргызстан» Басма үйү

*Ырларымды сүйүп жаздым
сүйбөгөн жан аны ачпа, -
татынам деп тамган жашым
тамга болуп баракта.*

*Ырларымды ыйлап жаздым
ый билбеген окуба, -
анткени сен куйалбайсың
мен күйгөн муг отуна.*

ТУУГАН ЖЕР ЫР ТҮРМӨГҮ

АПАМ АЙ

Билемин тилегинди «өс, өн» деген
бир жаның мен деп канча көзөлбөгөн...
Апам ай, каруусунда уктап калсам
ойготуп аламбы деп жетөлбөгөн!

Апам ай, «Апа» десем ыргып турган
көзүмдөн кандайымды көрүп, туйган,
нандын күйүп калган жерин өзүнө алып
даана бышкан даамдуусун мага сунган.

Айттырган учкан желден саламдува...
башкача балбалактап барганымда,
кийимдин эң жакшысын өзүмө арнап
тамактын майлуурагын берген мага.

Өзүңсүн өмүрдөгү таалай-багым,
оорусам түштө көрүп айыгамын.
Ортобуз абдан алыс болгон менен
оюмда таңдан кечке жаныңдамын.

Муштумдай болгон менен күчүң тоодой,
өмүрүң өлбөстүккө кеткен жолдой.
Мен алыс жүргөн менен үйүңдөмүн
мүнөтүм өтпөй Апа, сени ойлобой.

Эч эч ким мени сендей көтөрбөгөн,
бир жаның мен деп канча көзөлбөгөн...
Апам ай, каруусунда уктап калсам
ойготуп аламды деп жетөлбөгөн!

КАРЫБА АПА

Айлана тоо... күз асманы күүгүмдөп,
айталаада аппак болуп Айдан да
алка-шалка миң бир сууп, миң тердеп
орук оруп жүргөн күнүң майданда,

бүгүн дагы түшкө кирди, Апаке,
дагы сага ачманы алып жилбиндеп,
баратыпмын. Өзүң батпай өзүңө
мени утурулап

кучак жайып күлүндөп
келатыпсың. Бир жыгылып бир туруп
көз алактап көздөрүңдөн көз албай
калтылдатып колумдагы суусунду
куюп болом кучагыңа жеталбай...
Мына-мына, аз-аз калды, аз калды,
бир жүткүнүп жетеримде мойнуңа
түш үзүлөт. Түтөтүп жаш жанымды
чуркап барам чаң ызгыган жолумда.

...Ушул түштү көрө берем түн сайын,
айталаада апкак болуп Айдан да
орок оруп сен жүрөсүң. Ылайым
карыба Апа, эч убакта карыба.

БИР ЖАШАРТЫП ТУРСАҮ КАНА

Апам - Күндөй, а мен Күндөн түшкөн нурмун,
алдас уруп арасында ар кыл ырдын,
арып келип кучагыңа кулач жайсам
ай-ааламды бир кучактап алгансыймын...

Апакебай! Атыңды улам кайталасам
арылбаган аруу жыргал, шаңга батам.
Өзүңдү элдей, элди сендей ыйык көрүп,
экөөңөрдү уят кылбай келе жатам.

Айылыңа айлап эмес жылдап барбай,
жеңилинди жерден, ооруң колдон албай,
карегинди карагандан жалтанамын
чачындагы ак бубакта күнөөм бардай...

Кулдук урам, кудуреттүү кудай таала,
боор оорутуп боору оорулу бир балаңа
айды ай сайын жашарткандай Апакемди
ар жыл сайын бир жашартып турсаң кана...

Кайып күнгө – канча жолу жаралсам да
ошончо ирет «Апа» деймин сени гана...
Апа үчүн Баладан чоң бакыт болбойт
а балага Ападай жок ай-ааламда.

... Барып калсам базар болуп чачыласың,
тез таарынып, анан да тез жазыласың.
Билем, билем сага арнаган бардык ырым
жарым күндүк түйшүгүңө татыбасын.

МЕН АЛЫСТАН САГЫНГАНДА АПАМДЫ

Алыңды айтып алыс жактан жел келет,
Көптөн берки көңүл бугун жазамбы?
Бүт энени өпкүм келет эркелеп
Мен алыстан сагынганда апамды.

... Көз алдымда кайтканында талаадан,
Батар күндөй балбылдаган кетмениң.
Сен базарлап келаткандай базардан,
Алдың тосуп чымылдаган кездерим.

Чыныктасам чуркап бүбү кемпирге:
«Чырагыма таба көр деп бир айла», –
Чарк айланып жалыңганың эсимде:
«Чымын жанын аман кой», – деп кудайга...

Балдарыңдын жаш курагын эстебей,
Ар бирине миң бөлүнүп бир жаның.
Качан болсо биз деп тосе нан жебей
Биз деп бизге эмне гана кылбадың...

Болду тоону көтөргөндөй – кыйналуун,
Коштуң минтип турмуш деген чоң жолго.
Өзүңө арнап жаза турган ырларым
Көктө жылдыз канча болсо ошончо.
Алыңды айтып айыл жактан жел келет,
Көптөн берки көңүл бугун жазамбы?
Бүт энени өпкүм келет эркелеп
Мен алыстан сагынганда апамды.

АПАКЕМЕ, УГУЗБА АНЫ

Кекен иним, уурдап кеткен жалгыз атка
кайгырып жан кашайтып каргыш айтпа,
төрт аяктуу карышкырдан эки аяктуу
карышкырдын каары күчтүү болуп атса –
кантмек элен...

Андай атты эски убакта
ата-бабаң берип ийчү садагага.
Атымды ууру атышып алпкетти деп
шегим бар деп шелпилдебе милицияга.
Мен десең шегим бар деп бирөөгө айтпа,
төлгөчү, көзү ачыкка басып барба.
Башка айылдан бирөө келип алмак беле
өз айлыңдан бирөө жарым албаганда?!

Алса алсын... Аман болсун калгандары,
үйдө ийгилик боло берсин улам жаңы...
Укса кейип калбасын,

Апакеме
тилимди алып Кекеним, угузба аны.

АЙЫЛЫМ

Айылыма барарымда аптыгып,
Апамды ойлоп көздөрүмдөн жаш чыгып,
балбалактайм бар жогумду унутуп
балалыгым келүүчүдөй бастырып.

Башыңдан Күн, аягыңдан Ай тууп,
турсаң керек тукабадай кулпуруп...
Жерге бутум жетпей учуп баратам
аска чапчып аккан суудай жулкунуп.

Бактан булбул, кырдан таңшып улары,
баягындай күнүң батып, чыгабы?
Карегинин каруу-күчүн алдырган
караны тоо Апам күүлүү турабы?!

Карылардын караандары бириндеп
калды деген кепке көңүл ириңдеп...

Кайрийет деп кайра кайраттанармын
аларга окшош балдар чыкса күлүңдеп.

Кандырып бүт какшып жаткан талааны,
сууларың да мурункудай агабы?
Табаламбы Оңолбектей курбуну
Абжалбектей аруу көңүл аганы?

Көңүл түтөп, көздөрүмө жаш ала,
кураң окуйм барар менен атама,
Кудай таала, шыр кыла гөр жолумду
мага жана мен багыштаар батага.

Улам-улам уул-кызымды «турба» лап
кан жол деген кара жолду бир карап -
катууласам апам турган айылым
Ай түнөгөн алтын тоодой нурданат.

Кылым кырккан кызыл аска, адырың,
кайталашаар бабалардын бал ырын...
Ата-энемдей дайым мага ыйыксың
Ата-энемдин жыты калган айылым.

КАРА ИТ

Бала кезде бир кара итим бар эле,
Күйгөн шамдай кош кулагы ак эле.
Жалгызыма жакшы жолдош болсун деп
Атам таап келген күчүк кезинде.

Ал чоңоюп ак тилекти актады,
Жөн жүргөндү жөөлөп үрүп каппады.
Көз алдымда, таң атканча сагынып
Кол, бутумду жалагылап жатканы.

Сынагандай сабактагы сөзүмдү,
Терезеден тиктеп жатчу көзүмдү.
Досум бардай кара жанын аябас
Мен бактылуу сезээр элем өзүмдү.

Каалаганын керек менен билдирип,
Караңгыда карегинен от күйүп.
Сүйлөр сөздү билбейт гана дебесен
Көп адамдан эстүү болчу ошол ит.

Согуш бүтүп... этке турсун нанга жок
Наар татпай балдар шишип, чоң онтоп...
Уурдап келчү ферме үйүнөн эт, сүзмө
Биз сүйүнүп жеп алчубуз торсондоп.

Кээ бир кезде айды, күндү санатып,
Бир жактарга кетип калчу каратып.
Өлөйүн деп келер эле келгенде
Таланбаган денесин бүт талатып.

Анан жатчу үн чыгарбай кыңшылап
Анда мен да, атакем да аз уктап,
Оозуна оокат куюп турчу элек
Жаагы ачылбай калган кезде кашыктап.

Жатчу кара ит кыңшылабай күн-түндөп,
Жаратынан акчу каны шүүшүндөп.
Кээ бир жери курттап кетчү,

курттарын
Бирден терип олтурчубуз: «Байкуш» –, деп...

Жума, айлап жугунду ичпей, бир үрбөй
Бирок болчу өч алуудан түңүлбөй,
Мурдагыдан күчтүү болуп эки эсе
Айга жетпей ал айыгып кетчү эле.

...Ошол иттей он жеримден таланып
Он жеримден кызыл шүүшүн кан агып,
Жан чыдатпай ооруса да онтобой
Кайраттанып кара жаным карарып –
Келдим апа...

айыктырган кара итти
Атам да жок, жоктугу жан кейитти.
Ак сүтүндү эмизгендей бир кезде
Мээриминден бүгүн апа эмизчи.

Ак деп неге айтпайсың деп караны
Жайнаган ит жан жагыман талады.
Талап эле тим болбостон тымызын
Капыс өлүп калышымды самады...

Кабак түйүп, кайгырба апа, байыс кыл,
Кан агызып жаралануу тааныштыр.
Бир кезекте кара итимди атакем
Айыктыргандай уулунду эми айыктыр!

ЖАМАН-ЖАРДА

Жолду курдай белибизге курчанып,
биз каткырып дөңдөн ылдый чуркадык,
күлкүбүздү булбул үндүү булак да
таноо какпай тыңшап турду тынч алып.

Купкуу чөптү курдаштыкка санабай,
куурлантып «кой, ай-буйга» карабай,
дөңдүн белин жеңдей булак жеп барат
дөңгөч белин аралаган арадай.

Жаш бала эмес, чоңдор көрсө аландаар
абалтадан айбаттуу жер Жаман-Жар.
Жаман-Жарда жарганаттай сербеңдеп,
Даниярды ээрчип чуркайт Бактияр.

Көп тараган көкүлүндөй Айдардын,
Жорго ылдый жортот жумшак айдарым.
Жымындайбыз бизге келген белги деп
жылдыздардын өчүп кайра жанганын.

Бул тоо көрдү көзүн, жүзүн канчанын,
канча жолу өзгөрүлдү салт агым?!
Тентектенип терезени ургулап,
айнегине шамал бүлөйт шамшарын.

Отто күйүп бүтүп барат жыгач жай...
Өмүр шүнтүп бүтөөр бир күн... Умачтай
көз ачылат...

Бүткөн боюм титиреп
туруп кетким келет оюм улантпай...

Нурларына сырын катып жашырын,
Ай шооласы үйгө кирип акырын,
үн чыгарбай өөп жүрөт Апамдын
ар бир талын эрте агарган чачынын...

Үргөн иттин үнү калат угулбай,
балдар жыргап жомок тыңшайт кудундай.
Төбөбүздөн төгүлчүдөй көп жылдыз
бизди тиктеп турат тирүү кылымдай...

АР АР КИМДИН АМАН БОЛСУН АПАСЫ

Ар ар кимдин аман болсун апасы,
Апам жокто таттуу жесем апачуу.
Ойлой берем отурсам да, турсам да
Көңүлүндө болбосо деп капасы.

Арылбаган ырыскынын кемеси,
Ар ар кимдин эсен болсун энеси.
Энең барда дүйнө түгөл, баш эсен
Тоодой кубат жанда жүргөн элеси.

Бакыт балкып бакта гүлү жайнаган,
Балалыкка булбул кушу сайраган -
Баргым келет, калгым келет апама
Балтыр бешик бала болуп кайрадан...

ЭЧКИ

Карышкыр капыс тийди, бачым тийди,
улакты жеп, эки эчкини тартып ийди.
Жайылып жаткан койдун жанын сууруп
суурулду да суу ылдыйга куйрук түйдү.

Будуң чаң түшүп калды бардык тарап,
кейкелендеп Кекен жүрөт коюн карап.
Карышкыр жарды деген ак эчкинин
сол үрпү жок, кан шүүшүңдөп кетип барат.

Агып барат... аңгыча жан байыстанып
эчки улагын, кой козусун араң таанып,
эмизип жаткан кезде ак эчкинин
көк улагы маарап келди «күйүп-жанып».

Эне деген ким болбосун кандай ыйык!
Эчки алдастап улагына маарап чыгып

сынар үрпүн тосо берсе жок үрпүнөн
жошодой кан тып-тып тамды улам сынып.

* * *

Эчкилиде элик булут элеңдеп
дагы кулап кетпейин деп чебердеп
калт-калт этип таштан-ташка бут коюп
өрдөп барат

кайда жетип өнөрмөк?!

Ушул булут ушул жерде жок эле,
кайып учуп келгенинде максат не?
Шамал кууган шашма булут жазмышын
тагдыр буйруп койгон жокпу пендеге?

Күнөө болот өмүрдү айткан: – Аз, кыска...
талаадагы чөп бол-жазса жазмышка,
көркүн ачып көөнөрт болгон жашоону
таарынбай жат-тагдыр таштай жаткызса.

Мейли таш,чөп, мейли аккан дайра бол,
адам, куш бол, анан кайра пайда бол.
Көктө күндү көрүп өтүү – зор бакыт
жолугалы кайра келчү жолдо ошол.

* * *

«Кошунанын кызын качыр, Жамалды
калыңына берем малды жыйнаган»...
Үй толо эл. Атам күлөт. «Аялды
мен эч качан албаймын» – деп ыйлагам.

Баскандан да жакшы көргөн учканды
убак эле күлкү түштө уланган.
Айылдагы сулуу, сулуу кыздарды
аперем деп айткан сайын кубанган.

Ала турган колуктумдун көбүнөн
желек болуп желбирөөчү көңүлүм.
Ак шам күйүп турчу кээ кыз өңүнөн
чоочуп кетчүм түштө өөп кээ бирин.

Ошол күндөр, эмне деген күн эле
укмуш обон ойноп турчу денемде.

Бул жашоодо, ушул жарык дүйнөдө
бактылууудан мендей бирөө жок эле.

Чагылгандай бир жарк этип кайыды
кайран бир кез какшаганга кайрылгыс.
Тып баскандай болду жааган айыңды
мага тийип башка айылдык башка кыз.

КАЙРАН АТАМ

Кайран атам кара тоого барабар,
таш кармаса таш кишидей чыңырган.
Калч-калч этип кышта үшүгөн карт шамал
сакалына кире качып жылынган.

Кайран атам жылкыларын жуушатып
жылгаларда жылдыз санап жыргаган.
Балдары үчүн эрте туруп кеч жатып
жел тынса да жер тырмалап тынбаган.

Токтоп калса токтоп калчу суу сайда,
чаалыгуудан кубат алып бир башка –
Жалынычын миң кайталап кудайга
өлөмүн деп коркутчу эле ар жазда.

Бирөө менен маектешкен өңдөнүп
сүйлөп коюп жүрө берчү өзүнчө...
Бирок бир жан билбеген күч дем берип
чечен болуп кетер эле чечилсе.

Атам кел деп чакырды – деп түшүмдө
айтты дагы, бир аз ооруп жөнөдү.
Ангырадым ушул жарык дүйнөдө
жүрөгүмдүн жок калгансып жөлөгү.

ЭЧКИЛИ ТОО

Мезгилдин окшоп өткүнү
Кылымдын өтгү көп күнү.
Көп күнгө кылча көөнөрбөй
Көк челет көк зоо Эчкили.

Кабыландын каары, майданы,
Каадасы, салты, сайраны...
Угулуп турат дүңгүрөп
Тыңшасаң Талас дайраны.

Бак кетпей элдин башынан,
Бирөөсү миңге татыган.
Ынтымак

урсаң бөлүнбөй
Билинип турат ташынан.

Атадан калган өмүрдөй
Сууларың агып бөлүнбөй,
Ошондон ушул убакка
Келебиз жоодон жеңилбей...

Тендеше албай эч кими,
Теңирдин өттү мезгили.
Бешиги болсо Ала-Тоо,
Табыты болдуң Эчкили.

Ааламга кеткен атагы,
Ардактап Манас атаны,
Арбагы колдоп жүрсүн деп
Багыштайм күндө батаны.

Ааламга батпас хан атам,
Төбөңдө
түбүн жан атам...
Эрдиктин сүрү эргитет
Эчкили сени карасам.

ТОКОЙДО

Чычкандын мурду өталгыз
чыгырман калың токойдо –
чымчыктын үнүн жапжалгыз
тыңшайм да батам көп ойго.

Күү кайнайт мында куш эмес
жалбырак сайрап жаткандай,
айланып үнгө бүт элес
канатын жапырт каккандай.

Арылайм, сыйкыр күүлөрдүн
түшүнсөм бирин түшүнбөй, –
жашоого ушул келгеним
чын эмес эле түшүмдөй...

Мелтирейт токой миң көздөй,
мегилдин мээрин мен сезип, –
менменсийм жарык дүйнөгө
мурда бир келип кеткенсип.

Асманга эсеп бергенсип
сайрашат таңдан бир тынбай, –
кеткендер кайра келберсип
дарак, чөп болуп чыккандай...

Тикгешет мени ойлогон
оюмду билип тургансып, –
касиет мисал колдогон
көздөрдө күйөт күү калкып.

Жаңырып кайра басылбай
кайрылат күүлөр кандагы, –
агарып калган чачымдай
бутактын куурап калганы.

Карт дарак сынган бутагын
кучактайт жерге жибербей, –
бооруна кысып баласын
бойбоздоп турган энедей.

Жүргөнсүйм шаар аралап
жеринде сыйкыр, укмуштун, –
күү канга жандай таралат
билгенсийм тилин чөп, куштун...

ТУУГАН ЖЕР

I

Кан болуп боюма таралган,
Кагылам атырдай абандан.
Жүрөгүм туйлатчу элесин,
Жүргөндө алыста араң жан.

Сур булут айланып асманда,
Сумсайып жапжалгыз жатканда.
Карааның кайратты бүлөчү,
Канатты даа бийик какканга.

Кайгыга кабырга кайышкан,
Күнүмдө аязга кайыккан,
Күн-түнү сени эстеп тууган жер,
Күйгүзгөн күйүттөн айыккам.

Өзүңсүң, күдүргө чаппаган,
Күлүктү күүлөнтүп таптаган,
Онтогон оорудан жана да,
Келүүчү ажалдан сактаган.

Өчүргөн өзөктө ыйымы,
Өзүңсүң ыйыктын ыйыгы.
Өмүрдөн өткүчө күн сайын,
Өзүңө арнаймын ырымы.

II

Бейишинен жат жердин,
Тозогу артык Мекеним.
От болот жүрөк ордоңон,
Ойлосом узап кетерим.

Күздө суу күчү азаят
Азайбай сендик зор арзуу -
Балбылдап турат дайыма
Батпаган күнүң сыяктуу.

Үкүдөй көрүп түнүңдү,
Түшүмдө туям эртеңиң.
Өзүңсүз көргөн жыргалды
Чуңкуру көрсүн желкемин.

Өтөрмүн бир күн жылт этип
Өзгөгө дайным угулбай,
Шылдырап агып баратып
Жылгаңа сиңген суундай...

Жүрөктүн ыры сунулган
Балаңмын сага сыйынган.
Өзгөгө ташың алдырбай
Өзүң деп чыгат чымын жан.

180033 285

III

Тескейи темир жашыл төр,
Тебишип өскөн көк шибер.
Тентушу болуп энемдин
Теңирден бизге калган жер.

Ай нуру сүйүп бетимен
Таманым өпкөн тулаңы...
Бабамдын жана өзүмдүн,
Баламдын сенсиң турагы.

Аскага түнөп мунары
Булуту көчкөн сай бойлоп...
Тууган жер – жүрөк тумары
Жыргалга батам сени ойлоп.

Айгышып ата арбагын,
Аркырап аккан дайраңын
Кайрыгын улам укканда
Кайратка толот кан-жаным.

Турнасы тунук тууган жер,
Тулпары туйлап жазат чер...
Келмекмин сага... өмүрдү
Өткөн соң кайра берсе эгер.

IV

Атпай журт, сен жалгызсың ай-ааламда,
Сабылып сагынарым өзүң гана.
Кудурет куттуу күнү кубандырып,
Кут чачып, кубат берип турсун сага.

Тамчыда бакыт чексиз сага тамган,
Тарыхты таң калтырып ата-бабаң,
Кайышып карыш жерин жатка бербей,
Намысты алдырганча жан алдырган.

Мекен деп мерт болгондун өмүрү үлгү,
Кучактап жатат алар көктө Күндү.
Эрдиги кылымдарга унутулбай,
Ушул тоо, ушул суудай түбөлүктүү.

Урпактар улуу элдин учун ула,
Кийинки муундардын күчүн чыңа...
Кыйкырып турсун ушул тоолор, суулар,
Кыргыз – деп кылымдардан кылымдарга.

СОҢ-КӨЛ КАЙРЫКТАРЫ

1. МОЛДОНУН АШУУСУНДА

Курбум Райымбек Шакировго

Астымда турат ай чырай,
Көк челген көпкөк капчыгай.
Төбөмдөн тамчы тамды жай
Соң-Көл жыт солдон аңкыды ай.

Капталда кашка суу мөңкүп,
Карагай келет берилеп.
Тоолорго тоолор желөнүп,
Нарылап улам керилет.

Ак чоку ылдый ак шагыл,
Анан соң гүлдөр башайы.
Ак булуг жылсаң аста жылы,
Азоодой азыр жаз айы.

Далайга тоону жаңырткан
Дайранын тыңшап дабышын.
Жаңылбас жанды жаңылткан
Жашоонун туйдум маңызын.

Шашылчаак курбум, аскага
Шамшардай бүлөп эркке эркти,
Шаңшыган бойдон асманга
Шаңданып учуп кетсекпи?!

Убайды курбум унуткар
Чекенди тийгиз жылдызга.
Агылган аптак булуттар
Өмүргө болсун бир нуска.

2. СОҢ-КӨЛ

Тагдырга сени багынтып
Жаратса кандай Теңирим –
Так ошондой чагылтып
Турупсуң кыргыз пейилин.

119 Сулуулук көрбөй суусаган,
Сук көңүл көрүп дүр эткен...
Ааламдын сырын тыңшаган
Тынчы жок сыйкыр жүрөк сен.

120 Сан тоодон түшкөн көлөкө
Санжыра айтып жаткандай.
Закымдап учкан өмүргө
Зарурат дары тапкандай...

121 Мекеге ажы болом деп,
Барышат, ал жол бузулгус.
Соң-Көлгө адам болом деп
Сыйынып келип тур кыргыз...

122 Кепкенин жайлоо, кең адыр,
Келберсип жаткан кези экен,
«Каяктан?» десең сен азыр
Демекмин: «Чыктым бейиштен»...

123 Арзуумду сага калтырдым,
Жашарды кайра жан эми...
Аман бол, бар бол калкымдын
Көк тиктеп турган кареги!

3. «ТУЛГА ТАШ»

Коюлган тогуз жерге, сегизден таш,
Кандай койсо так ошондой жатат мында.
Бир кезенде өргүп өткөн дешет Манас
Ишенет көптөр мунун чындыгына.

«Таш тулга» тандан кечке Соң-Көлдү эмген,
Суроого жооп берчи жүрөктү эзген...
Же биздерге жылдыздардан жиберилген
Жер билбес сырды каткан катыңбы сен?

Санында кандай сыр бар? Эмне сыр бар?
Бул жерге качан келдиң? Ким апкелди?
Кулжалардай качып кетти миң кылымдар
Неге тиктейм таанышымдай мен силерди?

Неге тиктейм? Өзүм билбейм? Укта үнсүз
Учса мезгил улам бекем сыр каткыла.
Тамырлары таралбаган тарых түпсүз,
Түндө ойгонуп түнөрбөстөн күү каккыла.

Сылап өтүп турсун булут мандайындан,
Шүүдүрүмдөн көрүп сүйүн сүрөтүндү.
Жүзүңдү өпкүлөсүн таң жайылган,
Жата бергин тыңшагансып зор дүбүрттү.

4. «ТУЛПАР ТАШ»

«Тулпар таш» туйлап турган тулпар белең?
Ташка айланып калдың кандай себеп менен?
Ырым менен камчыдай чаап, кишенетип,
Кандайсың жүгөн салып, тушоон чечсем?..

Арстандын азуусундай арсак-арсак
Чокулардан чоктой күйүп уруп таскак,
Алоолонсок – ак булуттан сергүү алып
Чаалыкпаска чагылганды камчылансак.

Кандайсың... күнүмдүктөн уча качсак,
Түгөнбөгөн түбөлүктүү жыргал тапсак,
Ал жыргалдын күчү менен күүгө келип,
Көздөн учкан жылдыздарга аралашсак...

Жанымда жайнап жүргөн жазмакейден,
Таш болсоң да жүрөгүмө жакынсың сен.
Бир жылдыздын мыкты акыны болуп жүрбө,
Ханга каршы ыр жазам деп куулуп келген?

«Тулпар таш» тунжураба көлдү тиктеп,
Эч качан бирөө келбейт өзүңдү издеп.
Эзелтеден элине даңк апкелүүчү
Эң мыктынын тагдырлары ушинтилмек...

«Тулпар таш» жаныбарым туйлап турган,
Көл сага боор оорутуп ыйлап турган...
Таш болсоң да чобурларга караандатпай
Чуркайсың куштан ыкчам, желден ылдам.

«Тулпар таш» туйлап турган тулпар белең?
Ташка айланып калдың кандай себеп менен?
Ырым менен камчыдай чаап, кишенетип
Кандайсың жүгөн салып, тушоон чечсем?..

5. ТАЙЛАК БААТЫРДЫН КҮМБӨЗҮНДӨ

Мөлтүрөгөн кыздардын колун байлап,
Баратканда сарбаздар Коконго айдап,
Ал кыздарды алдырбай, атпай журтту
Кас душмандан коргоп, сактап найза кармап.
Намыс-арды нандай ыйык койгон үчүн
Болгонсун баарыбызга баатыр Тайлак.

Эр Тайлак, баатыр Тайлак, көсөм Тайлак,
Мен келдим күмбөзүңө жылдап-айлап.
Салт экен кара башын калкы үчүн
Байлап койгон баатыр үчүн колду жаймак...
Эртең дагы эл деп эрдик жасай турган
Жарандарга сенсин бүлөө, сенсин кайрак!

Калкым деп касам ичип баратканда
Кайраным ай, кайылмын деп кара жанга,
Кылкылдаган колуң менен кошо кеткен
Кыйышпаган курбуң болуп калсам кана...
Кудайым кут түшүрүп, кубат берсин
Кулдук уруп жайып турган алаканга.

... Элди жатка кошулушуп жеген толо
Калаадагы эстеликтин жармы моло.
Турушат муздак, жылма, дулдуошуп
Тунжураган турагынын түбү оро.
Алар минтип жек көрүнчү болмок эмес,
Элге ойлору сеникиндей ак болгондо...

Айбатыңа бу тургандар теңдешпеген
Сен Нарынга окшош элен, достош элен,
Баатырлардын баатырысың баскынчыга
Кошулуп эл жешпеген, жер жешпеген.
Ай астында сен жашайсың маңгиликке
Чын болсо: «Эл деп өлгөн - өлбөс деген».

Баштагансың баатырдыктын улуу көчүн,
Өзүң үчүн алгым келет кастан өчүн...
Муздак, жазма эстеликтин жанында эмес
Билем сага келбей эрдик жетилбесин.
Кетилсе да күмбөзүңдүн тулку, чети
Баатырдыгың эч убакта кетилбесин!

Август, 1999-жыл.

ЖАЛАЛ-АБАД ЫР ТҮРМӨГҮ

1. КУРОРТТО

Түн бою сайрайт түркүн куш...
Жыргалга батып улам жай,
Элжиреп жатсаң бир укмуш
Этинди суудан чыгарбай.

Арбагы ата-бабанын
Келгендей сууга айланып -
Кеселдеп келген жарандын
Кеселин кууйт шаңданып.

Асманынын көгүн ай,
Булугунун агын ай.
Көк жашыл болгон чөбүн ай,
Көз жоосун алган таңын ай.

Желинде сан гүл жыты аңкып,
Жергеси миң түс, өзгөчө өң...
Өмүрдү кыска узартып
Өтөлү келчи, өзгөчөм!

Жалбырак жашыл бутактан
Жалынган булбул тыңша үнүн.
Жаңшанып ук дейт эчактан
Жалганын ушул дүйнөнүн.

Жалганды жаным, чын кылып
Чын кылып ушул жарыкты.
Жалжылдап аста кылгырып
Каректен сүйүүң тамызчы...

2. АРСЛАНБАП

Ак булут,
анан аска,
анан токой,
Кол менен кооздукка орноткондой.
Ааламга Арсланбап жаралбаса
Ааламдын бир сүрөтү кем болгондой.

Керме тоонун жашыл кымкап жакасындай,
Жайкалышы Жараткандын батасындай.
Дүркүрөп дүнгүрөй бер кылымдарга
Дүйнөдөгү тазанын эң тазасындай.

Жемиши жерге батпас Арсланбап,
Жердеген желдей элим сени тандап.
Жергенди жер үстүнө таңсык этсем
Желектей желбиретип колго кармап...

Келбети кербезкана бүт дүйнөлүк,
Керилет кең жылганда өспөс өнүп.
Өмүрү атың билбес өлкөлөргө
Өзүңдү көргөзсөм дейм атка өнөрүп...

Аскадагы аппак мөңгү-куюшкандай,
Мээримине атпай журтун жылыткандай...
Ата арбагы жалбыракка айланышып
Жапырт бизди тилсиз тиктеп турушкандай.

Табият кандай уста, кандай чебер,
Берем десе берешендеп бештен берер,
Арсланбапты ким бир жолу көрбөсө эгер
Аруулукту көрбөй, билбей кеткен дей бер...

Ааламды алтынына алмаштыргыс,
Бул байлык болсун десең бизден жылгыз,
Көзүңдүн карегиндей сактап анан
Чырпыгын чынар кылып өстүр кыргыз!

3. ШАРКЫРАТМА

Кубанычбек ЖУМАЛИЕВге

Күдүргө тынбай чабылган
Күлүктөй айдап күн-түндү –
Аскадан эмес тарыхтан
Агылган арман күүсүңбү?
Болбосо ата-бабадан
Керээзди бизге калтырган
Кыйкырып турган үнсүңбү?

Жакшылык тилеп биздерге
Жаннаттан келген жансыңбы?
Асмандан жерге түшкөнчө

Кайталап калдың канча ырды?
Жаңырык – сөзү бабамын,
Көргөнсүп көзүн, жамалын
Тамшана тиктейм тамчыңды.

Кубантыш үчүн пендени
Куюлуп түшкөн кутсунбу?
Өлбөстөн өлбөс жердеги
Элим деп жашоо, уктунбу?..
Жолдогу кирди тазалай
Шаркырап элге батадай
Узарта уккун кыска ырды.

Арбактар айткан ырларды,
Шапата элге кайталайт.
Өзүнө алып кууралды
Ким элге деп жан сабайт?!
Муундан муун тынбаган
Муундун муун ырдаган
Тамчынын баркы канча айт!

4. КУРМАНБЕК

Курманбек! Эх, Курманбек! Курманбегим!
Коргогон сендей болсо жоодон жерин
Кыргыздар жерин мынча кичирейтип,
Ушунчалык азайтышмак эмес элин.

Сенден кийин сендей уул болуп кем-кем,
Айрылдык ата конуш далай жерден.
Анткени кийин баатыр атанышты
Кылыч чаппай баскынчыга алтын берген.

Чымын жанын аяп чыкпай жекме жеке,
Сенден кийин теке болуп мыктысы элге -
Канчалык көп иш бүтүрсө калкка зыян
Ошончо көп айланышты «кеменгерге».

... Сен чоңойгон кыпкызыл жар, жашыл дөңгө,
Суктандым да суроо салдым өлбөс желге:
Элдин баркын, элдин даңкын көкөлөтчү
Көөнө эрдик шу менен бир өлгөнбү же?

Атасы баласына кара мүртөз,
Жоого ийилип, а элине күлбөс, күйбөс.

Кайдан келди калк намысын унутуп салып
Бир бирине көр казышкан сезим күндөш?

Ушу менен бүттүбү эл намыс , ары
Ушундайбы кайран журттун карыганы?
Жыйырма алты жашында эл деп жанын кыйган
Курманбектер жаралбайбы кайра дагы?..

... Эрдикке үндөп сендей кайрат бербейт эч жан.
Күнгүрөнүп күмбөзүңө ыйлап барам...
Күйөм, күйөм тагдырыма сени менен
Бир жаралып калмакка бет бир барбаган...

Жанынан артык көрүп туулган жерин
Коргогон сендей болсо жоодон элин,
Өмүрүмө кылдай арман кылбас элем...
Эх, Курманбек! Курманбектай! Курманбегим!

Калмак-Кырчын айылы.

5. БОЛУШ МАДАЗИМОВго

Күүлөргө эритип жанын жай
эсепсиз кайрыктан жаңылбай,
бу, Бокем кыргыздын күүсүнүн
жаныдан шайланган ханындай
олтурат. Жарашат өзүнө
жашынан жан бирге комузу -
аста бир шыңгырап күү төксө
ааламга агылат ой учу.

Кылына кылымды чыйраткан
кыялкеч кайрыктын үзүмү -
кыргыздын ыр каткан, ый каткан
жашоодо жашаган Үмүтү.
Өткөндү өчүрбөй угалчу
эргенди жакшыга буралчу,
кудурет даарыган дүйнөнүн
бир ирет кубанткан Кубанчы.
Кылымга күү чертип күүлөнткөн
күүлөрдүн күчүнөн дайыма -
күү алып, күч алып сүйүнткөн
күүлөрдөй күүлүү бол, карыя!

Май. 2000-жыл.

ДУЙНО - ӨМҮР ЫР ТҮРМӨГҮ

* * *

Өмүрдүн жаз, жайы өтүп күзү калды,
Өнүмдүн нуру кетип түсү калды.
Калтардай жалтылдаган капкара чач,
Кардагы бетегедей уйпаланды.

Үнүмдүн мукамы өчүп доошу калды.
Сөзүмдүн курчу кетип бошу калды.
Үлүндөп күйүп турган үмүт байкуш
Таңдагы жылдыз өндүү үл-бүл жанды.

Эй, өмүр бөксөсү көп толосунан
Өкүнчү көп болгондон да боло турган.
Мен эмне калың элдин арасынан
Калдайган досторумду көрбөй турам?!

Жашоонун жаманы көп жакшысынан,
Ар ар ким көрөт аны бактысынан.
Мен бүгүн тоодо адашкан бала мисал,
Кейип ыйлап кечээгимди таппай турам?!

Шамал болуп шашылам деп шамалдарга,
Жолго чыккам жоодур көздүү тармал таңда.
Каяктан кара басып келип калдым
Кан жолго асты кемер, арты дайра?

Бороон болуп чабылам деп бороондорго,
Чындык көксөп чымырканып чыккам жолго.
Чычырканак бутту тилип чыңырамын:
Эмне үчүн артым аска, алдым оро?

Тагдыр сен, кайда апарып тоголоттуң?!
Табына жылынсам да өчкөн оттун,
Бирөөлөрдүн бактысына көзүм артып
Жаман ойду ойлоп дагы койгон жокмун.

Жазмыш сен, кайдан алып, кайда апардың?!
Жашоондо уундан тандым, балыңдан тандым.
Бирок да бирөөлөргө жакшылыкты
Жасагандан жакшы иш жогун билип алдым.

Эй, журтум, араңар эч суюлбасын,
Бир баскыла кылым соңун, кылым башын.
Кылкылдап келе жаткан кылымдарга
Кылыңдын кыйшайганы угулбасын.

Атпай журт, аккан сууң азайбасын,
Ар дайым өргө кулап турсун ташың.
Азыркыдан алда канча акыл-эстүү,
Ар-намыстуу болсо экен дейм келчү жашың...

КАЙДАН КЕЛДИМ?..

Бу жараткан берген жанын кайра алып,
адамзаат айланбаска айланып -
жаны улам жаралганга жармашып
жашай берген жазмышына таң калып
турам ойлуу... оюм мухит, тоо оюм,
Оо, жараткан! Мен садагаң болоюн
сансыз суроо салааланды ажат ач,
аз күлкүңө көп күлгөңдөй тосюң...

Кайдан келдим? Кайда барам? Не болом?
Тагдыр бөксө болуп келет толодон.
Максаты не? Маңызы не жашоонун?
Ким кутулат өлүм деген ородон?
Кара аскадай, кара тоодой салмагы
Ким кутулат кайгы-мундан кандагы?
Кай жаңылык жашообузга апкелет
Кайра айланып келе турган жан жаңы?
Чын болгондой Күндүн чыгып батары
Чындык болуп бүткөндө өмүр базары,
Эмне үчүн ээлик кылбайт ажалга
Ар ар кимдин жыйган алтын атагы?

Ай, жыл деген бир акпастан миң акты,
Кайда барат Мезгил, мерез Убакты?
Жаман-жакшы иш бүтүргөн жан байкуш
Кантип табат түбөлүктүү туракты?

... Шеригиби уйку келчү өлүмдүн?
Санаа тартып сан суроого чөмүлдүм...
Канткен менен кагылайын калың журт
Катарыңдан келбейт, келбейт бөлүңгүм.

КАНДАЙ БАКЫТ, КАНДАЙ ЫРАХАТ

Мен жайлоого атчан бараткам,
Көл үстүндө жарк-журк сан балык -
Суу периси аны ар жактан
Кытыгылап улам жаткансып;

Каткыргандай чулп-чулп чыгат да
Чулп деп сүңгүйт сууга кайра тез
Керемет күү келет кулакка
Эч убакта эч ким эшитпес.

Мүмкүн келди күткөн сүйгөнү,
Мүмкүн айты, мүмкүн майрамы?
Же көргөнгө башка дүйнөнү
Жетиналбай курган сайраны...

Ыргып чыгып ушул дүйнөдөн
Башка дүйнө көрбөйм булардай.
Күлдөй болот жерим күйбөгөн
Алар уккан ырды угалбай.

Кандай бакыт, кандай ырахат,
Ушундай бир сырдуу өмүрдө -
Ойлоп коюу - ойдон ойду саап
Башка жашоо, дүйнө жөнүндө.

* * *

Же жазында, же күз, кышта, жайында,
Мен асманды карай берем дайыма,
Караганда канааттанам өзүмчө
Бир керемет турган өңдүү жанымда.

Асман, асман - тиктеп турган көздөйсүн,
Турганыңдан өзгөрбөйсүн, чөкпөйсүн.
Кетпейм деген кемеңгерлер кетишти
Сен келбестик эмне экенин сезбейсиң.

Качан болсо мелтиреп бир калыпта,
Сырдуу көзүң сыйгаланат жарыкка.
Кимдер кандай аракетти кылбады
Бирок сендей калбады эч тарыхта.

Асман, асман аалам сыры төгүлгөн,
Айланамын акыл жетпес көгүндөн...
Арманым жок чети оюлбас чегинде
Жылдыз болуп өтүп кетсем өмүрдөн.

* * *

Билип, сезип баарын алдыртан
жай алдырар жанын бардык жан
жайга барар болсоң конокко
бараткандай жакшы даярдан.

Мүмкүн анда бөлөк жашоо бар
миң бир эсе мындан көркү укмуш,
биз билбеген не бир сыйкырлар
болуп турар болбос кубулуш...

Айтат кыргыз, айтат байыртан,
өлөт баары, бирок өлбөйт жан.
Мүмкүн анда кайра жаралып
биз жашаарбыз күлүп кайрадан.
Жагалданып жашоо мындан да
жан жашарткан жагым ырларга
туш болорбуз...

Тукулжураган
тукумубуз билбес жыргалга...

Билип, сезип баарын алдыртан
жай алдырар жанын бардык жан,
жайга барсаң сыйлуу конокко
бараткандай жакшы даярдан.

* * *

Мупмуздак төшөгүмө жатарымда
Калчылдап ушунча бир ичиркенем.
Мүрзөмө мындан муздак, мындан суук
Үшүбөй кантип жалгыз жатар экем?...

Өзүң жок, сүйлөп берер сөзүң да жок,
Колуң жок коомай кармап турчу колду, -
Жыттабай жыпар жытың,

жылуу демин
Жылас күн, көргөн күнүм кандай болду?..
Ким билет? Же бир дагы сыйкыр даарып
Ата-бабам алмустактан жаткан жерде -
Мүрзөнү таштай каткан, муздай каткан
Кирерде маа жылуулап коёбу же?..

Каякта... камгак ойлор калдаландап
Топурап тоскоол болуп жазчу ырыма,
Жөн эле жөө тумандай жөөлөйт мени
Титиреп үшүп-тоңуп турганымда.

* * *

Жаралган белең багыма,
Жан досум, жокту бар кылган.
Акырын келип жаныма
Арылтчы мени кайгымдан.

Жан коер жер табалбай
Жабыгып турам жалжалгыз
Ар сөзүң мага абадай,
Азыр мен жылдыз - асмансыз.

Сазында убай, санааның
Көзүңдү көөнүм самап тур.
Калдайган тоодой карааның
Эки эсе керек мага азыр.

КӨК-СЕНИР

Асманда ай алакандай жаркырап,
анда сайдын суусу жатчу шаркырап...
Мүрзө аралап мектеп жакка кетүүчү
жолдон араң өтөр элем калтырап.

Үрөйдү алып үйдөн уккан ар кыл кеп,
калч-калч баскан ар кадамым эсептеп
коркор элем... чыга калып мүрзөдөн
бирөө мени калуучудай этектеп.

Үн угулуп ың-жың жаткан күдүрдөн,
ушунчалык сүрдүү болчу ушул дөн.
Кыяматтын көпүрөсү сыяктуу
кыйналчумун өтөрүмдө мүрзөдөн...

... Атам, иним жатат ушул мүрзөдө
мүрзөдөн мен коркпойм түндө же кечте,
кайра мага жакынымдай сезилет
конуп кет деп жүрчү колуң бош кезде.

Топук кылып топурагын ушалап
көрүстөнгө барып калсам ар убак -
мүрзө мага туулгандан жаны бир
туу тутушкан тууганымдай туюлат...

Акыр келчү үйүм сенсиң Көк-Сеңир,
сенден коркуп жүргөн кезим эстедир...
Эмнегедир азыр коркпойм, а бирок
кетер күндү кечинен бер Көк-Теңир.

* * *

Бул аткан таң - балалыгың супсулуу,
шашке өспүрүм кезиң толкун сыяктуу, -
а чак түшүн - жер көтөрбөс майышып
жигиттигиң туш тарабың алоолуу.

Ай-ааламды алаканга салгандай,
күлүмсүрөп күндү кармап алгандай -
кайкалайсың,

ортосунда көк жердин
падышасы, ханы болуп калгандай...

Бешим келип бел чечилип накта анык,
анан аста кайтат хандык, патшалык...
Ооруң тыншап олтурасың элендеп
элик сымал октон калган сактанып.

Анан зуу деп иңир кирет, түн кирет,
өмүрүңдүн өткөндүгүн билдирет.

Көп катары көз жумасың
дүйнөгө
келбегениң, келгениңди ким билет?

Ыйлап келип, ыйлап кетчү бу жалган,
алмуस्ताктан арман, зардан уланган...
Оо, бурадар кол сунгансып кишиге
кол жайып өт мүрзө көрсөң кубарган.

* * *

Асканын арасынан
ак булут алат сапар,
а мүмкүн арбактардан
айтылган бизге бата ал?!
Жаралдын: «Сен эмнеден?»
Сууларга берем суроо.
«Келгенмин кудуреттен,
тагдырым миң сан сыноо»...

Асмандан сансыз көздөй
жылдыздар тиктейт бизди.
Кудайдан келген сөздөй
кубулжуп ак кар түштү.

Жанымдын изи окшоп
жазылган турат ырым.
Коргондой айлампа тоо
мөөрүндөй кылымдардын.

Кандагы эски кайрык
күү күчөп угулат да,
заматта жүрөктү айрып,
жыргатат жанды кайра...

* * *

Жел жыңайлак таманын,
жер бетине тийгизбей.
Жараткандын айтканын,
айтып жүрөт билгизбей.
Таң аткандан сайраган,
сүтак үнү - шүүдүрүм.

Татаалына таң калам,
татаынакай дүйнөнүн...
Түшүнгөндөй кебине,
башын желге ийет чөп.
Башка болуп өмүргө,
адам келет өңдөнөт.
Эмне болот дүйнө күн...
Көктү карап жатканда,
ойлор келет ар түркүн,
үлгүрбөймүн жазганга.
Алда нени ойлонуп,
кеч титирейт жээкте.
Келем айтчы ким болуп,
кайра өмүргө келгенде?!

* * *

Бийлигим да, байлыгым да болбоду,
бирок кудай чын пейлинен колдоду:
Жасатпады бирөөлөргө жамандык
тепсетпеди кумурсканы жолдогу.

Колдоочум да, жандоочум да болбоду.
бирок тагдыр, көңдү менен колдоду:
Уул үйлөп, кыз узатып пенделик
максат ишке ашып барат ойдогу.

Сүйөнөрүм, же сүйрөрүм болбоду,
бирок жазмыш жаны менен колдоду:
Алты саным аман атпай журтума
жазар ырым жазып калсам болгону...
* * *

Кудайдын куттуу күнү тандан кечке,
жалынып чакырсаң да кайра келбес,
куштан тез, куландан бат, желден ылдам,
куушуп өтүп кетти балалык кез.

Өспүрүм убак өттү андан бачым,
кезинде жигиттикти суудай чачтым.
Шуулдап жете келдим алтымышка
мышыңдан айт, шум дүйнө, эмне таптым?!

Мингендей аккан сууга, учкан желге,
билинбей кетем кетчү мезгил келсе...
бирок мен бактылуумун, Жараткандын
жарыгын көрүп, заңын билгениме.

Калгандай ширенкенин чийи күйбөй
бул күндү өткөн канча көрбөй, билбей?!
Мен болсо сулуу сүйүп, бала жыттап,
кайгыны, кубанычты көрдүм бирдей.

Көк чөптү, суу шылдырын, күн жарыгын,
көз ачып көрбөй укпай канча кылым
жатсам да...

оо, Жараткан бу дүйнөнү
көргөзүп койгонуңа ыраазымын.

* * *

Ким болбосун «эх» деген,
бул өмүрдөн өтөрдө.
Эмне калат биздерден
ата мурас эл, жерге?

Тоодой үйгөн алтынбы
же үйлөрбү эсепсиз –
арбын аргын балдарбы
туулушкан никесиз?

Кубанчым деп чоңойткон
купшундаган курсакпы
же намысты ойлогон
отгой ысык ыр саппы?
Беделине эл, жердин
бедел кошпой бир эли
калк казнасын жегендин
ташгай катсын тилеги.
Уккан душман сезгенчү
кыргыздык зор тарыхка
жаманатты апкелчү
жаралбаса жарыкка!

Тууган жер деп баш сайып
турчу уулдар төрөлсө
Өзүм деген азайып
өлкөм деген көбөйсө...

Не калат деп ойлонбой
ата мурас эл, жерге –
өмүргө раазы болгондой
кетер элем кеткенде...

МИҢ КАЙРЫК ЫР ТҮРМӨГҮ

ЫРЛАРЫМА

Кызымдан кызык көрдүм,
уулумдан ыйык көрдүм.
Мен кетсем айланып уч
төрт бурчун тогөрөктүн.

Жашоонун ар кыл жагын
чагылтып калкылдагын.
Уул, кыз эчтеке эмес
сен уятка калтырбагын.

Жүрөгүң жаш болсун деп
жүрөгүм эзип бердим, -
өмүр кош өмүрүнө
жолуңдан кезиккендин.

Закымдын закымында
айтып тур: - Аты мында...
Жүзүм бар эл караган
жер тиктеп басырынба.

Дүйнөнү мен тиктеген
көз менен көрөсүң сен,
окуса бирөө-жарым
сүйүнүп турар жаным...

Бүтпөсүн саа барчу жол..
Чөптөй бол, суулардай бол.
Жаксаңар мүмкүн бирөө
мүрзөмө бир гүл коер.

ЖОРГО

Суу акпай, шамал желбей, чымчык учпай,
айлана ааламда жок күү укчудай
көлкүлдөп

көзүн жумуп тунуп турат

бир сырды күткөн өңдүү бир укмуштай.
Уюган сүтгөй булут уюйт зоодо
ак мөңгү жалт-жулт этет араң зорго -
эмне эле баары эстен танат десем
жорголоп баратыптыр жолдо жорго.
Жаныбар баратыптыр суу чайпалтпай,
салдырган жоргосуна өзү канбай -
теминсе тер куюлат омурудон,
такым жак аппак көбүк кар жаагандай...
Өрөпкүп, өжөрлөнүп, ашып-ташып,
бактыдан кур калчудай жан талашып
өкүнүчкө өзүн өзү өгөп-бүлөп
от болуп ооздуктан көбүгү атып, -
жамгырдай шукшурулуп кара жанын
намысы кубатына кубат кошуп, -
окшошуп кулактары күйгөн шамга
жайылып жал, куйругу ай асманга
тозоңу тоо бузчудай жаал менен
жан үрөп жете турган максатына
баратат ...

таш учурган туякты аяп
төтө жол «төшөкмүн» – деп төшүн жаят...
Ак мөңгү,

анан ылдый жапжашыл тоо
ак булут,

анан ылдый айдың талаа
алайып бул укмушту турат карап.
Балбылдап башка ааламдан келген нурдай
бир гана жорго көзү жалт-жулт жанат -
Эх, чиркин эки келбес бул өмүрдө
бир жолу так үшүнтүп жорго салсам
арманым болбос эле атаганат...

УКТАП АТЫП ЫЙЛАГАН НАРИСТЕГЕ

Берди бизге сени Теңирим,
суудай аруу. Сүтгөй тазасың...
анан неге, айтчы, эмне үчүн
уктап атып ыйлап жатасың?

Табалбаган эч ким дүйнөдө
жаңылыкты мүмкүн ачасың...
айтчы бөпөм, ушул өмүргө
келбей жатып неге капасың?

Таштай каткан тагдыр татаалы
тумчуктурган турмуш азабы,
туш тарабың тукулжуратып
туш кылабы мундуу жазаны?

Көөдөй болуп көкмөк асманың,
көрбөгөндү көрүп жаш жаның
өз жеринде өзүң кул болуп
өтөрүңдү билип жатпагың?

Баарын туюп кереметинде
өз жүрөгүң ооруп өзүңө
ошон үчүн ыйладыңбы сен
билдиралбай аны эч кимге?

Же болбосо кайра келүүгө
мүмкүн эмес өмүр жөнүндө,
уктап атып билип жаныңды
салдыңбы сен бүтпөс кейүүгө.

Ууз уйкуда улутунасың
көйнөгүңдү сенин уй жегир...
Дүйнө жыргал, күлүп жашагың
эч убакта кайгы билбегин.

Уктап атып бөпөм, ыйлабай
күлкүсүнөн күйүт көп күндө
аракет кыл жаның кыйнабай
түшүндө да күлүп жүргөңгө.
Кудай кошуп Теңир бак берсин
тандабагың жолдун оңоюн.
Өз жериңе болгун кожоюн.
Оо, уйкуңдан сенин болоюн.

АВТОБУСТА

Автобуска далбастап,
сүрүлүп кирип карадым.
Илинип турат бир байпак
байпагы жапжаш баланын.

Боектун кошуп беш түрүн
болпойто тытып майдалап,
тыбытынан эчкинин
түйүптүр четин саймалап.

Кир кол менен кармагыс
апакай, назик үлбүрөк,
Байкасаң аны ой, укмуш,
бакжая күлүп Күн жүрөт!

Элендейт эки жагына
эссинин атын билчүдөй
эгерде аны таппаса
эчкирип ыйлап ийчүдөй
Жаткандай бала бешикте,
айланат байпак илгичте.
Капилет жерден эссине
кабылып калса эмине?!

Быйтыйып бала бутундай,
көргөндү барат кубантып...
Автобус тоонун кушундай
алыштайт сапар улантып.

Кадала карап киргенге
капасы ичтен тарабай, –
аландайт байпак ар кимге
адашып калган баладай...

КОМУЗ

Обончу, Роза АМАНОВАга

Кан болуп менде жүгүргөн,
кагылайын үнүңдөн.
Байыркы ата бабама
баргансып калам күүңдөн.

Барганды мындай коеюн,
кайрыгы мукам обонун,
укканда бабам менен мен
сүйлөшкөн өңдүү болумун.

Чертилсең тирүү жандайсың,
керемет менен арбайсың
кылычтай болуп келатып
кызыл гүл болуп жайнайсың.

Жетпеген жерге жетесиң,
жалынтып жанды эзесиң.
Тоо болуп туруп заматта
көл болуп толкуп кетесиң.

Үнүңдөн жыргал тамызып,
келе бер кылым карытып
укумдан ушул тукумга
уккандын турсун каны ысып...

II

Мезгил жүгүн жүрөгүңө бекем түйүп,
ыйласа ыйлап, күйчү жерде түтөп, күйүп,
кылым кырккан бул комуздун кылдарынын
бири Кубанч, бири Кайгы, бири Үмүт.

Кайгың жана Кубанчыңа, Үмүтүңө,
түгөнбөгөн азык болсун ушул дүйнө.
Кыргыз жанын угузам деп кыйырларга
кылымдарды кылдарындай бура, күүлө.

АЙТ

Каректен кара кан аккан
Кайгысы арбын өмүрдүн –
Кучакты керип ааламга
Кубана турган бир күнү.

Кыйырын басып кылымдын
Тереңдеп кеткен тамыры –
Караңгы түнгө жылдыздын
Жарк этип тийген жарыгы.

Уу чылап берип жаш жанга
Убайын көрбөй турмуштун –
Акактап чөлдө жатканда
Сунулган суусун бир жугум.

Жылына келчү жыргал сен,
Айт маарек болсун, айт маарек!
Ким келип кимдер кетпеген
Дүйнөдө жаша сүлкүлдөп...

КЕМПИР

Баласынын жуурканын кымтылап
жүргөн өңдүү көрүстөнгө бир убак
келет дагы ташын терет,
анан соң
Куран окуйт моло таштай нымтырап.

Куран окуйт
жаш кезеги жаркырап
жаш баласы, жары көзгө тартылат...
Башы айланып бетиндеги бырыштын
үнү чыкпай туруп калат калтырап.

Куран окуйт
киргил дайра тунгандай,
тоо жылгандай, арбак сайран кургандай
улутунган ушул куран кыраатын
Кудай өзү угуп ыйлап тургандай.

Куран окуйт,
кыйрайт кылым бул үндөн.
Кемпир күндө түйүнчөктөй түйүлгөн
ажал тилейт; көз жумса эле уулуна
жолукчудай сүйүнгөнү сүйүнгөн.

КҮМБӨЗ

Эзилген дубалындай дымып муңу,
өстөндө өткөн күнүн өксүп жоктоп –
төбөсү оюлган бир күмбөз туру
тарыхтын окшураган көзүнө окшоп.

Өткөндөр окуйт куран түшүп, токтоп.
Ким курган? Качан курган? Кимге курган?
Жан билбейт. Шамал гана муңдуу боздоп
күн сайын күүсүн кайрыйт улутунган.

Кыйкырып кылымдардан кылымдарга,
асмандын тумарындай учат турна...
Эй, турна, турнажаным билесинби,
бул күмбөз качантадан турат мында?

Ың-жыңсыз. Жышан берип накыл-нуска
жел токтоп желе жортот өтө кыска...
Сен күмбөз эмнени эстеп тунжурадың
мен сени ойлуу тиктеп турганымда?

Айланып дөңгөлөктөй таңы-кечке,
жамгырдай жааган жылдар эчен-эчен.
Күмбөзгө айланган да бир кезекте
өзүмдөй өлбөс болуп турду бекен?

Бай бекен, баатыр бекен же хан бекен?
Эссизге эстеликти билем курбайт.
Тыңшаса күңгүрөнгөн бу күмбөздөн
замандар сапырылып жаңырыктайт.

Ал чындык мезгил таш боор, мезгил мерез,
бул күмбөз колтамгасы байыркынын...
Бир кезде бу жок болот бул гана эмес
жок болот ушуга арнап жазган ырым.

ТАБЫШМАК ДҮЙНӨ

Аялы кесел эле, куник эле,
анысы аз келгенсип арык эле.
Кыжынып эри күйчү: «Сооп таап
бейишке чыкмак бирөө сени жарып кетсе»...

Сонун атыр жыгтанып эр кеч келүүчү,
сонун-сонун тамактардан жеп келүүчү.
Сыртта сыйкор сыяктанып
үй эшигин
ачар замат чочко сымал өзгөрүүчү.

Байкуш жары айыкпаган кесел эле,
эрте өлөрүн эси менен сезер эле.
– Эстеликти кандай таштан койойун – деп
мас күйөөсү маселесин чечер эле.

Үлбүрөчү: — Бир жашадык, сенсин бактым,
эркексин да кетсем жарсыз туралбассын,
алсаң ал, бирок анын уул, кызыма
өгөй болбой өзүмө окшоп каралашсын...

Күйөөсү күрс жөтөлүп күңгүрөнчү
дегендей: «Адегенде өлүп көрчү»...
Анан оюн оңдор эле: – Аштан кийин
ойлонсок ойлонорбуз азыр, жөнчү...

– Колдорумду кармап берчи – десе селт деп
чокту басып алгандай чоочуп, эптеп
кан-сөлү жок какшып бара жаткан колун
кармалачы... а оюнда ойношту эстеп...
Анысы тийгендигин эчен эрге
унтуп салган укуруктай узун неме,
балакетин алабы махабаттын
майлуу жерге баш батыруу максаты эле.

Кексе чал келем дебей калса келип
көзүнүн агы менен тегеренип
жалдыраса жан көлкүлдөп,
жүрөгү эмес сөөгү дагы кетчү эрип...
куруп кетсин

– Дүйнөдө эркек болбойт Сизден артык,
баратат күндөн күнгө сүйүүм артып, –
деп ыйласа кексе чалды турар эле
жарынын тирүүлүгү жанын жанчып...

Бүгүн, эртең деген ажал бербей белги,
кара ашына соем деген ат семирди.
– Айкелиңе жазар сөзүм жагабы – деп
айт күнү жазгандарын окуп берди.

Түшүнсөң түшүнөрсүң деген сымал
буладай жыбылжытып чыгарды үн ал.

– Таш койдурсаң ак таштардан койдур бирди
ак бетине сөз чектирбе, болот убал...

Чал ойнойт, ойношунан күндө тоет,
«Жайралдыбы?» жарын бир маал карап коет...
Түңүлбөй эртеңкиден түзөлүп ал
небересине байпак түйүп жаткан болот.

Жаш ойношу жаш эт берип кечте, түндө
– Жашайлычы ачык жетип жакшы күнгө,
дарысына дары кошуп берчи буну
ал каскак болбой калсын экөөбүзгө...

Каткырышып тоого барып, тоодон келип,
далай тамак, далай арак ичип желип, –
Кыш эле, кызуу эле, уруп уу газ
машиндеде экөөсү тең болду жылас...

... Аялына соем деген атын союп
калк тарады кара ашына кана тоюп.
Күйөө жазган сөздү жазды ошол ташка
кыркы күнү эстелигин жары коюп.

Ай айланбай ошол аял чыкты өңүнө,
күлүндөп кут сыяктуу конуп төргө
ар күн сайын куран окуйт күйөөсүнө:
«Андай адам бир жаралат бу дүйнөгө»...

Бир кайрыктан эки үндү аял уга берет,
түндө эки үн терезеге жакын келет
келип аны

муунтаарда куран окуйт
курундан эки үн кайра качып кетет.

Эртеси жыт чыгарат аял үйдөн,
оозунан лам деп чыкпай жалгыз сүйлөм.
«Арбагында колдоп жатсын балдарын» – деп
такыясын жыттап коет катып жүргөн.

Суу агат мурункудай шылдыр-шулдур,
мурункудай үнүн безейт чымчык, булбул.
Ойлосом оюм жетпейт ой түбүнө
табышмактуу беле шунча дүйнөң кургур...

КОШУНА

Көп сөзү азил, мурч эле,
көздөрү жайнап турчу эле.
Келин деп жүрүп кез-кезде,
кеч келип жарын урчу эле.

Кийинчү таза жаркылдап,
жолуксан күлчү карсылдап.
Кызганып өлчү... көздөрүн
жарына бирөө калса ымдап.

Иш эмес болчу ишемби,
ал кетчү. «Иш көп, иш өлдү»...
Базарда үйгө баталбай
тумчукчу туткун киши өндүү.

Отпуска алса жинигип,
жүрөгү кат-кат тилинип,
балыктай сууга кой берген,
иш десе кетчү жүгүрүп.

Аялы абдан жаш эме,
жибектей назик таза эле,
эшикке кээде чыккандан,
киргени үйгө бат эле.

Базарга эч бир барчу эмес,
дүкөндөн дүйнө алчу эмес.
Жалаяк болуп үй ичи
төрөтгөн жылда калчу эмес.

Кудуктун терең түбүнөн
чыккандай жумшак үнүнөн,
билинип турчу бир арман:
– Курусун ушул дүнүйөн.

Күйөөсү кээде: – Күн – дечү,
күнгө окшоп дайым күл – дечү.
Ичкенде элди башкарган
чондорду сөгүп тилдечү.

Жашоого ушул тойгондой,
убада берип койгондой,
улардай учту кошуна,
уктаган бойдон ойгонбой...

Ишинен – деди боздошкон,
көп аял келди коштошкон.
Опол тоо адам кеткенин,
ошолор болду жоктоткон.

Чыңырган үндөр чыкканы,
чуу койсок ал үн сыздады.
Бар экен тогуз токолдон
элүүдөй уул-кыздары.

Кайгы, муң тийип камчыдай,
көтөрүп үйдү. Алсырай
өкүрдү, ыйлап ошону
ойготуп кайра алчудай...

Басайган кезде чуру-чуу
көп коңшу четке турушту.
– Бир аял менен жүрөбүз
бул окшойт абдан угуттуу.

Сөздөргө кулак элейткен
кудайы коңшу Төлөйкөн:
– Азамат тура чыныгы,
атпай журт санын көбөйткөн.
Баатыр деш керек ушуну,
ар кимдин жаштык учуру
жөн эле өтүп жатпайбы
көр оокат менен утуру.
Үйлөнбөй Үмөт, Абыткан
Байгамбар жашка барышкан,
экөө тең кетип калса не,
бу кетпей элди байыткан...

Азамат эрден айрылып,
биз турдук үнсүз кайгырып.
Жалындык... кудай койсо деп
жоголгон жанды бар кылып...

БУРУЛГА

I

Көгүчкөнүм, баш кошкондон көңүл тою
өзүн менен өтүп келет өмүр бою,
тойду дагы улантагы ажарлантап
бул жашоого келбеген соң да бир жолу.

Өмүр сая өттү тебе, өмүр мында,
өтпөй эле айланышты ак куу ырга, —
ишен жаным, ал өмүрдүн мүнөтүнүн
ырахаты татып турат миң кылымга.

Ар кыймылың, ар урушун жазып турган
Мажнунунмун кара жанын казык кылган...
Экөөбүздүн кедейлик бир кереметтей,
башкалардын бүт байлыгын басып турган.

Сүйлөшөлү сөздүн каймак, майын калпып,
кейитпегин кежирленип таңдан «шаңшып».
Экөөбүздүн сен-мен дешкен кер-мурубус
өзгөлөрдүн өбүшүнөн миң эсе артык.

Маралдайым мага кылган мээнетин зор,
бала көрдүм, кыз да көрдүм колума кол...
Жаман-жакшы жашасак да жашадык биз
ал жашаган күндөргө сен ыраазы бол.

II

Сөзүңдөн да напназык алган демиң,
Андан назик элжиреп айткан кебиң.
Боор толгоп бошошкон күндөрүмдө
Бороондордо коргогон тоом, чебим.

Жамандыктан көп болду жакшылыгың,
Бир өзүңө арналды жакшы ырым.
Отуз ашык жыл жашап оттой күйүп
Жашаганга окшодум отуз кылым.

Өттү, кетти өрт жылдар көз ирмемде,
Максат менен: «Мага эмес элге, жерге»...
Өлүп кайра тирилип жолугушсак
Чыгат белең чының айт, өзүмө эрге?

III

Кучагыма толо турган жалгыз сенсиң,
Таалайыма тагдыр кошкон энчим сенсиң.
Өмүрүмдү тазартуучу аруу желсин
Канча казса ошончолук бүтпөс кенсин.
Сенден ашкан бу дүйнөдө бир сулуу жок
Ушунумду калп дегендер мага келсин.

IV

Бир жаздырган талант болбой кошоматка,
кол куушуруп коюн сойчу талант болсо —
эл кийбести кийгизмекмин эркем сага
эмдигиче аким болуп районго.
Бирге бирди кошуп төрткө жеткирүүчү
талант болсо ташты сатып пайда тапкан, —
анда жаным,

аң-таң калар дүйнө жүзү
машинеге мингизмекмин алда качан.

Мансап үчүн кол куушурбас, соодага жок,
бае жанмын, бар өнөрүм эртеңди ойлой —
ыр жазамын, бүгүнкүгө ыйлап, боздоп,
а сен ага каткырасың көңүл койбой...

«Тамак болуп, кийим болуп, же болбосо
«Волга» болуп берсе кана ошол ырың»...
Оюңду ырга мейлиң оңдо, мейли оңдобо,
тилейм сенин бу дүйнөдө амандыгың...

V

Антпе жаным, октон жаман уудай тил,
Ачуу эмне, таттуу эмне ылгай бил...
Акындыгым сыйлабасаң сыйлаба
Алгач тийген эр катары сыйлай жүр.

ЫРААЗЫМЫН

Экөөбүздү бир мезгилге жараткан
ушунчалык ыраазымын кудайга, —
тартылбасак бирибизге бирибиз
тартылышпай калмак көктө Күн, Ай да.

Агып барам, мени туурап агат суу
мени туурап куштар сайрайт гүл бакта.
Өз огунда жер айланган сыяктуу
сени айланып турам жаным дайыма.

Жолугушпай өтүп кетсем өмүрдөн
сен да мени бу дүйнөдөн көрбөсөң
сени билбейм, менин күнүм чөлдөгү
суудай болмок бир чайпалып төгүлгөн...

Ыраазымын, жандай көрдүм жактырдым,
бир бололу уйкашындай жакшы ырдын —
Таңкы шоолам, тармал чачым, татынам
таберигим, табылбасым, тагдырым.

ТАБИЯТ ЫРЛАРЫ

ЖАЗ

Шыбырап жалынч, наз кепти,
асканын киймин жаз чечти.
Буулугуп турган булуттан
булактай туйлап жаш кетти.

Жакадан жаш чөп жамырап,
жагым жыт менен жан улап
ырдаса аалам обону
жүрөктөн аста жаңырат.

Катканы сыртка угулбай
тоо жатат токтоо кылымдай.
Кашаттан жарк дейт кашка суу
кишенеп кеткен кулундай.

Уч-түпсүз асман астында
учкусу келет таштын да.
Магдырап барат жаш сулуу
мас болгон өңдүү жакшы ырга.

Миң келип мендей миң кетет,
мезгилге учкан кайда эсеп?!
Жоодурап жолдон жоогазын
жолуккан сайын жанды эзет.

Торгойдун үнү тоо жарат,
жылдыздан жыргал нур тамат.
Көгүчкөн болуп кетсем дейм
көктөгү Айды бир карап...

ТАҢ АТАРДА

Нотасынын алган өңдүү жаңысын
дайра бачым басаңдатты дабышын.
Тармал чачтуу таң шашылган ыргакта
ылдамдатты канатынын кагышын.

Сансыз жылдыз аз-аз калды саналып...
Улуу тоонун учу үрүл-бүрүлдөп
улам-улам дааналып, агарып
анан ууз чоку чоктой күлүндөп –
жалт-жулт этти...

кубулжуган куш үнү
жер бетине нур аралаш күү төктү.
Бу дүйнөдө бир сүрөтчү тартпаган
карап турдум жан сүрдөгөн сүрөттү.
Эне бала жолугушпай канча убак
азыр гана жолугушкан сыяктуу –
Жер ал нурга бир башкача жалдырап,
бир башкача өөп жатты кучактап.

Көк карап күчүк көпкө үрдү.
А шамал жанын жанга уруп
жарым мүнөт тынчыбай,
табасын даана кандырып –
дүпүрөтүп жылкыдай
айдап келди өткүндү.

Күркүрүп анан Күн кетти...
А өткүн мөңкүйт азоодой,
андан-мындан бир тийип
ак булут жылды аз ообой,
шүүдүрүм турган тирсийип
тамганда көк чөп дүр этти.

Мөңкүп-мөңкүп секирип
Мөндүр түштү туланга.
Гүлдөрдө ал жок, кыйраган
Жамбашын өйдө кыларга.

Чагылган шилтеп кылычын
Чайпалтты көлдү, талааны.
Кумурска жемин түшүрбөй
Куюндайт калбай жан-алы.

Боз чаңгыл булут удургуйт
Боюна жыйып кубатты,

Колунда жок байлыгы
Кор болгон талант сыяктуу.
Анан жай жамгыр дыбырайт
Күнгүрөй кайрып күүнү зор.
Жеталбай калган үйүнө
Жылаандай дөңдө кашка жол.

ЖААНДАН КИЙИН

Жаандан кийин, ысык жай
салкындай түштү бир кыйла.
Аскага анча кызыкпай
кар мойнун созду ылдыйга.

Талатып жанын жамгырга
жалбырак желге ыргалбай, –
каяша кылып тагдырга
тоо турду миң жыл тургандай.

Булакка булут чайып жүз
булая күлүп жылды ары.
Жыргалын жыйбай жайык, түз
жымыйып тиктейт жылганы.

Таасирлүү сөзүн дагы улап
таризде үнсүз тайынган,
суктантат таза табият
сулуудай сууга чайынган.

Көрүндү үй, тоо аз-аздан
ачылган өңдүү көшөгө.
Ээсин атчан бараткан
ит ээрчип чуркайт өзү эле.

Короздун үнү заңкылдайт
каккандай алтын коңгуроо.
Кары чал калптан камчы ыргайт
кайырып коюн бир короо.

Кишенейт айгыр бээлерге
жапырып шамдай кулагын.
Жакындайт келин желеге
адырдын кечип тулаңын.

ТАҢКЫ ТООЛОР

Көгөрүп асман аз-аздан,
Аскага ай нур себелеп –
Тамылжып барып таңы аткан
Таңкы тоо укмуш, керемет.

Кез болбос үрүл-бүрүлдөй,
Үргүлөп тоолор термелип –
Периште куштун үнүндөй
Үн келет сыйкыр өңөрүп.

Апаппак болуп ааламга
Акшумкар конуп калгандай...
Тирүүлөр үчүн бир башка
Кудурет курган сайрандай.

Шаң чачып тоолор шаңкаят
Каймактан калпып алгандай –
Аруу нур канды кайнатат
Кол эмес көзгө кармалбай.

Кайратты бүлөп кандагы
Кан болуп канда жарышкан –
Керемет тоолор таңдагы
Келгендей учуп кайыптан.

Таңкы тоо аппак, апаппак
Асманда тилим булут жок –
Жатсам дейм аны кучактап
Жахандан келген нур окшоп...

ЖАЙЛООДОГУ КЕЧ

Чагылганын ороп алып койнуна
булут келет мышык мисал жай басып,
сагызгандай селт этип сак секирип
жаңырыктар жүрөт жарда адашып.

Бир нерсени чөп туйгандай тунжурап
тыноо какпай тыңшай калат суу шарын.
Түштөн чыга калган өңдүү эликтер
элең-элең билбейт кайда чуркаарын.

Жайлоо кечи – жаш келиндей жайдары
жай каалгып этек-жеңин кымтылайт.
Көздөй болуп көктөн түшкөн жаш тамчы
жерге сиңип кетпей көпкө жылтырайт.

Жел желбегей жамынып көк чепкенин
желмаяндай желе жортот ой-тоого,
Аска үнсүз эстейт жаштык кездерин
падышадай баарын алган байкоого.

Чагылгандын көрчү камчы чапканын
асман бетин айра тилди күркүрөп...
Эй, эрке жаз айрылганын асмандын
айла таап жамгыр менен жамай кет.

КҮЗ

Сан түскө бөлөп бүт жерди,
токтолгон адам түспөлдүү
толукшуп тоодон талаага
токмаарек, конур күз келди.

Жайнаган тал, чөп түбүнө
кеткендей ар кыл шам жагып...
жалбырак күздүн күүнө
бий бийлейт. Турам тамшанып.

Саймалап сайган килемдей
сай бойлоп кеткен жаш токой...
Буулуккан бука килендейт
булукканга муноп токтобой.

Талаанын деми күйүттүү
көркүнөн кеткен жашыл түс.
Эртеңди карайм үмүттүү,
а бирок жүрөк көңүлсүз.

Сан чымчык сайрайт сан үндө
саргарып булут чубалып,
чарчаңкы тартып дүнүйө
туйлабай тунуп суу агып, -
баш ийип башка тагдырга
бакжайбай баары муңайым,

билишет бирок жазында
жашарып бийлеп чыгарын...

Кар үстүндө куш изи тайтаң-туйтан
ак баракка бала чийген тамгалардай,
жалын куйрук жаш түлкү этип бултан
издин жытын искеп күлөт таң калгандай.

Таш арманын суу алыс алып кетип
муз ичинен миң кайталап бир обонду
бүтпөйт ырын. Бутакка каак-каак этип
коңгуроосун каккан окшоп карга конду.

Күтүп гана тургандай бу белгини
ошол замат айга болбой, койго болбой –
балбалактап бала кар жаап кирди
короосунан жамыраган ак койлордой.

Мемиреди бир жыргал канат жайган
маңгиликтин зор күүсүнө маашырланып –
тоо булутту тиктеди,
сампарлаган
кар тозонун санап жаткан сыяктанып...

ЭРТЕҢ МЕНЕН

Чубалып үзүлүп үзүлбөй
арманын айткансып кайдагы,
түшкөнгө түшүнүп түшүнбөй
түн бою бир тынбай кар жаады...

Ак төгүп койгонсуп талаага
адыр, дөң сыпсыдам – ах, кандай...
Кара бак чыбырчык, ак ала
сагызган той берип жаткандай.

Шылдыңдуу шыңкылдайт жел аргы
өзөнгө өзүнчө өпкөлөй, –
бутактын булайган ак кары
суйкаят сулууда сөйкөдөй.

Чалкаят чайыттай көк асман,
тоо ойлуу ак чепкен кийинип.
Буу сайдан кайыт жай. Мен турам
ушуну көргөнгө сүйүнүп...

* * *

Калкылдап учуп талыган
канатын сермеп аз гана –
тыптыйпыл болуп жөө туман
тытылып калды аскага.

Үшкүрүк чыкпай тумандан
жылдыздай жылт деп тандагы,
көйкөлүп белден буралган
көк чөпкө тамды арманы.

Жөөлөшүп, бир бирине койдой ыктап,
жөө туман жылат ылдый жерди жыттап.
Таберик сыяктанган тамчы күтүп
тандайы каткан тулаң турган суусап.

«Кап, аттиң, шамал айдап кетти жаанды»...
жанараак ушул сөздү уккан белем,
кыйраткандай талаадагы кызгалдакты
кыйкыртты кыз-келиндн мөндүр деген.

Чарт-чурт деп чабылгандай чакага сүт,
улам күчөп албууттанып айбар дүбүрт,
өрүктү кана кагып, кызылчанын
жалаяктай жалбырагын айрыды бүт.

Жүн сабаган өндөнүп дабыратты,
кыян жүрүп кетчүдөй тирүү шашты.
Уктап аткан уузга мас жапжаш козу
чок баскандай так секирип тура качты.

Анан мөндүр адашкандай адрестен
же октой ташка тийип кайып кеткен,
заматта дымый түштү, ай-ааламда
бир жан жоктой сезилди кыбыр эткен.

ТӨӨ АШУУДА

Бурулуш сайын «Ниванын»
угулат үнү жин чачкан.
Өчүр деп өңүн тулаңдын
чакчайтып турат Күндү асман.

Адамдай баскан жүрөгүн
ашуунун жетип белине
токтоду «Нива». «Жүдөдүм,
жел жетпей барат демиме»...

А «Нива» жолго алагды
жөтөлүп илкийт жайма жай -
туннелдин ичи караңгы
түн үркүп токтоп калгандай.

Жарышат суу, жол төмөндө -
токойдо сансыз жалбырак
жылтылдайт тийип өңү өңгө
жылдыздай калган чачырап.

Теңирге өзүм теңмин дейт
тебишип өскөн чөп ичке.
Жүрөгүн аттай түрсүлдөйт
жүргөндөй сүзүп деңизде.

ТОРГОЙ

Күүн ылдый күрөдү,
күн ойдөндү гүл өңү.
Себилгендей өрөөнгө,
өлбөстүктүн үрөнү.

Ушунча зор асмандын,
кипкичине жүрөгү -
паренденин, жарандын,
бак-таалайын тиледи.

Көрүнүп да көрүнбөй
көр пендеден шектенип
болуп асман көгүндөй,
анан аста кетти эрип.

БУЛБУЛГА

Күү менен аппак атты таң
Дагы ырда, ырың угайын.
Кайгымды каным кайнаткан
Кайрыгың менен жубайын.

Үнүңдөн сенин болоюн
Үргүлжү кылган алысты.
Ойлобой жолдун оңоюн
Оштонтуп алдым намысты.

Мен эстеп жандан түнүлгөм
Калаксыз калган кайыкты...
Ааламдан келген үнүңдөн
Айыкпас жарам айыкты.

Үнүңдү угуу салтанат!
Сайрачы дагы жанга ынак.
Кайрыгың калсын кайталап
Аккан суу, анан жалбырак.

II

Күн батып, куштар үргүлөп,
Булбулдун келди кезеги.
Туйбасты туят бул жүрөк
Туйтунтуп үнгө эз эми.

Асмандан жылдыз санайын,
Ай чачын аста тарайын.
Жахандан келген сыйкырга
Жашарган бойдон калайын.

Жалындай жайнап жанайын,
Жалганын күндүн танайын.
Жыргалың үчүн жылмайып
Жылдызга канат кагайын.

Сөз жетпес жерге үн жетет,
Сөздөн да улук үн дешет.
Үнүңдөн турсун көрүнүп
Сүйүшүп жүргөн бир кезек.

Эз эми жанды, жүрөктү эз,
Өпкөндөй болсун жүрөктөш.
Өлүмдү унутуп, өлбөстөй
Көнүлдө калсын күү өчпөс.

Чымчыктардын сайраганы таңдагы,
тирүүлүктүн салтанаты, сайраны,
ар кайрыгы аалам сырын аяндап
алоолонтот арзуу отун кандагы.

Чымчыктардын сайраганы таңдагы,
арбактардын аманаты, арманы,
бүгүнкүдөн эртеңкиси эң кызык
бу дүйнөнүн чыны менен жалганы.

Чымчыктардын сайраганы таңдагы
кош айтышкан космостун көп балдары –
арууланып айланбаска айланып
кайра бизге аралашып калганы.

Куш үнүнө жүрөгүмдү чайкадым,
Кудуреттин бар экенин байкадым.
Кан кайнаткан канча жылдык кайгыма
Торгой үнү болду тоодой кайтарым.

Куш үнүнө өмүрүмдү чайкадым,
Тарых жыттуу таштай катып ар сабым –
Таштай ойлуу, таштай сырдуу бир башка
Таш музыка чыгарганын байкадым.

Куш үнүнө өмүрүмдү чайкадым,
Чайкадым да күндөрүмө чаңкадым.
Асыл курбум, куш үнүнө чайкайлы
Өмүрлөрдүн ата турган ар таңын.

АРНООЛОР

КЕТТИ ТҮКӨМ...

Тугөлбай СЫДЫКБЕКОВдун арбагына

Жазганы бүт дүйнөлүк калкка дары,
Алп Түкөм, атпай журттун аксакалы,
Коштошуп сапар алды өлбөстүккө
Кошулуп жылдыздарга асмандагы.

Улаама ыйыктардын ыйыгы эле,
Уяттай элге пейли тунук эле.
Тоо жүрөк тоолуктарга жылбас, муңбас
Тоо болуп, дайра болуп туруучу эле.

Кыраакы... кылым оюн билгич эле,
Жанында турсаң түнүң – күндүз эле.
Тил менен тирүүлүгү бирге бүткөн
Айныбас атуулдуктун үлгүсү эле.

Байыркы бабалардан бизге келген,
Элчидей эң бир оор мөрөй жеңген.
Мухиттей сөздү калпып, алтынын таап
Кыргыз деп кылымдарга кеткен кербен...

Ай, жылдыз өмүр менен тегеренет,
Адамзат бу дүйнөгө келет, кетет.
Кай талант кай мезгилде жаралбасын
Кайыптай бу карыга салам берет.

Кайрадан мындай адам жаралбастай,
Эч, эч ким андай болуп калалбастай.
Ар ар кимдин көздөрү аландады
Атасынан адашкан бала каздай.

ҮЛГҮСҮ ЭЛЕ ЖАКШЫ АДАМДЫН

Сагындык ӨМҮРБАЕВДИН
эстелигине

Сакебиз чыканактай кары болчу,
Жазганы жашообузга дары болчу.
Жаштыкты каяккадыр кайып кеткен,
Жанда жок тили менен кайрып койчу.

Сөз баккан дыйкан эле, багбан эле,
Роман жанрына балбан эле.
Сүйүүсү элге деген сөзгө айланып
Баракка өлбөс болуп тамган эле.

Жакшылык тилеп, тилеп ар бир жанга,
Бөлбөгөн элге, жерге, урууларга.
Сакебиз үлгүсү эле жакшы адамдын,
Жашка – сый, урмат кылган улууларга.

Адилет, калыс эле жатка, өзгө,
Артынан айтпай дайым айтчу бетке...
Кеменгер кейинтенип кете берди
Жаңы эле жетимиштен ашкан кезде.

Алпейим, бала кыял, момун эле,
А бирок жазуучунун сонуну эле.
Пейили тоо суусундай таптаза эле,
Сакебиз народныйдын нактасы эле.

Кош, Саке! Кош дебеске айла канча,
Тулкунузду жаап турат атлас, парча.
Пендеде кылдай дагы арман болбос
Кыргызга Сиздикиндей эмгек калса...

КЫЛЫМ ЖАҢЫРЫГЫ

Обончу Рыспай АБДЫКАДЫРОВДУН
эстелигине

Кыргызың убагында баа бербеген,
Кылымда бир келүүчү уул элен...
Дүңкүлдөк, канкылдактар жерге кирсин
Дүйнөгө мактанамын сени менен.

Обончунун олуясы десем чоңум:
«Билим алса болмокчу дейт мындан сонун,
Диапозон жок, динамика жапыз, солгун
Булбулдай кайрый берет бир обонун»...

Жакшыга жакшы бааны бералбады.
Көр кыргыз чоң талантты көралбады,
Ичкич деп ишсиз жүрсө жардам бербей
Эми ырларын арнап жүрөт сага баары.

Керексиз эми сага дүйнө, атак,
Сага жат кайгы-кубанч, шаттык-азап.
Кылымдын кыйырынан жаңырыктап,
Ырларың кыргыз барда калат жашап...

Баладай басо жана аруу, таза,
Талантың таланттардан өзгө, башка.
Тамшантып кетеберет замандарды
Мас кылып маңдайы ысык махабатка.

ОБОН

Досум Асанкалый КЕРИМБАЕВДИН
эстелигине

Укканда дене дүр эткен,
Обонун кайрып жүрөктөн.
Бурулуп бакта сайраган
Бир булбул учту түнөктөн.

Армандуу үндүн кайрыгы,
Мункантып жанды эзчү эле.
Ар кимдин мундуу тагдыры
Үн болуп эрип кетчү эле.

Обондон оиду өрчү эле,
Обончулардын өртү эле.
Обого созсо обонун
Ордолуу журтгун көркү эле.

Артында жүргөн сан кыздан
Баркына бирөө жетпеди.
Бүркүттөй тоодо шаңшыган,
Шашылган бойдон кетти эми...

Ишенбейм айткан кебине,
Ырдачу кезде элине –
Адырдан терек кыйгандай
Аны өлөт деген эмине?!

Калк кайра качан табат деп
Картайбас мындай талантты –
Өксүгөн жактан көз эмес
Көкүрөктөн кан акты.

Кадыры, баркы жогору
Калкынын сонку обону,
Калдайып тура турбастан
Бөксөртүп салды толону.

Атай, Муса, Ырыспай
Сыяктуу жанды ысытпай,
Аккордеон бош калды
Боздойбу эл-журт ыр укпай.

Обондун калпып каймагын,
Кубулжуп куштай сайрадың.
Эне-атаң барган айылга
Эртерээк кеттиң кайраным...

ГҮЛГААКЫГА

Кайгыга менин дагы жаным күйгөн,
Айталбай туруп калгам жарым сүйлөм.
Сөөктөн түтүн чыгып, анан түтөп
Өрттөнүп кеткенсиген бүткүл дүйнөм.

Чыдагам, жан бөлөк соң чыдайт адам,
Сен дагы ыйыңды тый буркураган.
Бий менен кеткендерди кайрып алса
Оо, анда жер үстүндө батабы адам?!

Аның чын, унтуш кыйын жан биргени,
Угулуп турат күлкү, айткан кеби.
Антсе да акыл токтот, карындаштай
Мындайда зор каниет кайрат жөнү.

Алдырба кара кайгы санаасына,
Катып ал уул-кызыңды канатына.
Эстүү бол, кайраттуу бол, сабырдуу бол
Жара кошпо жүрөктөрдүн жарасына.

Ажалга келет адам айла таппай,
Көлдөтпө көз жашыңды, токто ыйлабай.
Ата өлсө ата ордуна уулуң бар
Кыргызга кызмат кылар атасыңдай.

ЗЫРКЫРАДЫК¹

Топчубек ТУРГУНАЛИЕВ,
Жумагазы УСУПОВго

Түнгө айланып баратат тийген Күнүн,
кембагалдай кемшейди кыргыз түрүн.
Чын сөздү туура айткандар камалууда
кайдыгердей карап туруу болбойт бүгүн.

«Бир уйдун мүйүзү сынса миң уй мүйзү
зыркырайт» – деген ак сөз. Зыркырадык!
Түбү түшүп, капшырылды эл үмүтү,
түрмөдө кош жылдыздай тургун жанып...

Беш жыл мурда «кичинекей Чыңгыз ханды»,
апкелгенсиң Топчубек, Жумагазы...
Коен болуп кол куушуруп жашаганча,
бүркүт болуп түрмөдө жаткан жакшы.

Ийилген, бирок Чындык жеңилбеген,
Топчубек, Жумагазы – жүрөктөшүм
экөөңөр тең өзүм эмес элим деген,
жерим деген миң бир эки жүрөктөсүң!

Эл байкуш кайдан, кантип нанга жетти?
өкүмдар, буларды атсаң мени да атчы,
элимдин кул болгонун көргүчөктү
Эркиндиктен ажырабай өлгөн жакшы!

1995-жыл, январь

¹ Түшүндүрмөнү караңыз.

БЕКМАМАТ

Укканымда уу жуткандай теңселип
Кабыргамды кайыштырды мун, кайгы.
Эл дегендер ажалынан эрте өлүп,
Эл жегендер көпкө жашайт турбайбы.

Элге алынган эр көкүрөк, шер мүнөз,
Эргип турган элчиси эле Чындыктын.
Эл намысын эч убакта жибербес
Бир мыктысы өтүп кетти кыргыздын.

Кайран кыргыз тирүүсүндө көралбай
Көрүнгөнү көрүнгөндөй ушактап,
Көмгөндөн соң айтып: «Болбос, эми андай»...
Калптан эле көз жаш кылат бышактап.

Бу дүйнөдө устун болуп ким калган?
Мындан мыкты унутулган күн өтсө...
Бирок өлбөй өмүр сүрөт Бекмамат
Кыргыз деген намысы бар жүрөктө.

Төлөн НАСИРДИНОВ

Кап сойлоктун ичиндеги
Жалгыз буудай сыяктуу –
Кезит үчүн күч үрөдү
Жалгыз өзү уяттуу.

Кезит дайым калптан кошуп
Тамызса элге уу тамчы –
Жүрүүчү эле жүрөгү ооруп
Болбогондон кумганчы.

Кошулгандай кир дайрага
Тоодон түшкөн мөл булак –
Өзү кейип жазганына
Азап чекчү ар убак.

Мактабасаң Ак үй жагын
Бир күн куулуп кетерин –
Билчү кезит доңкулдактын
Добулбасы экенин.

Билчү, бирок жазчу, жазчу
Ыпластыкты жуткансып –
Уялгандан өңдөн азчу
Койгон өңдүү тузду артып.

Наристедей таза дилге
Наадандыктын тийди огу.
Кете берди, оо дүйнөгө
Кекиликтей тордогу.

Көлдөй ой бар жүрөгүндө
Көзү ачыктай мырза иним –
Көктөн жетсин өлүмүнө
Забым болсо кимде ким...

Сүйүнбай ЭРАЛИЕВге

Бактылуу төрдө отурган карысы бар!
тагдырын ырга сайып күн-түн тынбай

ыр жазган ушул Сүкөм – чүкөдөй чал
кыргыздын ырларынын атасындай...

Ыр издеп шашкан шамал, соккон желден,
шумкардай шукшурулуп канат керген –
согушка колун берип атпай журттун

ырларын жүрөк менен жазып келген.

Оо, Сүкө таңдайынан балы тамган,
ырларга суу чайпалтпай жорго салган,
ырыңыз кыргыз эмес дүйнө элине
кетпес кенч, түгөнбөс мүлк, кубанч, арман.

Түшкөн кар, жааган жамгыр, аккан суулар,
турмушта тунуп жаткан тунук ырлар
ал ырды Сиз кайрыган кайрык менен
жаңыртып угуп туруу кандай жыргал!

Ырларыңыз боек сүртүп ар бир таңга,
жан берет төрөлүшкөн ар бир жанга...

Өзүңүз баткан менен алаканга
Ырларыңыз батпай турат ай-ааламга!

Мен дагы өзүмө өзүм батпай турам,
көл, тоодой көпчүлүктөн алкыш угам,
анткени Сүкөбүздүн килеми бар
кылымдан кылымдарга калкый турган.

Бактым бир төрдө отурган карыя бар!
карыяга тийе берсин бата тынбай –
эх, Сүкөм,

алтын Сүкөм – чүкөдөй чал
кыргыздын ырларынын атасындай...

Байдылда САРНОГОЕВ
Токтогул сыйлыгын алганда

Жыйнагың жанды жыргаткан,
Эл-жериң ырың ырдашкан.
Байлыктын баасы жеталбас
Барктуу сен бардык кымбаттан.

Ак сөздү кантип жашырдым
Арактан бир топ басындың.
Алкаш деп кээлер айтса да
Акыны сенсиз акындын.

Өзүңө окшоп замандын
Жамбашы сынып турганда, -
Калыстан калыс иш болду
Бурганы көңүл ырларга.

Жакшыны жакшы деп айтса
Жакшынын жаны жашарат.
Күдүргө чапса арыбас
Күлүктү кой бер такалап.

Берген март эмес алган март,
Көкөлөп учсун көңүл карт.
Көз жоосун алган жоргонун
Көкүлүн түйүп, белин тарт.

Көркү укмуш, ою терең деп
Көп ырлар жаздың чебердеп.
Соорго тийген камчы ээ
«Сонунсун Баке!» деген кеп...

Күнмүн деп айтпайт Күн өзүн,
Гүлмүн деп айтпайт гүл өзүн.
Талантка берчү ат болсо
Бул сыйлык тапты чын ээсин.

Атагың кетсин ай, жылга
Асмандан Ай нур төккөнсүп, —
Сыймыктуу акын Байдылда
Сыйлыкты жүрөт көрктөнүп.

Мурза ГАПАР

Арамы жок жан адамга жарым кылча,
Кыргыздарга колго түшкөн Жаңыл Мырза,
сыяктанып, сырын катып, сыпаа жүргөн
сыйкыр талант, сыймыктуу жан Гапар Мурза.
Өзүнө куп жарашкандай ак муруту,
жараштырып жаамы журтка сарай курду.
Кейипкерлери кыргызымдын кыз-уулуна
кылымдарга кыйышпаган болду курбу.

Болсо экен деп шилтегени жанга дары,
Кудай колдоп берген окшойт калкка атайы,
окугандын эт жүрөгүн элжиреткен
Гапар Мурза кара сөздүн «Ак Бакайы!»

Оң, терс дебей образдарын жайгаштырган,
ой кубалап опкоолжубай жанды ач кылган,
жанрды бат алмашкандай жанрларга
жакпады деп жарын жылда алмаштырган.

Көп көрдүк го төш каккандын самапалын,
эй, көрпенде, айтканыма таң калбагын.
Бу кыргызда генерал көп, жазуучу көп,
бирок, бирок Гапаровдой бирөө, жарым.

Атына заты төп келгендин бири ушу,
кыргызымдын кыраан чыккан эр нойгуту.
Кылым жүгүн кылтылдатпай көтөргөнгө,
көп болсо экен көрөр күнү, ичер суусу.

**«СОРОС-КЫРГЫЗСТАН»
Фондусунун төрайымы
Чынара ЖАКЫПОВАга**

Карызды чачпай жол-жолго.
Казнаны аман койгондо,
Башталып калмак жакшы күн,
Башчылар сендей болгондо.

Жүйрүкмүн дешип жүргөндүн,
Жүрөгү эл деп күйбөдү.
Жер эмес сатып алтынын,
Жеп-ичмей болду билгени.

Миллиард ашык карызды,
Колуна элдин бергенде.
Төөбасты кылбай жакырлык,
Жанданмак иштер жер-жерде.

Эл ишин жолго кое албай,
Эл мүлкүн талап тое албай.
Өзгөлөйт сени өкүмөт,
Өзүндөй таза боло албай.

Жер-жерде аким улугу,
Жек-жааты, куда, уругу.
Жээрде жемин алдырып,
Жер тиктеп элим куруду.

Куранды кармап карганбай,
Алганды жазып алгандай,
Ак болсо отчет берсинчи
Өзүңө окшоп тайманбай...

Элим деп күйгөн жүрөктөн,
Экөө бар болсо – сен бири.
Элим деп жүргөн жигиттин,
Өзүңө жетпейт эрдиги.

Профессор Шергазы МАМБЕТОВго

Эки жерде экинин төртүн танган,
Чоң жылмайса калп каткырып күйүп-жанган,
Илимге илип алар илим кошпой
Кошоматтан академик болуп алган,
Калтарбектер жүрүшөт калтаңдашып
Бут бол десе бут болуп жалтаңдашып,
Өздөрүнөн мыктыларды өстүрбөстөн
Өздөрүндөй бечел кылып аркандашып...

Жыргап жүрөт бу күндө жегич-ичкич...
Генералдын самапалы болду чексиз,
Самапал докторго сан жетпей барат
Илимпоздун самапалы эмессиз Сиз!

Казна жеген карышкырды уяткарып,
Атуулдук ар-намысты миң аткарып
Кыйкырып трибунада тургансыз Сиз
Кыргыздын Сахарову сыяктанып.

«Ит күлүгүн түлкү сүйбөйт» – деген чындыр,
Түлкүнүн түлкүлүгү элге мундур.
Ат жакшысы кермеде – деп эр жакшысы
Түрмөдө – деп өтө берет кыргыз кургур...

Сиздей атуул атпай журтка күндө келбес,
Эл деп күйгөн эр жигитти эссиз эңбес...
Ишти Сизге бербей койсо бербей койсун
Иштеп салган иштериңиз тоого тендеш.

Дооронбек САДЫРБАЕВге

Бир кишинин карар кабак-кашына
Бийлик шондой каргыш тийген машина.
Бир олтурсаң болду ээ болбойсуң
Сөзүң эмес иче турган ашыңа.

Аккын десе албуут суудан агасың,
Тангын десе караны ак деп танасың.
Оюң башка, жүрөк башка, сен башка
Бир заматта маңкурт болуп каласың.

Оюң башка, жүрөк башка, сен башка,
Чондор башка, жүдөп жаткан эл башка.
Машинага олтургандар бүт баарын
Унтуп «өзүм» деп калышат заматта.

Бирок, Доке, сиз анетпей эч качан
Такыр талбай тагдыр берген кайраттан –
Өзүнүздү саткан жоксуз, кайрийет,
Ой аман да, жүрөк аман, Сиз аман!

Эх, турмуштун катаалдыгы, тардыгы
Сиздей болсо депутаттын бардыгы,
Азыркыдан жашоо канча жакшырып
Жакшы багып калмакпыз биз жанды бу.

Топ чүкөгө томпойдойсуз, сакасыз,
Жаманга бел, жакшыларга атасыз.
Атпай журтка атуулдукту көргөзүп
Жаныңдан жан бөлүп келе жатасыз.

Акыр бирөө тартыш керек жазаны.
Адам болуп күн көрүүнүн азабы
Күндөн күнгө оорлогондон оорлоп
Күндөн күнгө алып барат мазаны...

Эртели-кеч эл деп кайгы жей берем,
Эркектерди Сиздей болсо дей берем.
Кыргыздарга таң калам да, арданам
Кылычтан курч уулун таанып, көрбөгөн...

Обончу Жолболду АЛЫБАЕВге

Көз жаргансың көз жашынан журтундун,
Көрбөгөндү көрүп ырдап жулкундун.
Көк талкандай көңүлгө уюп

эргитти
Эрди жуткан элим деген Улуу Муң.
Жаралгансың жүрөгүнөн эненин,
Ошон үчүн эл арманын эледиң.
Мырзасы аз, мыркыбайы көп кезде,
Келет сени кеменгерге теңегим.

Жалыны сен жанып келбес жаштыктын,
Жаңша ошону сокур көздөн жаш чыксын...
Кээлер алган наам жок – деп кейибе,
Кереметүү келечекке ачкычсын.

Акын деген ай-ааламдын кулуну,
Атпай журт деп айтып ырда мунуну.
Ырларыңды ырдап өтсүн кыйкырып,
Кылым кырккан кыргыздардын уругу.

Таш агызган дайрадагы агымсың,
Агымыңа өкүмдарлар багынсын.
Сенин ырың кылымдарга серпилип,
Муундардан муундарга жаңырсын...

Карыдым деп айтпай жүргүн, карыба,
Кудай кубат берсин жалгыз жаныңа...
Жалаң Зергер айылы эмес эл-журттун
Жаралгансың сайраш үчүн багына.

Обончу Түгөлбай КАЗАКОВго

Сени иштен кетти деп укканда
кубандым кудай чын бергендей, –
Сервантес түрмөдөн чыккандай
Токтогул Сибирден келгендей.

Булбулду камабайт капаска.
Сен элден эгиздеп жашашка
жөнү жок жүгөндү катынып
жүрөгүң кабылттың азапка.

Келипсиң өнөрлүү салтына,
берелек карзың көп калкына.
Кошомат бийлерин бийлеген
жетесиз жетмекпи баркыңа?!

Обондун олуя кайрыгы
азайтат азыркы кайгыңы.
Чоң билбейт чок болуп чыгарын
арамдан чогулткан байлыгы.

Таланттуу талашпайт папкени,
эл-журту артында анткени.
Орунду отко сал оболоор
обондон күтүүдө даңк сени.

Билгеним бу дүйнө жалгандан
дүйнөнүн чордону өнөрдө.
Таланттуу талантсыз хандардан
кайырчы болсо да көп өйдө...

КАРА-БУУРА

Калдайган кең Таласта Кара-Буура,
атыңды ким койсо да койгон туура.
Өрнөктү хан Бакайдай көрсөтүңөр
калк мүдөөсүн калыстыкка ойготууда.

Калдайган кең Таласта Кара-Буура,
эркин окшош ээ-жаа бербей аккан сууга.
Эрдикти көрсөтүңөр Чолпонбайдай
элди алдаган шайлоо деген ызы-чууда.

Калдайган кең Таласта Кара-Буура,
пикет кармап эркиндигин талашууда.
атан болбой буура болуп буркулдадын
буркулдадың биз гана эмес бүт ааламга.
Калдайган кең Таласта Кара-Буура,
Манас атам көкөлөткөн асабага
окшошуп турасыңар

ысымына
заты окшошпой өң кумсарткан аймак канча?

Калдайган кең Таласта, Кара-Буура,
алдатпай алдайм деген кээ бир кууга,
катыгын кайра берип катырдыңар
кайран гана Кара-Буура, Кара-Буура!

10.08.2000.

Депутат Адахам МАДУМАРОВго

Калыстыктай кайнап турган түрүнөн,
Кажыбаган кайратыңан, сүрүнөн.
Сени көрсөм болоттой бек, шамдай курч,
Раззаковду көргөн өңдүү сүйүнөм.

Бийликке да, байлыкка алданбай,
Кылыч кармап турса дагы тайманбай.
Кырчылдайсың, кыргыз үчүн жан кыйган
Эр Курманбек кайра келип калгандай...

Сендей болсо кыргыздын ар жигити,
Күндүзгүдөй жарык болмок түн ичи.
Түбү жакшы, түрү бакшы бул элдин
Сендейлерде келечекки үмүтү.

Эстүү сөзүң эленгенсийт тереңден,
Эл ишине эрте дебей беленден.
Эл намысын эгиздетчү эрден деп
Эл катары үмүт этип келем мен...

Куудул Жаныбек АЛЫКУЛОВго

Оттой күйүп жолду таап караңгыдан,
Жашыл ыраң жазды айланткан ызгаар кышка.
Алмустантан алдууну алсыз шылдындаган
Кайгы, ызанын кайраты бар каткырыкта.

Ысытса – буу, музга айланып муздатканда
Качан болсун жанын сактап калган суудай –
Жанын сактап келет Күлкү кылымдарда
Өлтүрөмүн – дегендерге көңүл бурбай.

Кара өзгөйдүн кылычынан ыргыган баш,
Ый чыгарбай ыза бүрккөн күлкү аралаш.
Өлбөйт Күлкү өлүп бара жатса дагы
Максат менен жашай берет майтарылбас.
Эгер Күлкү болбой калса

адам жаны
Чор, дат басып түнгө айланмак дүйнө жүзү –
Камчысынан кан агызган эссиз ханды
Өмүр бою тургуз кылып жеңген Күлкү.

Бу дүйнөгө жаралгандын баары күлсүн!
Күлкү чачкан ар жыйында айткан сөзү,
Пириң болуп колдоп жүрсүн, ондоп жүрсүн
Шаршен менен Куйручуктун касиети.

НЕБЕРЕМ АЙДАРГА

Барабар жанды кысканга
Басылбай кайнайт бук канда,
Баркырап кечке ыйлаган
Баланын үнүн укканда.

Ажарын Айга теңеген,
Алтындан артык сен элен.
Обонум менен уктатып
Ойготчу элем күү менен...

Күл болуп жерим күйбөгөн,
Сагындым үнүң сүйлөгөн...
Байкабай үйдө калтырган
Байпагың жыттайм түндө мен.

Жашыма бетим жуулду.
Азайгыш үчүн мунумду
Кармалап коём кээ бирде
Калтырган оюнчугунду.

Баракка жазган тамгаңы
Көргөндө атаң арманы –
Көп күнгө чейин өйдөлөйт
Басымы күчөп кандагы.

Сени эстеп Айдар көп күйгөм.
Кезинде кийин эс кирген
Папаңдын баркын билерсиң
Таянең жаман деп жүргөн.

Көрөрсүң акты, караны
Көзү жок көпкөн мамаңы...
Өзүң деп жүрүп алтыным
Өмүрдүн өтөр аягы.

Такмаза сүйлөп күнүгө
Так салып таза дилиңе
Тилдесе сени тим жерден
Тибиртке чыксын тилине.

Күнүнө токсон толгонуп
Күйүтгөн энең калды ооруп,
Кор тутуп сени ургандын
Колдору калсын шал болуп...

Бузулган күндө бузулбай
Бойго жет тоонун кушундай, -
Ойлосом сени

тамагым
Алкымда турат жутулбай...

«БАЙЧЕЧЕКЕЙ» балдар журналы

Бөбөккө гана арналган,
Журнал сен көргөн таң калган.
Табият мисал таасын сөз
Тамчылап турат тамгаңдан.

Көрүшкөн өңдүү Күн менен
Балдардай балдыр сүйлөгөн, -
Барагың жаздап башына
Балдарым сенден күүлөнгөн.

Көргөндө кары бала эмес
Көңлүнө алат көп элес...
Балдардын сенсиң байлыгы
Байлыкка эч бир тенелбес.

Балапан күлгөн күлкүдөй,
Түшүндөй көлдө чабактын, -
Дүйнөнү түрсө табылбас
Татына дүйнө жараттын.

Ак кардын тыншап жомогун,
Ак гүлдүн созуп обонун, -
Ала-Тоо кыргыз балдарын
Жыргалга бүтпөс ородун.

Жамалы сенсиң дүйнөнүн
Каткырсаң күлкүң угат Күн.
Кызындай болуп кылакта
Кыргыз деп соккон жүрөктүн.

ЖАШАРТКАН СЕНСИҢ, МАХАБАТ

* * *

Эй, кыргыздын кылактаган кыздары,
сыйлай билген жашы менен карысын -
сен элиндин жалаң гана көркү эмес
нандай ыйык - намысысың, арысың.

Дайынындан дааналансын жүз элес,
даанышмандай даңк апкелгин эл, жерге -
сен журтундун жалаң гана жүзү эмес -
жүрөгүсүң кагып турган Эртеңге.

Силерсиңер соккон каны Сүйүүнүн,
көзүң көрүп көөнө дүйнө шаттанат.
Ак таң менен башталгандай чыгар Күн
үмүт дагы силер менен башталат.

* * *

Ырларымды мен чырактай жандырып
коюп коём жаздыгыңдын жанына.
Ай караңгы түндө аруу жүзүңдү
шоолалантып турсун үчүн дайыма.

Жалгыз сен деп жан бөлүшкөн жанынан
жүрөк табы келип чырак табынан,
түнү бою ырдап берет түбөлүк
түгөнбөгөн жапжаш сүйүү ырынан.

Ырдап берет, ошол ырды тыңша тынч,
житип кеткен болуп такыр кайрылгыс
мүнөттөрдү кайра баштан тирилтип
кан кайнатып, алоолонтот жанды укмуш...

Ырдап берет, аста тыңша ал ырды,
ырга айлантып чачып ийгем жанымды,
карап алып мага айтпаган сөзүңдү айт
чырак болуп күйүп турган жалынды.

ер

Жайында чыккан чокуга
кышында чыгыш каякта? –
деп жүрсөм болбой заматта
кабылдым сүйүү отуна.
Кайрат, күч кана сүйлөөгө –
жан жагым гүлдөй жайнаган,
кош айтып жарык дүйнөгө
жаралган өңдүү кайрадан,
сыйкырын сезип сүйүүңдүн,
шыбышын өөп үнүңдүн
тулпардай туйлап сүйүңдүм,
сел алган сындуу бүлүңдүм...

Билбей калдым тааныштырды ким бизди?!
Күлгөн күлкүң жалгыздыгым күйгүздү.
Атыңды айтып ырдай берип күн сайын
Үндүү кылып жибердим бүт үнсүздү.

Арзуубузду багында куш тил безеп
Ак тилегин арнагандай дилди эзет.
Ошол тилек ишке ашып экөөбүз
Ажырашуу эмне экенин билбесек...

Көзүм көрөт көп сулууну
а жүрөгүм жалгыз сени –
карап турат каректерин
карабайын эмнелерди.

Көңүлгө төп көп сулуулар
жүрөккө төп сенсин жалгыз,
өпкөн сайын өрттөп турар
өчпөс сүйүү отун тамыз
отун тамыз өрттөнөйүн...
сени сүйгөн жүрөк гана
өрткө күйбөй арман күүн
чертип турсун ай-ааламга.

6-1443

Жан жагым бүт жыпар мончок жыттанып,
жалт көрүнсөң жанымды үрөп, кан үрөп –
басканыңа баш айланга суктанып
карап туруу кандай гана каниет.

«Эми кантип таанышамын» деп жүдөй
туруп калсам туталанган ойдо ошо...
Дүйүм гүлдөр аны ээрчип кетчүдөй
тартып турган тамыры эгер болбосо...

Обон менен миң бир кайрык, бир укмуш,
сулууну ырдайт дүйнөдөгү бардык куш.
Ошол ырды бир жолу уккан унуткус,
жана жүрөк жаратынан айыккыз.

Бетине күлкү жарашып,
Бешенең сыйкыр таратып.
Жашара түшөм кыйлага
Жалт карап өтсөң баратып.

Көркүңө эстен тангансыйм,
Көпөлөк болуп калгансыйм.
Жылмайсаң жыргап тим эле
Жылдызды кармап алгансыйм.

Жүрөккө карган дем берип,
Жолуңан чыгып сен келип,
Жолуксаң көзүм жоодурайт
Жоогазын көргөн өңдөнүп.

Көрбөсөм көңүл бук болуп,
Көргөндө жанга кут конуп,
Калдандап чуркайм өзүңө
Канатын жайган куш болуп...

Алдымдан чыксаң балбылдап
Абдырай түшөм жан жыргап.
Чырмалып калган сүйүүнүн
Чылбырын кайда жандырмак?!

Көркүңө сенин таңдана,
Көңүлүм жипсиз байлана,
Көргөн бир сайын көзүңдү
Көлкүлдөп эрийт жан гана.

Арзуунун жазын туйгандан,
Албырып турат курган жан.
Булая карап букту жаз
Бурулуп келбейт бул жалган.

Шынаарлайм сага күндө эчен,
Шыңгырайт үнүң сүйлөсөң.
Балапан кезден эңсеген
Бакытым болуп жүрбө сен?!

Өткөнүн күндүн унутуп,
Өрдөк, каз өңдүү куушуп,
Өтөлсө деймин өмүрүм
Өзүңө гана ыр учуп.

Күндүзү, түндө ар дайым
Кай жакка гана барбайын
Оюмда жалгыз өзүңсүн
Оюма кимди албайын...

Караган сайын калыңды,
Кайгыга салып жанымды.
Көргөнсүй берем көзүңдөн
Өмүрдө атчу таңымды.

Тарбияң сенин таптаза,
Тамылжыйт жүзүң башкача.
Өрттөнгөн ырды не кылам
Өзүң деп жүрөк какпаса.

Карекке карек кадалып,
Каныма сыйкыр таралып.
Келгенсийм ушул дүйнөгө
Сен үчүн гана жаралып.

Жаш кезден ойлоп, дегдеген,
Жароокер жарым сен белең?!
Өмүрдүн ушул калганын
Өткөргүм келет сен менен.

Жаш жаным бирге дешейин,
Жанымды сен деп эзейин.
Серпилип турган кашыңдын
Секети болуп кетейин.

Сагынып саат санайын,
Салаалап чачың тарайын.
Балбылдап турган көзүңдүн
Балакет дартын алайын.

Жаныңан жаным садага,
Жалыңың чачып агаңа,
Жоогазын окшоп жондогу
Жоодурап минтип караба.

Махабат сыйкыр күч беле?
Коргошун болду бүт дене.
Колоттон чыккан Айга окшоп
Коймолжуп күлүп тиктебе.

Эзбечи жанды эзилген...
Эч жери кетпес эсимден
Жоголгон сүйүүм көрүндү
Жоодурап турган көзүңдөн.

Карегин менен жайнаган
Кайгыга салба кайрадан...
Кайыктай болуп калбайын
Калаксыз көлдө айдаган.

МЕНИ ОЙЛОП ЖАТАТ ДЕП БИЛГИН

Убайды кантип жашырдым,
Уктабай таңды атырдым.
Асманда Айдай ак келин
Асылы белең асылдын?!

Ойлосом оюм от болуп,
Обого обон коштолуп,
Уздай эрдин эстесем
Учкум бир келет оштонуп.

Аккуунун жалгыз учканын,
Ай тоодон жалгыз чыкканын.
Көргөндө кусам артылып
Ичимден үнсүз сыздадым.

Тилине кирбей эч кимдин,
Түшүмдө сен деп эчкирдим...
Жүрөгүң кокус тыз этсе
Мени ойлоп жатат деп билгин.

Кыйнала ойлоп мен сенин
Кылыгың абдан эңседим.
Сенби деп карай беремин
Сеңселе басып келсе ким...

Кеттиңби жаным ыраакка?
Күткөнүм болду бир апта.
Сыр кылып айткан шыбышың
Шыңгырап турат кулакта.

Суктана тиктеп суу шарын,
Суусадым сен деп суусадым.
Өмүргө даба болгонсуйт
Өзүң деп чыккан ыр сабым.

Сагынычка жүрөк жанчылды,
Санаалаш деги барсынбы?
Бар болсоң бачым келип кет,
Келип кет сүйгөн жан сындуу.

Өзүңдү эстей калганда,
Өрттөнөт жүрөк арманга.
Тамгасы менен сагынчтын
Атыңды жазам ар таңга.

Обонун ырдап кусанын,
Оболоп сага учамын.
Ойлогон сайын өзүңдү,
От болуп күйөт кучагым.

Сааттар – кылым сезилет,
Саамайың желге бекинет.
Эркелеп турган кездерди,
Эстесем ичим эзилет.

Ким басат эңсөө дегенди?
Каптады жалын денемди.
Бар бекен деги дүйнөдө,
Өзүң деп күйгөн мен өңдүү?!

Эч нерсе кирбей сезимге,
эстесем эрте, кечинде,
эт жүрөк болк деп кантейин
көздөрүң жайнайт көзүмдө.

Жатталуу жанда бүт кебин,
карегиң карап «Сиз» дегим
келгенде дүйнө кезсем дейм
үнүңдүн издеп издерин.

Кабылып капыс жолуңдан,
кармасам аппак колуңдан
сүрдөнтүп, тилден калтырып
сүйүүнүн сыйкыр тогу урган.

Арылбай ар кыл санаадан,
сагынат жарын ар адам.
Кызыга берем сенби деп
кызыл гүл көрсөм талаадан.

Элесин берип күлкүңдүн,
элжиреп чыгат чыккан Күн.
Кылыгың ырдайт кылымга
кылдары сендик жүрөктүн.

Эңсеткен сүйүү азгырып,
Эгерде калсаң жактырып –
Эркетай эркке баш ийбей
Энбаш өскөн жашты унут.

Жашты унут жаным, жашты унут,
Сүйүүдөн алган бакты улук.
Өмүрлөр өтөт өлбөстөй
Өстөндө гүлдөй кулпуруп.

Жүрөктү сүйүү жаралайт,
Жаш карап сүйгөн жарабайт.
Караса дагы төр жашка
Сүйүүлөр жашка карабайт.

Аруу нур чачып тагдырга
Асмаңдан жылдыз жылтырайт.
Махабат окшош жалынга
Жалындын жашын ким сурайт?!

Жашоодо мурда көрбөгөн
Жыргалды искеп дембе дем –
Жыгыңа улам мас болуп
Жытташкым келет сен менен.

Өрттөнтүп ичти ыр учуп,
Өмүрдө барым унутуп –
Көлкүлдөп эрип турганда
Көңүлдү койбо суутуп...

Кылымдай сезип мүнөттү
Көргөндө тартам илепти.
Муздата көрбө суз карап
Муңайым соккон жүрөктү.

Кучагың мага эң дары,
Кубана күтүп сен дагы
Кучакта. Башы айланып
Басалбай калсын жел дагы.

Ойлосом сени таң эртен
От болуп күйүп жан эзем...
Бооруңа кысып токтотчу
Бойтойгон сулуу жан эркем.

Өрттөнөм көрүп калганда,
Ким жетет сендей жалжалга?
Өрдөктөй мойнуң өпкөн да,
Өппөгөн дагы арманда...

Агарып ак таң аткандай,
Алкымың сенин ак кандай, –
Маңкайган ысык махабат
Магдырап уктап жаткандай.

Көркүндү гүлдөн алгансып
Көргөндүн баарын таңкалтып,
Күмүштөй күлкүн шыңгырап
Күлөсүң күндү ардантып...

Өзүңө кимдер теңелет?
Эликтей мүңөң керемет.
Жалжалым, өзүң жандайсың,
Жашоого али келе элек.

Үнүңдү угуп жылаажын
Үйүмдө кантип чыдадым?!
Жаркыным, мага бейиштей
Жалт карап өткөн убагың...

Чымчыктын темир канат
балапаны сыяктуу –
жалынчың миң кайталап
жакындаттың ыраакты...

Мен мындай үн укпагам,
гүл көрбөгөм мен мындай –
карачы таң калгандан
токтоп калды жел жылбай.

Күүдөн да жагымдуураак
даамдуурак балдан да –

көрбөсөм жаным куурап
күйүп кетмек арманга.

Суу туурайт каткырганын
ырдаар ырын куш ырдайт,
карашы – күйгөн жалын
бир көргөн жан унталбайт.

Булайып күлүп калса
куду булут турушу –
билбеймин күндү асманда
айылдагы күн ушу.

Ыйлаганын унтуп салып
Жарк деп күлгөн баладай –
Жамалынан нуру жанып
Жайнап турган садага ай.

Гүлдөн назик, желден жеңил
Суудан тунук, айдан ак –
Ким көрбөсүн өбөт сени
Көзү менен аймалап.

Бүл-бүл жанат түндөгү оттой
Үмүт чиркин үлбүрөп...
Жанды өзүңө жүр жолотпой
Ким кандайын ким билет?!

Эй, чымчыктар сайрагыла
Бу жаш сулуу чырайың.
Дал ушинтип ал дайыма
Турсун үчүн ылайым!

Эстеген сайын дайыма
элжирейт жүрөк, жан балкып –
бейиштин зам-зам суусуна
бетим жууп, колум малгансып,
магдырап аппак булутта
сыйкыр нур минип жүргөнсүйм,
дүрүлдөп каным оюмда
дүйнөнү жалгыз билгенсийм.

Тамылжып турган талаанын
тергенсийм кызыл гүлүнөн,
калсам да укпай кабарың
барыңды эстеп сүйүнөм.

Эстеген сайын өзүңдү
өлбөстөй болуп эрдесийм.
Унутуп бардык дүйнөнү
ааламдан сен деп келгенсийм.

Алоолонуп баткан күнгө куштардын
канаттары күйүп барат жалындап...
Өзүңө мен ушунчалык куштармын
өбөм, өбөм бүтөр менен жаны ырдап.

«Ысык болот окшойт эртең күн дагы
батканына караганда кызарып...»
Унутулуп махабатым мурдагы
ырдайм: «Куштар артынан биз учалык,
бирге учалы улуу тоонун үстүнөн
ак булутка аста тийип эркелеп,
экөөбүзгө эки өмүрдө бир келген
жан бөлүшүп, жүрөктөрдөн гүл өнүп,
махабаттын улуулуугун түшүнүп
бу жашоонун жалгандыгын унутуп»...

Куш канаты сермелишет миң түстө,
ырларыбыз кайкып учат асманга.
Мен сен үчүн келген окшойм дүйнөгө
учуп бара жаткансыймын – бассам да.

Бүт кайгым жоголгондой
жоодурап жыргап турдум.
Мен сени ойлогондой
а мүмкүн мени ойлодуң...

А мүмкүн жымың эттин
бир убак түшүп эске.
Жүрөгүм тыз деп кетти
жаандуу ушул кечте.

90

Балкылдап көзүм тартты
бал-бал көз туйдуң нени?!
Көрүшүү кандай жакшы
түшүмдө көрдүм сени.

Көңүлдүн айты, тою
жүрөктүн ыры, назы,
өзүңдү эстеп коюу
өмүрдүн ырахаты.

Каркыра-турна асмандын тумары,
Турнанын ырын экөөбүз угалы.
Эч качан эстен кетпеген жүрөктүн
Эрисин бардык арманы, кумары.

Унутуп өмүр, унутуп дүйнөнү
Укмуштуу күүдөй угулуп Күндөгү –
Ууртундан ууз сүйүүнү шимирип
Аңкыйын жыттай ажайып гүлдөгү.

Экөөбүз көрчү кызык көп алдыда
Ырлар көп укчу, бир болуп дайыма.
Сыйкырлуу ыры каркыра-турнанын
Ай болуп тийсин булаңгыр тагдырга.

Экөөбүз өлбөс өмүрдүн чырагы,
Каркыра-турна асмандын тумары.
Туңгуюк кетип калгыча... турнанын
Туптунук ырын бир тыңшап туралы.

Өптүм мен сени түшүмдө
өрөпкүп жүрөк титирей...
өбүшсөм эгер өңүмдө
өрттөнүп күйүп кетчүдөй.

Өмүрдүн бардык кызыгы
өбүшкө ушу татыбай –
кан күйүп, денем калтырап
калтырап барам капырай.

91

КАТКЫРЫГЫҢ КАТЫП ЖҮРӨМ КУЛАККА

Мен жылдардын жылганына карыбай,
Жыттарыңды жыттап жүрөм дарыдай.
Жыргай түшөм жылмайганың көргөндө
Жылдыздардан күү уккансып жарым ай.

Кайра угам деп карып калган убакта,
Каткырыгың катып жүрөм кулакка.
«Кандайсың?» деп карап койсоң эт жүрөк
Ээ-жаа бербей туйлап турат бир апта.

Эринимди куйкалаган илебин,
Күндөй ысык экендигин билемин.
Кандай гана бактылуубуз экөөбүз
Сен сүйөсүң, мен да сени сүйөмүн.

Бирге бассак көлөкөбүз жарашкан,
Сөз түгөнбөй, күлкү менен таң аткан,
Эки өмүрдө табылбаган жыргалды
Жымырбастан татыта тур, Жараткан!

Жыргалына эч бир жыргал тең келбес
эстегенде эзип ийген жанымды –
кайран гана балдан таттуу ошол кез
кайталанбай калганы үчүн кадырлуу.

Ойго түшсө ошол замат бошотпой
кан кызытып, кан дүргүтүп кайрадан
ошол кезде кандай болсо ошондой
отко салып ийгенине таң калам,
таң калам да, анан аста демимди –
ичке катып ушунча бир сүйүнөм –
сүйүнүчүм толтургансыйт кемимди,
түгөл болуп кала түшөт бүт дүнүйөм.

Кошулушкан эки дайранын,
Кучагындай, кучак жай, жаным...
Көргүм келет аруу нур чачып
Көздөрүңдүн сырдуу жанганын.

Кайран кездин ойло убалын,
Каным кайнап кетип чыдамым –
Кут даарыган кучагыңа мен
Култ деп келет, келет кулагым.

Өчүрбөгүн азоо жалынды,
Мен мындайда колдо барымды
Аябаймын... дүйнө курусун
Бергин десең берем жанымды.

Жер караба, сүйлө, кысынба...
Эмне жетсин мындай учурга?!
Жан жашартып, жүрөк булкунткан
Бул мүнөттү колдон учурба.

Күлгүн чагың бекер коротпо,
Күйгүз жанды жалын, чоң отко...
Колдон түшсө болду табылбайт
Мындай кезди жаным жоготпо...

Жамгыр келип кайра көлдү өпкөндөй,
кайра сени өбөм, өбөм өзгөрбөй, -
акылдардан адашабыз анан биз
аалам аруу ажайыбын төккөндөй.

Үкү түндө жылдыздарга урунбай
учкан өңдүү биз учабыз бурулбай,
бир бирине жалынышкан лавиздер
жазындагы жамгыр өңдүү тыйылбай...

Булбул тилдүү, булак үндүү бурадар,
өзүнө деп күүлөр агар, ыр агар,
ошол ырлар, ошол күүлөр жүрөктө
жүз жыл жүргөн сагынычың чыгарар.

Күүдөй терең, гүлдөй назик аруу жар,
өткөндү эстеп, өрттөй күйүп жануу бар,
жанып эле тим болбостон титиреп
ойлоо менен ырахатка кануу бар...

ТИКТЕЙМ СЕНИ

Жүргөн кезде жүрөгүмдү муң басып,
Курган жанды кубандырып, жыргатып,
Каяккадыр камгактантып кайгымды
Капилеттен кабылганың бир бакыт.
Ойлой калсам оюм күйүп, кан ысып
Жетким келет жел, шамалга жарышып.
Ат чабымдай жерден көзүң балбылдайт
Айыл эмес ай-ааламды жарытып...

Ушунчалык жакын болуп жан жанга
Эрийт жүрөк колдорунду кармарда,
А жыгыңа тил каякта, күлкүңдү
Уккан дагы укпаган да арманда.
Көңүлүмдүн дарысысың көксөгөн
Дайым сени эстегеним эстеген...
Кандай пенде жыттаар экен жүзүңдү
Желден башка желпип бирөө өппөгөн?!

Агып турган агымынан байма бай
Ала салып кете турган дайрадай,
Тиктейм сени тирүүлүккө шерденип
Ак сүйүүңдү жүрсөң да маа арнабай...

* * *

Оролушуп, бирин бири кубалап,
Олоң чачың буралат да буралат.
Канча жолу карегиме урунсаң
Так ошончо ыр жакшысы чубалат.

Шаркыратма сыяктанып кулаган
Чачтарыңды мүмкүн бирөө сылаган...
Сылаганды мындай койгун, жөн эле
Карап алып кайра оюмдан уялам.

Чайпалт чачты, чайпалат чач кезинде
Чайпалышы суктангандын эсинде,
Түбөлүккө тура берсин шаң чачып
Кереметтин кереметин кетирбе...

Көчөлөрдөн көз сонунун көрөмүн,
Көргүм келбейт сеникинен бөлөгүн.
Өзүмкүсүз – мен сокурмун, а бирок
Сеникисиз – жашай албайм, өлөмүн.

Мени өлбөсүн деп ойлосоң эгер сен
Көздөрүңдү көрсөтүп тур жан эркем.
Көздөрүнөн чагылдырган ааламды
Бу дүйнөдө сулуу болбойт сага тен.

Бир көргөндө унуттурган кайгымы...
Жүрөгүмдүн ыры, ыйы, тагдыры
Көздөрүңдө – сенин сулуу көздөрүң
Менин эмес бүт дүйнөнүн байлыгы...

Жолугууну тилеп кудайдан,
жүргөн күнүм мага зор майрам...
Телефон чал – жүрөк туйласын,
жан жашарсын ыр деп улгайган.

Куш кубанат канат какканда,
суу сүйүнөт ылдый акканда,
сени менен гана сүйлөшсөм
менин төбөм жетет асманга.

Бүгүнкүдөн эртең булаңгыр
болуп барат... жаным, улам жыл
өткөн сайын өгөйт өкүнүч
өгөттүрбөй мени кубандыр.

Болуп турат азыр гүлүң гүл,
ошенттирген менин сүйүүмдүр,
бетимдеги бырыш уялсын
«Берекем» деп кайра сүйүндүр.

Камалгансыйм сенсиз туюкка,
сага учат менден ыр учса...
Бу дүйнөдө жалгыз сен деген
бирөө барын эркем, унутпа.

Жүрөктөгү элесинди кагазга
түшүрүүгө болбой калды таптакыр,
ал анткени миң бир талаш талашпа
сага окшошпой пайда болот башкача ыр.

Сүрөтүндү тартыш кыйын... сөз менен
келбетинди так келтириш каякта?
Канча тартпа, кандай тартпа кебетен
башка болуп чыга келет заматта.

Сага деген сагынычым тыялбай
элесинди жүрөгүмдөн чыгарбай
өөп, жыттап эркелетип улам жай –
жүрө бергим келет сактап тумардай...

Каяктан көктө из калды?
Куушуп ойноп кулашып –
көкөлөп учкан куштарды
көзүбүз менен узатып;
көйкөлгөн жашыл туланда
булутту тиктеп жайдары
ышкыга таппай бир арга
кумарым кайнап кандагы, –
караймын... кара көзүндөн
көрүнөм, анан дагы ары
ак булут барат сүрүлгөн
акырын беттеп талааны;
коймолжуйт карек... Кудай ай,
кол колго тийсе күйчүдөй, –
өзүмө өзүм чыдабай
өзүндү жутуп ийчүдөй –
өрөпкүп турам... бийлейт жел
кайдагы бул күч жапайы?
Көбүрүп жаткан көк шибер
көйнөгүң окшойт башайы...

Жанына жанын кошкон жапжаш ырдай,
Жалт этип жал-жал тиктеп чаарчыктай.
Жалжалым түшкө кирдин жалгыздыкта
Жалжылдап жүрөктү эзип мурдагындай.

Көргөндө кандай болсоң дал ошондой
Максаттай, жаш тилектей, тунук ойдой.
Маңкайып бара жаткан келбетине
Мас болуп карт кыялым турду тойбой.

Жыргалы эстен кетпес жашчылыктын
Жетем деп желдей учуп, куштай сыздым.
Жылмайып өтө бердин, жылмаюундан
Жылдыздан жерге түшкөн күүлөрдү уктум.

Кайрылып кайра ордуна учуп келбес
Бир элес, бир көрүнгөн ушул элес,
Ааламды дүңгүрөтүп өтүп жаткан
Дүйнөнүн жыргалына өзү теңдеш.

ЖЭЭКТЕ

Майда толкун манжаларга жармашып,
Калптан эле мен кубалап, сен качып,
Желдей учуп жеткениме жетинбей
Желпигендей ууч менен суу чачып...

Сөз айткансыйт жалбырактын шоокуму,
Аны кошгойт көлдүн эрке толкуну.
Карашкандан кадимкидей жалтанып
Кандай жыргал кайыкта бир олтуруу.
Ойлоруңа кошулса дейм ойлорум,
Төккүм келет ичте сырдын болгонун.
Бүткөн боюм дирт дей түшөт кокустан
Колдоруңа тийип кетсе колдорум.

Көөнүң турат көлөкөндөн байкалып,
Көлдө көлбүйт кайыгыбыз чайпалып.
Карегинди тилсиз тиктеп оюмда
Кайра апкелем Айга өзүңдү алпарып...

Ылдый карап ырдап турган ырындан,
Багы ачылып байкуш жүрөк жылынган.
Бал-бал көзүм, басаңдатпай бийиктет
Бала үнүнө чыгып кетсин чымын жан.

Бал-бал көзүм, басаңдатпа дабышың,
Ак сүйүүнүн айтып бүтпөс жагы узун...
Сен билбесең бу дүйнөдө ким билет
Жүрөгүмдүн чапкан аттай кагышың.

«Күндүр-түндүр кетпей койдуң түшүмдөн»...
жаш кылгыртып көздөрүңдөн сүзүлгөн
өпкөлөсөң – өпкөң тийбей өпкөңө
мен ошондо,
менден да көп сагынганың түшүңгөм.

Кары киши кыйды болот эң эле,
кекселикти салып туйбай эч нерсе
дөдөйлөнүп тура бердим сагынчың
түшүнсөм да түшүнбөгөн таризде.

Анан ошол көздөрүңдөн сүзүлгөн
жаш куюлду тып-тып таамп үзүлгөн
кексе болбой, кыйды болбой куруп кал
уят оттой күйүп кетти жүзүмдөн.

Кайгы билбей кайып учкан куштарча,
Катар басып каткырышып бир канча
«Кош» деймин да кайра сени сагынам
Канча кылым өтөт жолугушканча?

Жүрсөк эмне жарым мүнөт бөлүнбөй,
Калган күнүң карегиме көрүнбөй
Кан кайнатат... Калтар чачым капыстан
Кабылганың кайра келген өмүрдөй.

Сагынычка тапкын эркем бир арга
Салааларың кош салаамдан чыгарба.
Көздөрүңдү көргөн сайын көлкүлдөп
Мен батайын жан батпаган кумарга.

Бассам-турсам ойлойм өзүң жөнүндө,
Бал-бал көзүм алыстаба, бөлүнбө...
Сагынганда сага деген ырымды
Түшүмдө ырдайм ырдагандай өңүмдө.

98

Кайгы билбей кайып учкан куштарча,
Катар басып каткырышып бир канча –
«Кош» деймин да кайра сени сагынам
Канча кылым өтөт жолугушканча?!

Ар бир чөптү өпкүлөгөн тамчыдай
Өбөм сени каным ысып калтырай,
Кагылайын кандай күнгө кабылттың
Кубангандан каным какпай калчудай.

Бир черткендей комуз менен кыякты,
Кулагыма кубулжуган күү акты.
Эриндериң эмне деген керемет
Аалам агып бара жаткан сыяктуу...

Жандан ысык, кандан ысык сезилген
Жалынычтар моор болуп бекилген –
Жылдар бою жылбай турса аттиң ай,
Баш айланткан бакыт аттуу көз ирмем!

КҮЛӨ КАРА

Көпөлөктөй түшүп берген жалыңга,
Өзүңдү ырдайм өмүрүмдүн барында.
Анткени сен – агып турган канымсың
Анткени сен – булбулумсуң танымда.

Гүлдөр жыттуу тоонун бийик жагында,
Сүйүү күчтүү кабылган чач агында.
Жаннат барып келген өңдүү жашарам
Жарым мүнөт бирге бассам жанында.

Көрөркөзүм, көңүлүмдү бук кылба,
Көпкө турбайт ак сарайда устун да.
Учур келсе улутунуп саргарат
Упасы жок ууз бети кыздын да.

Ал андыктан күлө кара аганды,
Агаң аруу арзуу үчүн жаралды.
Жыттай берем жыргал жытың келет деп
Жел гана эмес чаң учурган шамалды.

99

Күз алып кетти куштарын.
Сен келбей секет сыздадым.
Тиктесем жашым кылгырат
Жалгыздап айдын чыкканын.

Мүнөтүм болду жылга тең,
Сыр айтам кимге чечилип?!
Сен келчү жолду жан эркем,
Кар жатат улам өчүрүп.

Чарчадым сага ыр жазып,
Келет деп күндө күтүнүп...
Булуттай тоого чачылып
Булактай тонду бүт үмүт.

Азапты билбе сен андай...
Өзүңдү ойлоп күндө эчен,
Өнүмдө куурап көралбай
Түшүмдө жыргап сүйлөшөм.

Угулат үнүң алыстан
Окшошуп черткен чоң күүгө.
Серпилип жүрөк, ысыйт кан
Сен келет десе ким бирөө...

Буулуккан сууну кечалбай,
Булуттай учуп өтө албай.
Өзөгүм күйүп өрт болуп
Өзүңө турам жете албай.

Дайрадай жетип деңизге
Жок болуп кеткен сыңары –
Жоголгум келет өзүңө,
Жолукчу жүрөк ынагы.

Кылыгың эстеп оштонуп,
Кыялым кызып козголуп,
Кайнаган кара көзүңө
Калгым бир келет жок болуп.

Кучактан сени чыгарбай,
Кут даарып кетип куланбай...
Жылмайып жыргап турсамчы
Жытыңдын баарын жыя албай.

Сүр басып... анан дүйнө күн,
сөз таппай калгам сүйлөшкө...
«Агай» деп айткан бир сөзүң
семиртип жүргөн күн кечке.

Аз калгам жутуп ийгенге
сулуудан болбос эч сендей...
Чачыңа колум тийгенде
чагылган уруп кеткендей,
Теңирге өзүм теңелип
жапжашыл болуп жан жагым,
эч нерсе сезбей селейип
эсимде – катып калганым.

* * *

Балапанын бапестеген уядай
бапестедин, бөпөлөдүн ынак ай.
Кандай жыргал кучактарга куламай,
кандай сонун саамайларды сыламай.
Сүйлөшкөндө сөз түгөнбөй уланып,
ырдап калсаң үнүңдү аста чыгарып –
кайта ырда деп кайра-кайра суранып,
турар элек жүрөк туйлап кубанып.

Жүрөктөрдүн бир экенин аныктай
көп термелди махабаттуу кайык жай...
Канча кайттык карашканга канышпай,
азыр анын ар мүнөтү тарыхтай.

Оо, кудурет, менде башка жан барбы?
кайра келбес күн кетирди аргамды.
Өмүр күндү аз берсең да жалжалды
көп көрсөтүп көп тартуула майрамды...

СЕН БАРСЫҢ...

Сен барсың, сен бар үчүн ушул ыр бар,
каткырыгың угуп калуу кандай жыргал...
Кай жакты карабайын – каректерин
агарып аткан таңдай алтын курбал –
ак курбал, алтын курбал, аруу курбал,
артка кайтпас айгыр жалдуу ошол жылдар

жымыйып жылдыз болуп жыргал чачып
жүз жылдап, жүз кылымдап күйүп турар.

Ак курбал, алтын курбал, аруу курбал,
өмүрдө жок өзүңө окшоп сырымды угар...
сүйлөчү... жанып келбей жанды эзеби
жалт берип бизди жыгып кеткен кумар?

Ак курбал, алтын курбал, аруу курбал,
бу дүйнөгө түркүк болгон айтчы ким бар?!
эч ким жок! ошондуктан өлбөстүктө
өрт болуп өмүр сүрөт биздин жылдар...

Ак курбал, алтын курбал, аруу курбал...

Көңүлүм бүгүн күүгүмдөнүп турат тонуп,
көл кушундай көңүлү ачык аруу селки –
дир-дир эткен жаныма жаның кошуп
жакшына бир бир музыка ойноп берчи.

Кайрылбас кайрылгандай – унутулган
укмуштуудай бир ачылып келсин даана.
Саргайган сагынычтан сайран курган
сары алтын кайрыктан кош кайрыгына.
Алоолонсун арзуу жана ышкы, кумар,
ай-ааламды көлкүлдөтсүн анын табы.
Көрүнүп турсун өмүр-өлүмү бар
жана жандын көктү чийип учкан шаңы.

Угулсун эстен чыккан эски кайрык,
жоготкондор таап алсын жоготконун.
Кайгысы махабаттын жүрөктү айрып
алыс учсун көгү менен улуу тоонун.

Ойночу, ойдогумду таап ойно,
баркын билгиз булут окшоп көчкөн күндүн.
Жылаандай ийрелеңдеп кеткен жолдо
мукам үндөн муздай эрип кетсин муңум.

Албырып оттой жанчу элек,
Айтылбас сырды айтчу элек.

Ыр болуп күйүп жолугуп
Поэма болуп кайтчу элек.

Жүздөрдү сүйүү кештелеп,
Жүрөктү бөөдө эзбелеп,
Жоодурай тиктей беришип
Жомоктой болуп кетчү элек.

Кудурет болуп жаңы ырга
Куушуп ойноп бир болуп,
Төштөгү жашыл адырга
Төгүлөр элек күү болуп.

Сан чымчык сайрап сай жактан
Саабадай канды кайнаткан.
Санат кез эле сагынып
Салааны салаа кармашкан...

Жаш кезек кайда бекинди?
Жан эрип укмуш жыргалга,
Өлбөстөй сезем өзүмдү
Өзүңдү ойлоп турганда.

Таңгансып кетем мен эстен,
Табышмак көзүң көргөндө.
Каякта кайрат жан эркем
Жаныңдан жаным белгөнгө?!

Көп нерсе келип оюма
көчөгө чыгып таң эртең –
булбулдун үнүн боюма
атырдай куюп алдым мен.

Жамгырдай төгүп жашымды,
шыбырап муңум мен желге –
жыттаймын ошол атырды
үнүңдү уккум келгенде.

Окшошуп булут көчүнө
Арылап барат жаш кургур.

Жалынды салып эсиме
Жаншатчы үнүң, жаш булбул.

Сайрачы, күүң ааламдан
Агылып нурдай төгүлсүн.
Кеткен жаш ошол кайрыктан
Келгендей болуп көрүнсүн.

Кайрычы, күүң тил безеп
Кайдадыр кайгы бекинсин.
Керемет үндөн жаш кезек
Кетпеген өңдүү сезилсин.

Уу болсо да ичкен оң
Арзуунун толо кесесин.
Жаныбыз бир болгон соң
Жашымды сурап нетесин?!

Түшүнүп ойду каректен
Түйшөлө күткөн ыңгайды,
Суйкая күлүп жан эзген
Сулуу кыз, күү черт, күү кайры.

Тагдыр бир деген болжолдо,
Тартылып турат кол колдо.
Оболоп бирге учалы
Оролуп ошол ойлогго.

Эстедим сени дегиче
жанымда кашың каккандай,
сүйүнө берем өзүмчө
Күн чыгып келе жаткандай.
Эстедим сени дегиче
элжиреп жүрөк, бүткөн бой -
эзиле берем тим эле
эритип жаным койгондой.
Эстедим сени дегиче
эс даргым эч бир тынчыбай -
кеткенде дагы келбеске
экөөбүз бирге болчудай, -
элжирейм куштай көңүлүм

канатын кагат эгизге.
Өлбөстөй болот өмүрүм
эстедим сени дегиче...

Седептей болгон секетим
сени ойлоп өтүп айлыңан,
жүрөктү эзип жүрүүчү
арылып калдым кайгыман.
Өзүнө окшош айлыңан
сени ойлоп өтүп баратып
көкөлөп көңүл... өзүм да
өмүргө турдум жарашып...
Айлыңын жели лепилдеп
алкымын жытын чачканда -
кулагым келди кудурет
күч-кубат жетпей басканга.

Келбетин көрсөм маралдай
Кебимди калам табалбай.
Өрттөнүп күйүп кетемби
Өзүнө өзүм жага албай?!

Көзүнө көздү жолотпой
Көйгөйүн күндүн тоготпой,
Көрүнө калсаң жарк этип
Көр дүйнөм болот жомоктой.

Күмүштөй шынгыр күлкүндү,
Унтууга менде ал кайда?!
Эртеби-кечпи, күн-түнбү
Элесиң турат мандайда.

Сен кеттин... асман бүркөлдү,
капилет чыккан күлкү өңдүү
күркүрөп... жарк деп чагылган,
туманга тоолор чүмкөндү.

Жетсем деп жерге батырак,
төгүлдү жамгыр шатырап...

«Шөмтүрөп жолдо барабы
олтура турбай азырак...»

Кейишке салып жанымды,
карадым эки жагымды,
а жамгыр кайра катуулап
кайнатып барат канымды.

Токтобойт жамгыр элене...
Куш болуп жетип эми эле
калтырып кеткен чатырың
кармагым келет төбөнө...

Долуланган жинди катындай,
төктү жамгыр күн-түн басылбай,
кейий бердим... жамгыр жабаган
ачык эле күнү чакырбай...

Кейий бердим... келсе кокустан
козгойбу деп оорууң ушул жаан...
Өчөшкөнсүп кайра кар келди
тумчуктуруп турган тумандан.

Кечиккенде кейип бүлүнүп,
турчу жаным турат сүйүнүп
келе жатсаң: - Келбе, келбелеп
чуркачудай болуп күйүгүп...

Ооругуча... келбе, келбегин
кереги жок мен деп желденүүң...
Мага артык өңүмдөгүдөн
түштөрүмдө сени көргөнүм.

Ооругуча... келбе, келбе сен,
өзүңдү ырдап түндү терметем.
Арзыганым кайсы сен деген
кусалыкты бир күн жеңбесем?!

Саатты миң санап түгөтүп,
Үмүткө үмүттү бүлөтүп,

Үңкүйүп, үшкүрүп олтурам
Телефон чырр этсе зырр этип...
Зырр этип... Жүрөктү туйлатып,
Элеске жанымды жыргатып
Элжирейм, элендейм жүрөктү
Жүз жерден жүз бөлөк ырдатып.

Эч кимди өзүңө теңебей,
Эсинен адашкан немедей
Олтурам... мүмкүн сен жүрөсүң
Мени ойлоп койбостон кенедей...

Мүмкүн сен жүрөсүң жаркылдап
Карегин койгонго калп ымдап...
Олтурам оюмду он бөлүп
Оюман от чыгып калчылдап.

Олттурам... анымдан не пайда...
Сен кайда... а азыр мен кайда...
Албырса каалоонун жалыны
Кемештеп коюуга кайда айла?!

Өткөнүн күндүн санабай,
Өзөңдөн өзөн аралай,
Түйшүктү билбей жүрчү элек
Түшүндө күлгөн баладай.

Алтыным, мүнөт андагы
Ачылган гүлдөй таңдагы.
Эстеген сайын элжиреп
Эзилип жүрөк калбады.

Куш үнүн чубап каткырып,
Куушуп ойноп аптыгып.
Карааның калса алыстап
Каректен кетчү жаш чыгып.

Жапжашыл тоого жарашып
Жаңшасак бирге баратып,
Гүл эмес учкан куш дагы
Калчу эле бизди карашып.

Кайың, тал өңдүү буралып,
Кучакка кучак кыналып
Кубулжуп бассак чөп эмес
Тоо турчу бизге кубанып.

Кадырын, баркын көп билбей,
Кайран күн өттү өткүндөй,
Эстеген сайын жашартып
Элеси келет эскирбей...

Чаңкаганда жуткан суудай
Кайгырганда уккан ырдай,
Кайнальдай кайнап турган
Карегинди унуталбай, –
Жаным сени ойлой берем,
Жаным сени ойлой берем.
Бу дүйнөдө сенин барың,
Бактылуулук эмне деген!

Сыпсыйдам дене, дабышы,
сүйлөсө сөзү бал окшоп
арзуунун ары-намысы
аял жок, сендей аял жок.

Бешенен жарык, берекем,
бейиштен келген пери окшоп
бериле... өбөм сени эчен...
өмүрдө сендей аял жок.

Салкындап кээде каласың,
сагынчың ичте бар окшоп...
Антсең да мага жагасың
дүйнөдө сендей аял жок.

Акындар ырын сага арнаар...
жалпыга жаны тең орток
алпейим, аруу, сарамжал,
ааламда сендей аял жок.

СЕНДЕЙ ЧАНДА

Көзүм менен көкүрөгүң аймалап,
Тамшанамын тамагыңа айдан ак.
Көктөн түшө калгансыган көркүнө
Көздөр эмес чөптөр дагы таңданат.

Сен көрүнсөң келе калат гүл эске,
Жалт карашың жалын бүркөт жүрөккө.
Жаштыгымдын болбос кылдай арманы
Жашын жалгыз өзүңө арнап түгөтсө...

Сендей чанда акылы өңгө жарашкан,
Бир көргөндү бир өмүргө самааткан.
Көчө менен басып өтсөң көйкөлүп
Көлдөн куулар мойнун созуп карашкан.

Сендей чанда өңгө акылы төп келген,
Сактаса экен кудай суук көздөрдөн...
Сени жинди көрсө жинин унутуп
Ошол замат акыл айтып өзгөргөн.

Көздөрүңдү көргөндөн суу тазарып
Сени өпкөндөн булут барат агарып,
Бактылуумун... бул өмүрдө сен менен
Калганыма бир катарлаш жаралып.

Күн күлкүнө карай албайт асмандан,
Сага деген обон чыгат таштардан.
Бактылуумун... бирок, бирок кейиймин
Өмүрүмө жалын, өртү аз калган...

САГА АРНАЛАТ

Канча кылым кар жааса да өңү өчпөс,
Ай аймалап, Күн нуру өпкөн ушул сөз,-
Сансыз санаа, сан оюмду сапырып
Сага арналат сагындырган бото көз.
Бактылуу дейт жеткенден да жетпеген,
Күндүз ойдон, түндө түштөн кетпеген
Бото көзүм кайсы жерде жүрбөгүң
Өзүңдү эңсеп эх-дегеним, эх – деген...

Эх – дегенден эч пайда жок экенин
Андап билип акыл менен сеземин.
Сезген курсун улам ууз жыттанып
Улам жанды эзип барат эки эрин...
Кайгыга мен кабылганмын кайдагы?
Кайдан, кантип табам буга айланы?
Кадемимди катырамбы кайра угуп
Катып калган каткырыкты кандагы?..

Карты каткан качанкы бир жараны
Кайра ачканга каяктан мен жарадым?!
Көзү көрбөс, кулагы укпас бир байкуш
Жарым жандуу адамга окшош абалым...
Кезек менен Күн чыгат да, Түн кирет.
Дагы кайра көрүшөрдү ким билет?!
Селт дейм бирок, сени көргөн сыяктуу
Гүлдү көрсөм сендей назик, үлбүрөк.

Терезенден сайраш үчүн ак танда,
Кушка айланып учкум келет асманга...
Учмак кайда... ырга күчүм чыгарам
Сагынычтын сары туманы басканда.

УУЗ КҮЛКҮ

Сыйкырда эч эч кимге сезилбеген,
сыладым ай жүзүндү көзүм менен,
от чачып, каалагандай каткырышып
олтурсак деген тейде өзүң менен.

Булбулдун үндөрүнө бетиң чайып
алгандай көрккө келип бир ажайып –
кылыя кыйгач карап күлүп койдун
кырдагы кызыл гүлдөй бажырайып.

Айткандан алда канча түшүнүктүү
кылыйган ууз жыгттуу ушул күлкү –
ойлогон ойлорума оюн кошуп
жыргатып койгонсуду өмүрүмдү.

ЭХ, ЧИРКИН АЙ

Кош колумду кош канаттай созуп алып,
Кучагыма кут дененди тосуп алып,
Көздөрүңдөн көздөрүмдү издедим мен
Көлөкөңдү көлөкөмө кошуп алып.

Көлкүлдөттүң куттай кирип кучагыма,
Көлөкөбүз бир кишидей болду мына.
Көптөн күткөн, көксөп күткөн ушул учур
Көп кылымга учпа, жылба, учпа, жылба.

* * *

Кабылса кыйын кезек,
кайгыртпас бир дагы –
экөөбүз бир өткөргөн
ушул күн жыргалы.

Эртеңди кимдер билди
кыйналсаң кыйлага –
эстеп кой ушу күндү
бир гана, бир гана.
Убайга кабылганда
учат ээ кыял, ой –
ошондо аны кайра
эстеп кой, эстеп кой.

Жаңыдан төрөлгөндөй
унтулат арманың –
турасың өзүң билбей
жылмайып калганың.

Кызганыч мөңгү мисал калынданып,
чагылган чарт-чурт этет канымда ойноп.
Ок жытын сезген элик сыяктанып
селт этем бирөө өпкөн – дегенди ойлоп.
Заматта жетпес жерге жетип барып,
өпкөндү колдон алып, буттан алып,
жоготуп жиберерде көздөрүңдөн
«Сүйгөнмүн» деген сөздү окуй калып,
кайсалап не кыларым билбей турсам,
турасың айырман жок мурункундан.

Кысталам кыйкырууга кудурет жок
кызганыч кыкындырат алкымымдан.

Куш учкандан көк асманга калбайт из,
кайда өпкөндөн бетте белги калары?
Ушак уксам уу жуткандай тыз дейт ич,
кызганычка куйкалаба агаңы.

«Балыктардын сүзгөнүнөн көлдө из
калбайт» – дейсиң, бу сөзүндө калет жок.
Бирөө менен кыт-кыт күлгөн күлкүнүз
сыяктанат жүрөгүмө тийген ок.

Эмне дейин? Укмак белең дегенди
ал сезимдер акыл эске көнбөгөн...
Күлкүңдү уксам... танка жанчып денемди
эчак эле өлүп калган өңдөнөм.

Телмирип телефондун жанындамын,
«Телефон чал»... деп кечээ жалынганмын.
Чатына тумшук катып уктап калган
күчүктөй...

Негедир дем кыстыгып, асыл курбу
алсырап тумчуккансып баратамын...
Сен эмне «чал» дегеним унуттуңбу?
эстечи, өтүп барат чалаар маалын...

Кермаралдай келбетинди жанга ынак
ырдай берем жүз миң кайрык, жүз үндө.
Жазындагы булбул ырын жалбырак,
күз болгондо түшүнгөндөй түшүнбө.

Сайрай берсе куштар конуп кайыңга
баркы болбойт деп айтышат эзелтен.
Жазда алдастап аккан суудан жайында
какыраган сай каларын сез, эркем.

Ар бир нерсе убагында, кезинде,
ал андыктан аны ардагым, билип жүр.

112

Азыр барың анан болбойт, өкүнбө,
дайым эле кызыл болуп турбайт гүл.

* * *

Даргөйүмдө дайның билип жатчу элем,
Дайра көлгө аккан өңдүү акчу элем.
Ыраахатты бу дүйнөдөн таппаган
Жалгыз сенин күлгөнүңдөн тапчу элем.

Сен күн элең уккан сайын эңсеген,
Келгин десең келбес жерден келчү элем.
Сулуулукту тирүүлүктө көрбөгөн
Сенин гана көздөрүңдөн көрчү элем.

Башкача элең, бөлөкчө элең аялдан,
Карааныңды көрүп көңүл жай алган.
Жыргал чачып жылмайганың жылт берип
Жыргал болуп кан-жаныма таралган.

Бу жашоонун сонундугун билгизип,
Сонуркатып жүр, жүрө бер сүйгүзүп.
Келбетинди ырда десе ырдамак
Талаадагы ташка дагы тил бүтүп...

Мурдагыдай жагат мага карашың,
Мурдагындай жүрөккө от жагасың.
Өзүң менен мен дарылап келатам
Өмүрүмдүн өкүнүчүн, жарасың.

Мүмкүн ушу буйруганы тагдырдын
Жарк дей түштүң жамалындай жаны ырдын.
Сен жалындап турган үчүн өмүрдө
Оттой күйүп бу дүйнөдө мен бармын...

ЖАШАП ЖҮРӨМ

Көңүл көктө көздөрүңдү көргөндө,
Көрбөй калсам көпкө убай жеп...
Жашап келем ушул жарык дүйнөдө
Жалгыз сени таарынтпайын деп.

Уккан сайын уксам деген – күүсүң сен
Уккан сайын жүрөк дирилдеп...
Жашап жүрөм жазгы гүлдөй жан эркем,
Жалгыз сени таарынтпайын деп.

113

B-1443

Сөз гүлдөрүн сага сактап ар дайым
Айткым келет укмуш, укмуш кеп...
Жашай берем кандай күндө калбайын
Жалгыз сени таарынтпайын деп.

Сенин ишин жакшы болсо
жакшы болот менин ишим да.
Көңүл көктөйт өзүн ойго
кылт дей түшкөн укмуш учурда.

Тилейм, тилейм амандыгың,
мейли менден алыс жүрө бер.
Билем тынбай агат жашың
бирөө мени өлдү десе эгер...

Жолугарбыз, мүмкүн кийин
жакындашаар жанга жаның да,
үнсүз айтып аруу сүйүүсүн
бир болорбуз анда дайыма.

Кел, сүрөткө бир түшүп коелу...
өзгөргөндө өңдөрдүн боегу
кан-жаныңды кайнатып өкүнүч
жаш кезектин жаңырып жомогу
жай алдырбай калганда обону...
Акшындатар көздөрүн алганың:
«Жанындагы турган ким, оногу»...
чоочуп кетпе, билмексен болуп кой,
жок анетпе, көзүңдү жогору
көтөрүп айт: «Бөксөртпө толону»...
кабак түйбөй, үшкүрбөй жымыйып
«Тааныбайм» деп талааны карап кал
ылаачындай сагынган сонону...

Алыскы жолго чыгасың,
көңүлдүн сүйгөн сырдашы.
Өлүм, өмүр арасын
өлчөп бир аз ырдачы...
Бук болуп, жаным буулугуп,
калганда сени сагынып, -
кулакка ырың угулуп
жүрөктө турсун жаңырып...

114

Ырдачы өткөн күн үчүн,
жаштыкты – учкан жылдыздай, -
туйганда анын келбесин
калсак не кармап жылгызбай.

Ырдачы куса, санааны,
махабат ырын созчу бир,
армандуу бүткөн аягы
тамаша окшойт бул өмүр.

Колунду коюп ийинге,
коңур үнүң соз жаным,
билерсиң мурун, кийин же
дүйнөнүн ушул жалганын.

Көзүңө көзүм чагылып,
карашып калган бир мүнөт
унтулбас. Минтип биз дагы
бир болор күндү ким билет?!

Чыгасың жолго алыскы,
созуп кал үнүң дагы соз.
Болжолдош кыйын тагдырды,
көргөнгө чейин кайыр кош...

Тараткың жүрөк капасын,
татынам, антип жашыба.
А мүмкүн бара жатасың
түбөлүк сүйүү жазына...

КАРЫДЫК ДЕП КАБАК ТҮЙБӨ

Көрсөм көңүл көгүчкөндөй дүр эткен,
кучагыма кут кучагың сунулуп...
Карыдык деп кабак түйбө, чак түштөн
батар күндө бар башкача сулуулук.

Жазгы гүлдөн күздөгү гүл бөлөкчө
мукам сайрайт келген куштан кетер куш.
Шербет дагы күчкө келет күн өтсө
кылым өтсө кубаттанат бир укмуш.

115

Жазгы суудан тунук, таза күзгү суу
карыдык деп кабак түйбө, жан эркем.
Кышта гүлүн ачкан гүлдөр сыяктуу
гүл ачабыз күлүп-жайнап дагы эртен.

Капыстан кара нөшөр жааса эгер,
кара жанды куткарбастай каптаса сел –
ал селден бир сактаса өзүм сактайм
секетим, мага гана колунду бер.

Борошо удургутуп бир заматта
аязга жаның тонуп бара жатса –
жылытып алып калаар бир гана мен
жыргалым, кучагың жаз жалгыз мага.

Адамзат кесирине жаза төлөп,
өрт келатса талааны өрттөп, калааны өрттөп –
өзүңдү ошол өрттөн мен куткарам
ууздайым, укта ийниме башың жөлөп...

КАНДАГЫ КЫЙКЫРЫК

* * *

Жаамы журт жакырчылыкка
батып барат утуру –
жасаган жакшы турмушка
реформа ушубу?

Мафияга кол эмес
малып алдың бутуңу –
дендароо элге дем берер
демократия ушубу?

ЭЙ, КЫРГЫЗ

Койгулап көзгө-башка
бир кыргызды дагы бирөө сабап атса
болушканды мындай кой арачалап
койгонго

жарабастан турган карап
кыргызды мен кыргыз дебейм...

Кыргыз дебейм, дебейм кыргыз
кансыз, жансыз,

улултук намыс-арсыз
кыргыздарды кыргыз дебейм...

Уй боор болуп бирикпестен
бирик десе ирип кеткен
бирин-бири көргөндө жини келген,
эл болдуң эмне деген?!

Улултук ар-намысы уктап калган...
тойдо гана бир-бирине кучак жайган
торсондошуп ошол тойду бүтүрбөстөн
бир-бирине оро казган.
Улулташы өйдөлөсө
уу ичкендей өңдөн азган.

«Ал өскүчө жат өссүн» – деп
кырманьына күкүрт жаккан...

Эй, кыргыз,
өзүңдү өзүң көрөлбаган
ташбоорлугун бүткөн кайдан?
улутташың тартып ал деп
жалдырап ордо жатса
тартып алыш ордуна сөгүп тилдеп
туз сүртөсүң көзүңө анын кайра...

...Жек көргөн эл өзүн өзү
кудуретин түгөткөнү
куурулуп баратканы
кут, ырысы жүрөктөгү...

КЫРГЫЗ

I

Өз ич ара өчүн эстеп, кегин таап,
бирин-бири түртүп, басып, тарткылап,
оң келгенде шилисинен шылый чаап,
жат чоңойсо кошоматка жан арнап...
Кулча куп деп, жөндөл десе жөндөлмө,
тугаланма бирин-бири көргөндө.
Мыктыларын кордоп, тилдеп тирүүндө
мындай болбойт – деп өксүшөт өлгөндө.
Өзгө орой, жатка күлүп жаркыган
жалкоолукка жаны жырғап балкыган...
Көзү барда көрпө болуп, көз жокто
уу ушакты учурушкан артынан.
Жоош, момун көп нерсени элебейт,
Кеменгерди кээде өзүнө тенебейт.
Жат баласын жата калып өпкүлөп
Өз баласын өңүн бузуп жемелейт.

II

Гийена¹ иттер жапайы уйдун оюп артын,
алсыратып жыгып анан жатса талап-
калган уйлар канга кан деп качырбастан
мүйүздөрүн каркайтышып турат карап.

¹Гийена – Африкадагы чоё сыяктуу иттердин бир түрү

Оо, кыргыз эл, сен дагы так ушундайсың
бирөөндү бирөө урса жардам кылбай-
жок сыяктуу улуттук бир намыс-арың
качан болсо жалдырайсың, жапайы уйдаи.

«Өзүм аман болсом болду» дейсиң дагы,
эртең өзүң так ошондой жем болосун...
Бир мүйүзү зыр эткенде баары ыйлаган,
башка элдерге деги качан тең болосун?!

III

Тегирменден аман чыккан буудайдай,
өрт жалынга күйбөй калган көк таштай,
сансыз бороон сапырса да сары алтын
элдигинди сактады элең талатпай...

Эми минтип Эркиндигиң алганда
күнүң түшүп куу кекиртең балдарга,
бактың тайып, кайнап кетип баратат
көзүң жашка, көкүрөгүң арманга.

Тең жарышып кулан менен, жел менен
канча кылым каска намыс бербеген
кайран кыргыз кара тоодой калдайган
өлөсүңбү келген Эркиндигинден?

ТӨРТ КУРСАК ЖӨНҮНДӨ

Бир-бирине жалдырашат: «Күрөшүп
жыртып келбе, айрып келбе түлөтүп»...
Түшкө чейин агасына, түштөн соң
инисине кызмат кылды бир өтүк.

Жамаачысы сансыз, жалгыз купайке,
кийим болду ата менен энеге.
Иштерге иш, тиштерине нан таппай
жарманкеде үңкүйүшөт таң-кечке.

Болсо кана бай, кедейге бир курсак
бири жесе бири тоюп туруучу,
так ошондой болсо гана бир кудай
бай, кедей деп бөлбөй арман угуучу...

Жалгыз киши жесе тойбос тамакты
төртөөсү жейт. Төртөө төрт карышкыр.
Төртөө тең күндө төрт маал зар какшайт:
«Кайдан мындай кайгылуу күн карышты?!»

Туман түшүп жакшылык күн кечтеди,
азап болду ар бир күндүн өтмөгү,
күз да кетти, кыш да кетти, а бирок
бул үйдөгү кедейчилик кетпеди.

Төрт дубалда төрт терезе, төрт курсак
таң атканча бака болот курулдап.
Ал курсакты атчу болсоң огунду
нанга айлантып жугуп ийет бир аймап...

Бул төрт курсак ажыдаардай оп тартса
замананы апкелчүдөй бир башка...
Ач курсакта аалам билбес кайрат бар,
касиет бар!

Оо, төрт курсак курулда...

ДУЖУР ЧАЛДАР

Акыл айтсаң угуп койбойт
куртча сойлойт,
өлкөсүн бир ойлобой
өзүнүн камын ойлойт.

Бу чалдар,

дужур чалдар,

кежир чалдар,

бир кезекте бийликтин ырын ырдап
эл башкарып эл эмгегин жеген жыргап
азыр дагы

жакасы ак,

курсагы ток

түлкүдөй токойдогу

кымындай кайгысы жок...

бирок да карай берет Ак Үй жакты

ким болбосун Ак Үйдөгү

башкаргандын баары жакшы.

Өмүр бою ким бирөөгө

болгондуктан кошоматчы

баласынан артык көрөт кошоматты...

Ак Үйгө кое берсе
кош колун төшүнө алып,
кошоматтын ырын ырдап
бийликте ким болбосун
таманын күндө үч маал
жалап турмак.

Кое бербейт аларды Үйгө
бирок алар
келинжүгүн сыяктанып
эшик жыртып
жүгүнүп бара берет
бүт карыны уяткарып.
Эй, чалдар,
дүжүр чалдар,
кежир чалдар
улуулук нарк, кадыры жок
бийликтеги бийле десе
жашын унтуп
сагызгандай эткен сорок...

Силерди азыр
ак сакалын жайкалткан Бакай көрсө
— Эмне үчүн элдин ыйын көрбөйсүң — деп
көзүңөрдү чукуп оймок,
түкүрмөк жүзүңөргө —
сакалы жок,
уяты жок.

Силерди эгер көрүп калса
Манас ата
отурбай көпкө сүйлөп
жаман жорук үйрөнөт деп бала-чака
кара жерге казыктай кагып иймек.

... Көрмөк кайда силерди
Бакай абам, Манас атам
ошондуктан
оозуңарды ачып алып
кемегедей отту жуткан
куйкалап келесинер
элди кутман...

Эй, чалдар,
дүжүр чалдар,
кежир чалдар,
кузгундай куркулдаган
үйрөтпө элге үйүттү эң бир жаман
келгиле эсинерге —
күйпөлөктөп күл артпай өз көмөчүнө
күйгүлө элге...

ТҮНКҮ КОБУР

— Күн эмне үчүн чыгат, Ата?
— Кайсы жерде, кандай бала
«нан» деп ыйлап таң атканча
күн батканча —
көздөрүнөн жашы чыкпай,
үнү чыкпай каргылданса —
ошолорду бүт эсептеп
кудайга айтыш үчүн
курсагын тойгузгун деп.
— Анда неге мени көрбөйт
Сен мактаган ошо Күн?
экөөбүз тең
үч күн бою даам сызбай
олтурабыз үйдөн чыкпай.
—
— Же Күн дагы пара менен көрөбү?
—
— Чалдар тойсо Күн нуруна
— балдар тоюп булут чайнап,
кудундашса жел жутуп —
кулун, тайдай куушуп...
— Оо, ошондой болсо кана...
Кудай таала...
— эмне үчүн уйку качат
ачкалыкта?
—
— Чычкан аке суу бер десен
суусун канат дечү элеч,
ач курсагты тойгузууга
айтыш керек эмне деп?
—
— Ата, менин уйкум келбей
өлгүм келет.

– Ок, анетпе,
өлүш оңой баарынан
жашаш кыйын,
жашаш керек
хан калтырап корксун үчүн
каарынан...

– Пенсиянды береби эртең?
Тойгум келет бир жолу...
– Жолдо өлүп калса керек,
пенсия деген немем.

–

КАЙЫРЧЫ

Илмийип күн көрүнгөн кулагынан,
кайырчы кайыр сурайт касапчыдан.
– Калп айтсам буйрубасын, тоноп кетти,
акчаны кечке чейин соода кылган,
а көрөк тызылдагын Тезекбайга,
пул деген саман болуп жатат анда.

Какканда каалганы чыгат бир үн,
– Сен кимсиң?

– Кайырчымын.

– Курсун түрүн,

кем насип кечээ күнү кайда жүрдүң?

же эрте келсең кана мына бүгүн,

жөнөттүм кайырчыны жанааракта,
ишенгин, тыйыным жок андан башка.

Табыпка кесел келет күндө сансыз,
тамырды кармабайт ал пулсуз, малсыз...

Кайырчы каалгыйт ага, табып оозун

аарчыйт куу чөп менен: - Кембагалбыз,
бак качат азайганда ооругандар

ийнелеп кудук казган аалымга бар.

Үмүттө азыр ачат, анан ачат,
кайырчы каалганы такылдатат.

Тымтырстык дем чыгарбас көрүстөндөй

бир гана үн жаңырып алыс качат.

Акыркы үмүтү өлүп кайырчынын

үйүнө бозокордун илкип басат.
Бозокор бозого мас борсолондойт,
мазактап кайырчыны деле болбойт.

-Бардыңбы касапчыга?

– Ооба, бардым.

Тонотуп жибериптир тапкандарын...

– Тезекбай айт чыныңды, канча берди?

– Башка бир кайырчыга бергем, - деди.

– Аалымдан акчаны көп алгандырсың?

– Эшигин ачпай койду такылдаттым.

– Баарынан алып алып ушулардын

калжандап калптан эле купшундайсын,

чынында куураган чал менден байсың,

а көрөк тапканыңдан кеткин таштап,

жүрөйүн өмүр бою сени мактап...

Угулуп кулагына бир күү эски,
кайырчы калч-калч этип кулап кетти.
Бозокор анын бопбош баштыгына
ойноктоп турган желден мурун жетти...

БАЗАРДАГЫ КЫРГЫЗ БАЛДАР

Моңголдун аттарындай

кыска бойлуу кыргыз балдар,

кыйшалаңдап

көз томуйтуп

бирин-бири алдап,

биринин мурдун кандап

чылым тиштеп узун бойлуу

жүрүшөт томурандап...

Ананкыны көзү көрбөйт,

ай-ааламга жетишкенсип

арак ичсе өкүрөңдөйт.

Кубанат энеси эркек төрөгөндөй

арзан алып кымбат сатса...

Башында жесем, ичсем

бир ой жок андан башка.

Өлчөлүү эс, ар-намыс аз
кымтып кетет буюм көрсө...

Алам деген кызын деле сатып ийет
баасы чыгып ыгы келсе.
Жалданып дунгандарга, корейлерге,
кул болуп өз жеринде
жүрүшөт
жүндөй тытып акчасы бар:
– Таманымды жала – десе
ойлонбой жалап коет
келиштирип пулун берсе...

Базардын
башы айланган бутун басып
түшкө чейин түктөйүшүп
түштөн кийин калжандашып,
өзүндөй жайма соода кыздар менен
насвай атат, нашаа чегет
көкмээ койдой базарды тегеренет...
ойлонбойт тирүүлүгү
кыргызга эмне берет?

Ысык ичип, суюк чычып
ырсаландап дайым кызып
курбусун ойлогондон
курсагын ойлоо кызык...
Көздөрү бопбоз туман
таш куйкалайт кээде үшкүргөн үшкүрүгү...
Элине эмне берет
булардын тирүүлүгү?

Атпачудай атар таным,
бул өмүрдө жоктой барым.
Базардагы кыргыз балдар жүзүн көрүп
жүрөгүмдү мыжыгамын...
А алар мага жооп кайтаргандай
чаң желкесин чала кашып
ичип барат
бөтөлкөнүн оозун ачып,
далбастап тачка сүйрөп бара жатып...

Тандан кечке тачка сүйрөп базар кезген
Таалай, Бакыт, Нуржан, Ырыс жана Чыңгыз,
Аттарынын касиети чыгып эстен
Ишти иштешет адам эмес ит да кылгыз.

Ала шалбырт. Базар ичи. Ылай, чыла –
Курган балдар куп окшошуп кайырчыга,
Тачка сүйрөп таракандай чымын-куюп
Ыраазы болуп таргыл мышык тагдырына.

Жайы-кышы жарытпаган жанды базар...
Аты жакшы, бирок заты начар балдар
Барбалаңдап бактысынан башы айланат
Бир ою жок мындан дагы жакшы жашар.

Таалай, Бакыт, Нуржан, Ырыс жана Чыңгыз,
Алдынарга өзү келбейт бакыт, ырыс,
Бай баласы батышта окуйт, сен – базарда,
Неге мындай? Ойду ойготпой жүргөн кылмыш.

Үйүт үйрөтүп казна жулмай, сарай курмай,
Үйүндө эмес четте окутту уулун бай.
Өзүбүздөй эл башкарып, эл жесин дейт,
Аны кедей балдарынан кем кыл кудай!

Алган карыз сиңип кетип кумга суудай,
Ачка элдин айы жылбай, болду – жылдай...
Кедей акча төлөй албайт уколуна
Төлөйт десен байды тынбай оорут кудай.

Сугунушту, бирок ага алымсынбай,
Карга болуп каркылдашат канээт кылбай...
Ал ансайын арбып барат кедей көрү
Андан көрө байдын көрүн арбыт кудай!

КЕМПАЙ

Кедейликтин кер кашка атын
кеден-кеден бастырып,
келет кемпай аккан жашын
аарчыбастан каткырып.
Айыл ачка, өзү да ачка
ачка үйүндө балдары,
аларды ойлоп койбой азга
ал аябай жайдары...

Жетпес турмуш – жанын жеген,
жоктук – канын кайнаткан,
ыйлаар кезде күлүп кеткен
күлүп келет ар качан.

Күлкү анын каяшасы,
каткырыгы, кайраты,
жакырлыктан чыкпай башы
дайра болгон көз жашы.

Шондон бери жүрөт күлүп
өкүрөрдө каткырат,
жүрбөйт такыр кабак түйүп
ага кара болгон ак.

Чонду көрсө ойдон, тоодон
чокоюна теңебейт.
– Эгер кедей мен болбосом
ал байыбайт эле дейт.
Күн көрөлбайт бай – кедейсиз,
кедей келген жемине,
Кудай буйруп койгон дейбиз
кой туш болсо бөрүгө.
Бүлүнгөндөн бүлдүргү алба
канталамай заманда,
зыян болот келчү жанга
түркүк болбойт балаңа.
Далай заман алмашылган
алмашкандай күн түнгө.
Меникиндей сенин балаң
ач калуусу бир күндө.
Кетсе кымгуут, урган бороон
адилеттик таңы атса –
сенин деле мага окшогон
кедей болуун заматта...

Анан күлөт, күлөт ыкшып,
боорун тырмап каткырат...
Ага чондор жүрөт тырчып
а жакырлар жактырат.

Бир укмуштай үнүн созуп
жүрөктөгү мунду улап

каткырганы – кошок кошуп
жаткан өңдүү туюлат.

Азан айткан аты калган
ким көрүнгөн «Кемпай» дейт, –
өздөрүнүн андан жаман
кемпайлыгын билишпейт.

СОКУР КЫЗ

Сокур кыз ырдайт базарда:
«Жок менин тууган, атам да,
калайык кайыр бере кет
кайышып өлбөй жашарга».

Сокур кыз ырдайт базарда:
«Жок менин тагам, апам да,
жегенди мындай коеюн
жерим жок эптеп жатарга...»
Сокур кыз ырдайт базарда:
«Интернаттан куулдум,
Караан болор бир жан жок
Кайгыга кайдан туулдум?!»

Канбазар. Чилде. Үмүттүү
калың эл тынбай агылат,
кайнатып канды кыз үнү
канкакшап улам жанырат.

Манжасы жетпейт комузга,
чыбаштуу чачтан агат тер...
Кечкете бир ыр оозунда:
«Кайыр бер, калкым, секет бер...
Талаада ыйлап турамын,
тагдырга жетсин убалым,
отурбайт элем моминтип
көргөндө эки чырагым.

Кумсарып ыйлап турамын,
Кудайга жетсин убалым.
Боорукер элим ботонор
болбосун мендей ылайым.
Бир жолу тоюп бир айда
келатам жашап убайда

Жер тешкен жетим көз жашы
жетсе деп тилейм кудайга»...

Жалган түш. Жаш үн карыкты,
жемшейген аял желпилдеп
тыйынын жыйнап, а кызды
жетелеп кетти: «Жээним» деп.

...А мүмкүн тойду, бошонду,
«Кайыр бер»... кайра ыр акты-
кайрадан магнитофонду
чоңойтуп койгон сыяктуу:
«Таалайын тилеп башымын
таңды-кеч ырдап жатырым,
талаалап жашым төккөндөй
тагдырга кайсы жазыгым?!

Кутманын тилеп башымын
куюлтуп ырдап жатырым,
куюлтуп жашым аккандай
кудайга кайсы жазыгым?!

Таалайым кайдан ойду эле,
тагдырым татаал жол беле?!
уч-түпсүз ушул дүйнөнү
бир көрүп өлсөм болду эле...

Көңүлгө бирөө алган жок,
көрбөгөн күнүм калган жок,
дүйнөнүн өңүн бир жолу
бир көрүп өлсөм арман жок.

Ишинди эгем ондосун,
илгери болсун жол-жосун.
Пендемин деген кишинин
баласы мендей болбосун»...

Чаң баскан кызды өбөт жел,
чаташкан чачын уйпалап.
Чалкалап кимдер өтпөсүн
чөнтөгүн калат сыйпалап.

Чыптама эски, көйнөк кир,
сөгүлүп кеткен колтугу,
чарчады окшойт негедир
кайталайт өткөн жолкуну.

Жамаачы байпак,
бармагы
башбагып турат бакадай –
кеткендей кыздын дарманы
басаңдайт –
бирок чарчабайт...

...Аңгырап базар калганда
жетими окшоп дүйнөнүн
жык толуп ыза, арманга
жаңырып бүтү жапжаш үн.

Тыйынды жыйнап мас жеңе
жетелеп кызды басарда –
жоолугун жулуп алпачты
кычкачтай болгон үч бала.

Чырылдайт «тайже» чырылдайт
сокур кыз баарын түшүнүп,
комузсуз кошок ыр ырдайт
кетчүдөй өңгөч үзүлүп:

«Таалайымды жашыман
Жараткан уурдап алды эле,
айнектей эки көзүмдү
жинди апам олуп салды эле,
куйкаланып күйүткө
куу башым аман калды эле...

Алым жок өйдө турууга
муштумга муштум урууга.
Түйүнчөктө акчам бар
аны уурдабай мени уурда.

Көп уккам мурда жомокту.
Адам бир келген конокпу?
коноктугу чын болсо
мени уурдап кетип жоготчу...

кылдай кыянаттык кылбайлы...
Ким көрүптүр бирок, мындайды
Элдин куту болсо ушулар
элди кудай урган турбайбы...

КАНДАГЫ КЫЙКЫРЫК!

Кудайдын көзүнө окшоп тунук эле,
Курандын сөзүнө окшоп ыйык эле.
Атпай журт алмустактан арман ыйын,
Жыргалын көлүнө айтып туруучу эле.

Ушул көл ата мурас белек эле,
Эртеңки муундарга керек эле.
Алтынды жатка бекер берген өңдүү
Көлдү да үстөгүнө бердиңби же?!

Болбосо кырсык жайын элге-жерге,
Түшүнтүп ооз ачпайт Өкмөт неге?
Ушул жосун барабар энесине
Көз жумарда алын сурап келбегенге.

Эй, Өкмөт не жалдырап турасыңар?
Эмнеге көңүлүңөрдү бурасыңар?
Байкуш элди алдагандан башка дагы
Маанилүү кандай жумуш кыласыңар?

Ишин иштей эмес десе урасыңар,
Айла таап түрмөңөргө тыгасыңар.
Чырмалышып элге деген кредитти
Жегенден башка не иш кыласыңар?..

Ак булут көл үстүндө айлангандай,
Бул жерден хан, бек өткөн далай-далай.
Алардын баары көлдү кийинкиге
Калтырган силерге окшоп талкалабай.

Өздөрүнүн кекиртегин ойлобостон,
Ошолор кезеңдерде оорлошкон,

Түшүндүрмөнү караңыз.

Көркүнө көлүбүздүн үлүш кошкон
Силерге окшоп уун чачып соолтпостон.

Алтынды алдаттыңар жанталашып,
Силерден эмне калат айткыла ачык?!
Ооруган ушул көлбү, коррупциябы
Жергебизге жетинчи этаждан чыккан шашып?!

Же элби кедейи арбын бардарынан?
Же бийликпи бирөө жалгыз бийлеп алган?
Же аты бар, заты жок демократиябы
Пара менен колу-бутун байлап салган?

«Май кармаган бармак жалайт» деген эле
Кепке кемтик, сөзгө сөлтүк болуп элге,
Эмне дейбиз жердин жети кабатына
Жеткирип желмогуздай жегендерге?!

Көптөбөсө жер байыбайт бир, экиге
Кемпайдын кесепети тийет миңге
Жеп түгөтсүн бүт баарысын
бирок, бирок
Көлүмдү аман коюшса болот эле...

Жылдар эмес айдын алдын көрө билбей,
Жылдырып айткан акыл тилге кирбей...
Ак дегенден жалгыз ушу көл калды эле
Булгангандар булгап салды куду өзүндөй.

Булгап салды ыйык көлдү ууга чылап,
Не болот? Кандай болот? Эмне чыгат?
Эл каргышы эрип кетпей ушул уудай
Удургушуп жүрүш салып күйүп турат.

Четтен келген чекеге чертип бийлеп алды,
Бийлеткен башкагандай куйтуланды.
Жалгандыктан элибиздин жашоосуна,
Ынтымакка куду ушундай уу чыланды.

Жатты көрсө жалактанып аккан мээри,
Эй, кыргыздын эл башкарган мыкчыгери,
Бил кайрымжы экендигин эссиз ишке
Эшиктеги суунун сели, уунун сели!

Көтөрүп жүргөндөр көп журттун жүгүн,
Кыйчалышта билдик го биз кимдин кимин.
Набыт болду суу ичкендер...

күлүп жүрөт
Ал сууну ичпей башканы ичкен министрин.

Чындыкты айталышпай мизи кайтып,
Илимпозун айт дегенди турат айтып.
Ысык-Көлдү коргоочулар, форумдарды,
Өткөргөндөр жатасыңар кайда чалкып?!

Ал туура бир күн кетет баскан туман,
Качан кетет тумандуу күн мээни чаккан?
Эл эсинен чыгып кетет, кырсык-кыргын,
Көл эсинен уу чыгабы уюп жаткан?

Эл ишенчин өлтүрүүдө алдоо деген,
Эл кыжырын келтирүүдө жалмоо деген.
Буну билсең айтчы Өкүмөт,

жооп бересин,
Көлдүн, элдин убалына эмне менен?

Кайран элдин касиети качып калды,
Кайнатууда каар чачкан жүрөк канды.
Кедеринен кетирип бүт байлыкты,
Тыйпыл кылуу же силерге буйурганбы?..

КӨЛДӨН ҮРГӨН КӨК ДӨБӨТ

Укта дейсин,

кантип уктайм жан биргем?
Көптөн бери кирпич какпай калдым мен.
Көлдөгү уу – дөбөт болду күрсүлдөп
Күнү-түнү канда үргөн...

Өзүн бизге теңебеген сыяктуу,
Түкүрбөгөн көлүбүзгө чылап уу,
«Кечиргиле!» дебей кайра керсейип
Кемсинтишти мурасты.

Кыргыз сенин жооштугунда күнөө бар.
Алтыңды «ап» дегизди өкүмдар.

Элди ойлобой кекиртегин ойлогон
Ойрон өкмөт куруп кал.

Өз жеринде жаттан бетер жалтактап,
Кейийм элим жүргөнүңө жан сактап.
Титиресең кирин соруп тишиндин
Четтен келген жыргап жүрөт алчактап.

Эй, кыргыздын жалкоо чалыш жараны,
Эсиң топтоп билгиниң ак, караны.
Канча кылым айыкпаган жараңа
Калкың дары табабы?

Көлдөн балык, көктөн өлдү карга да,
Жан кыйылды... Жашырап жол тандаба...
Жарыңарды алдагыла,

а бирок
Атпай журтту алдаба.

Келгиндерден өз элинди пас көрбө,
«Келечеги кандай десе?» тап бербе...
Калк эгеси кара тоодой калдайат
Бөйпөндөбөйт башка элге.

Элди эптеп сооротууга шашылба,
«Абалы абдан кыйын десе» – таш урба.
Кыргыздыкы кырк жылда дейт,
Чындыкты

Чыркыратып өз элиңден жашырба.

Калк кайгысын кабак түйүп тоо укту.
Кезендерде капсаландуу, кооптуу,
Чыныгы уул – эл-жери үчүн кул болуп
Чымчыгы эмес чырпыгына жооптуу.

Алтын, алтын канча жанды калчаган
Ошол үчүн ооруп өлгөн канча жан?
Алмустактан ай-ааламга жеткен чуу
Ушу алтындан таркаган.

Акылдуулар алыс жүрөт алтындан,
Ачкөз гана жалтыракка тартылган.

Атасына жаккан менен бул алтын
Балдарына бүтпөгөн доо калтырган.

Ай-ааламдын алтын кору жетпеген.
Көл, көл эле көргөн адам «Эх» – деген.
Эртең бу жер чөл болобу куураган
Кумун курттар тепсеген?

А бу элдин тыйын алса сүйүнгөн,
Арак десе атын унтуп жүргүргөн.
Азыркыдай болобу укум-тукуму
Же болобу бүлүнгөн?..

Кокустукпу? Же бул ишти пландуу?
Же келгенби Келишимден ыландуу?
Элде эмне кеп үркүп көнүп калышкан
Кайда айдасаң көнө берет чыдамдуу...
Кезим кайда келберсинип ырдаган?
Азыр каным кайнап ыйлап, муңданам.
Ыйык Төргө, Ысык-Көлгө

Чынгызхан

Тимурлан да мынча зыян кылбаган...

Укта дейсин, дагы айтасын: «Тамактан»
Жүрөк менен жүз жеринен кан аккан
Кантип ичем?!

Каарынды элге эмес

Ханга көргөз Жараткан!

АЛАДУНКАН

Паренде эмес элге такыр тынчтык бербей
баарын жеген эт, сүт дебей, жемиш дебей,
аладункан келди айылга. Ачкөздүгүн
карап турсаң кудум эле акимдердей...

Кайдан келди? Ким апкелди? Элге, жерге
алаканат бу ачкөздүн пайдасы не?
Уясынан балапанды учурбай жеп
күйгүлтүгү күчөп барат күндөн күнгө.

Жүзү курсун – тажаал, тайбас, тойбос, ачкөз,
сыртын көрсөң бизде жүргөн куштарга өңдөш,
катаал күндүн кабарчысы сыяктанып
жакшы жакка канча сүйрө барбас, көнбөс.

Кутулбаймын жатсам турсам жалгыз ойдон:
«Калпкалабы ушул шүмшүк ушул бойдон?!
эл турмушу не болорун билбейм, бирок
куш турмушу бу кетпесе болот ойрон».

Көргөнүмдө аладункан чыйырчыкты
көргөнсүймүн элге келген жамандыкты.
Бул көрүнүш жөн эле бир көрүнүшпү
же атайлап кудуреттен келген сырбы?

КЫШЫНДАГЫ КАРГАЛАР

Бекер ашка беленделип шашкандай,
ар биринде чакырылган кат бардай
жалаң карга жандалбастайт калаага
көптүгүнөн көрүнбөйт эч асманда ай,
таң атканча кажы-кужу...

майнапсыз

маңыз эзген депутаттардай...

* * *

Катыгүн ай! жетпей койду үнүбүз,
өлө-тала өкмөттүкүн жешкенге...
А биз болсо барбалактап жүрүбүз
автобустан бекер түшүп кеткенге.

Канкакшадык: «Калк мээнетин жебениз»...
казынаны чөнтөгүнө салганга.
А биздердин көккө жетти төбөбүз
беш айда бир маянаны алганга.

Элдин көңүлү келбей калды эч ишке,
түштү чондор мафиялуу чоң жолго.
А биз байкуш раазы болдук кезитке
кээде аларды ачык айтып койгонго...

Кыргыз байыса катын алат деген чын,
колдоруна түк бүткөндүн баарысы-
ойлоп койбой балдарынын тагдырын
токолдорду тойгучакты алышты.

Бай оокатын байкуш аяйт деген бар,
аларды аяп эмне кылам?!

бирак да
тош каккандан төрөлүшкөн ал балдар
даңк кошобу атпай кыргыз даңкына?
же уятка калтырабы?

нымтырап
же жешеби элге деген оокатты?
Буйруганы болот чыгар, мен эмне
ойго батып оорутамын соо башты?!

Ботодоймун – боз туманда турган боздоп,
оор ойдон каным ысыйт, жаным ысыйт.
Арт жагымдан илип алар акылы жок,
ыйманы жок, түркөй муун келаткансыйт.

Сезгенимден, өзүм чоочуп, өзүм коркуп,
сезгенимди отко салып, сууга агызам.
Бүт баардыгын билгенсиймин, а бул жолу
эл эртеңи эмне болот, билбей турам...

Эл эртеңи эмне болот билбей турам,
туш тарабым капкараңгы кара туман...
Жер жайнаган жогорку окуу жайдан
жарым акыл жаштар келет жер жайнаган.

Эл намысын ойлогон бирөө барбы?
Же саттыкпы бүт баардыгын алып чыгып.
Бактым ылдый боло түшөт жаштарымды
башка элдердин жаштарына салыштырып...

СУРАНЫЧ

Жараткандын көрчү буйругун,
Куйруктарга тийип куйругум.
Сыгылышып, анан түртүлүп
Тердеп кетти, мурдум – уй мурун.

Кээ бирине боюм тең келип,
Кээ бирине бала өндөнүп.
Бара жаттым куйрук аралап,
Ырахатка батып термелип.

Ошол кезде көрсөң сен мени,
Леп деп урган жел жок, жел деги, –
Тийбес жерге тийип кол, бутум
Тердебеген жерим тердеди.

Эй, шоопуржан, шоопур садага,
Светофорду эч бир караба.
Бул калыпты бузбай шуулдат
Аялдаба аялдамага.

Токтой көрбө, эч бир токтобо,
Автобусуң учсун октоло.
Тигинин да, менин, баарынын
Жүрөгүндө жыргал топтоло.

Акылыңдан сенин Силаев,
Бизге ушундай жүрүү ылайык...
Чыккан өндүү тердеп мончодон
Автобустан тердеп чыгайык.

Реформаң туура Акаев,
Ыйман кетсе кетсин азайып.
Жашаганча тышта кыйналып
Автобуста жыргап жашайык...

ЭЙ, КАЛКЫМ...

Эй, калкым, шайлоодо ичкен шарабына,
Шанданып шалп этектей шадандаба.
Кимдерди, эмне үчүн шайлайсың сен?
Шайлаарда көзүңдү чон ачып кара!

Көзүңдү ач! Сыртын эмес ичин кара,
Кашайып көрбөй калба карышкырды.
Тулпарды кара эшекке алмаштырба,
Жалганга жыгып бербе аруу чынды.

«Апандай сүйөмүн» – деп айтат азыр
Кан, жанга канээт кылбас ажыдаар да.
Эй, калкым, эдиренде, мейли чачыл
А бирок шүмшүктөрдү шайлап алба!

АСМАНСЫЗ ЖЫЛДАР

Тамчылар таш өңдөнүп,
Аптабым – аяз ызгаар.
Ыйманды жандан бөлүп
Асмансыз келди жылдар.

Асмансыз келди жылдар,
Жоголду колумда бар.
Сокчудай албуут шамал
Келчүдөй жаман кабар.

Кудурет берген жанга
Төбөмдө асман кана?!
Баарын ал жапажалгыз
Асманды калтыр мага.

Жараткан барбардигер,
Баарын ал – асманым бер.
Атасыз – болот жашоо,
Асмансыз – жер эмес жер...

ЖАНЫТМА

Аким элең апылдадың бир жыл мурда:
«Дүйнө жыйдым жетерлик миң кылымга»...
Бийликти чоң иши эмес жеши менен
өлчөп турса бу кылганың абдан туура.

Жеткен жерден жеш керек тойдум дебей,
бийлик кетет бир күнү кол кириңдей,
кеткичекти майкандап калыш керек
колго тийген коенду кое бербей...

Ал андыктан семиргин, дагы байы,
семирем деп, байыйм деп жүрөт баары,
топук кылган тойдум деп болгон эмес
адам ата дүйнөгө жаралганы.

Жоош койго өзүңдү салыштырбай,
араан ачып жорткунуң карышкырдай, –
болгон эмес дүйнөдө курсак менен,
байлык менен жарышкан жарыш мындай.

КЛАССТАШТАР

Чоң балдары класста чоң сүйлөшөт,
папаларындай өздөрүн пашаа сезип –
керек болсо сабактан чыгып кетет
мода менен кийинип, дүгдүндөшүп...

Белек берет майрамда эже, агайга
«Кереги эмне эле?» дейт да жыргап алат,
ошо менен ошолор жылдан жылга
баа коюуда бир баага карызданат.

Кедей балдар жалтанчаак, жалтанышат,
топту тээп дикилдейт «Апкел» десе...
Тилегени келгендей кубанышат
тиги чеккен чылымдын түбүн берсе.

Билип туруп билгенин биринчи айтпай
тартынышат алардын оозун карап
өмүр бою ошентип озуп баспай
экинчи да болалбай артта калат.

Чоң балдары окушат чет өлкөдө,
берки байкуш кызмат өтөйт Тажиктерде
ит көрбөгөн кордукту көрүп келсе
эл башкарып тигилер жүрөт элде.

«Классташым»... чакырат ижарага:
«Жер алганмын, жакында үй саламын
жетпейт экен эч нерсе классташка
сагынчымды сөз менен айталбаймын»...

А тигилер маңкайып, манчыркашып,
калп каткырып, калп күлүп, ишке шашат:
«Акмак бойдон калыптыр»... бара жатып
бирин бири нукушат: «Кандай азап»...
Ошол азап кедейдин тукумуна
так ушинтип уланып кете берет,
чоң чоңдугун калтырып балдарына
тиги балдар буларды эзе берет.

«Классташтар»... деп коет кыйкырышса
элдешпести ушул сөз элдештирет,
мактап эзүү созулат кылымдарга
классташка классташ күлө берет...

АЛЛЕРГИЯ

- Мурдунан суу куюлуп
көздөрүмдөн жаш агып
аллергия болуп атам.
- Эмнеге?
- Эмнеге дейт... ырайы суук заманга.
- Заманга да аллергия болот бекен?
- Болгондо да эң бир жаман
жан куураткан ит түрү экен.
- Күн-түн тынбай
бырылдамай, шырылдамай
бырылдамай
ай, кудай ай...
- Замандын эмнесине?
- Жулуңдап журт бийлеген
жулуңуп журтту жеген
чоңу радио же теледен
дагы алдап жалактаса

эки эстүүнүн талмасы кармагандай
кармайт дагы аллергиям,
мурдунан суу куюлуп
көздөрүмөн жаш агып
каным кайнап
көзүм жайнап
аллергиям күчөй берет,
күчөй берет...

- Кайдан жукту бул оору?
- Эгер жукса аллергия
оңду-солду тантыган
жукту чоңдор калпынан.
- Болобу айыктырса?..
- Куландан соо айыкмакмын,
келсе заман калыстыкка
эл насибин жегендерди
эл сотуна алып чыкса...

А МҮМКҮН

Жараткандын бирөөгө пейли жарды
бирөөлөргө пейили ой да кенен.
Эшекке да мингизбес акмактарды
күндө ташыйт үйүнөн «Волга» менен.

Сурдануу көп күн сайын – жылмаюу аз,
эрдемсинип эстүүнү эссиз урат.
Босогого киргизбес балдар боз баш
борс-борс күлүп төр эмес такта отурат.

Чакчелекей будун-чан, чамгарактар
чайпалууда –

керилди керегелер...
Үшкүрүктөн а, мүмкүн маңдай жарар
жакшы күндүн кылтыйып үрөнү өнөр.

Кач, качып кет, качып кеткин
а болбосо мойнун бурап-
сабайм сени ал анткени
сага жиним келип турат.

Оң колумдун ачуусун мен
токтото албай сол кол менен...
Ишеничти алдаганга
ич өрттөнүп күйүп келем!
Көздөрүңдү көргүм келбейт
уккум келбейт үнүңдү да –
мындай жиним келген эмес
сен алдыман чыга калба...

ӨРТТӨЙҮН

Ишенбейм сенин сөзүңө,
Унуткам илим, билимди.
Жалында жалын өзүңө
Өрттөйүн кедейлигимди.

Ушунча батып жаныма
Узарткан улам мунумду, –
Жалбыртта жалын дагы да
Өрттөйүн жалкоолугумду.

Өрттөйүн көрө албаган
Ич тардык ишти кандагы, –
Жүгүнбөй жашай албаган
Тазарып калсын жан дагы.

ТИЛЕЙ БЕРЕМ

«Дары ич, – дедиң, – таң атканда ачкарын»,
таң атканда жаңы ырымды баштадым
баштадым да, даана билдим илгиртпей
кайсы жерим неден ооруп жатканын.

Жаңы ырымды жазарымда ачкарын,
ыйын угуп кайырчынын, ачканын,
туюп турдум жүз жеринен жарылып
жүрөгүмдөн шүүшүндөп кан акканын.

Дарымды ичпей, ырымды ичип ачкарын,
тиктеймин да кыргыздын көк асманын
тилей берем ачка тоюп, жетимдин
жашы кургап, көрдүн көрүп басканын...

Жазам деп эч ким жазбас жакшына ырды,
Мүмкүн мен өзүмө өзүм үйдүм мунду?!
Акты ак, а караны кара деген
Капырай, табалбадым дос же курбу.
Өлгөңгө көмгөн кылып заман кысып,
Аялым андан бетер тумчуктурду...

Чыгып кетсе чыгып кетсин чымын жан,
Чындык үчүн чыңырганым чыңырган.
Акындыгым сокур тыйын

Бүгүнкү

Мезгил күүсү билинбесе ырымдан.
Канча акындын калк деп көзү жумулган,
Калыстык деп жулунганым жулунган.
Баатырдыгым кокон тыйын

Эртеңки

Кечээгилер көрүңбөсө ырымдан.

Элге боор толгоп болдум оорулуу
Баш аламан базар үнү болду уу.
Кармап кетер караңгыда келгендер
Токтогулду кармап кеткен сыяктуу...

Миң кармасын, келет менин камалгым,
Абакта да калк деп кайраттанармын.
«Жаның берсең элден азап кетет» – де
Ошол замат жан бергенге даярмын.

АТАМ ЖАНА БАЛДАРЫМА МУРАС

«Кудайым кубат берсин кара жанга»...
Купшундап кол куушурбай өкүмдарга,
тер менен терип жеген ырыскысын
ошону мурастаган балдарына.

Эң таза эртеңкиди сергек карап
силерге бергеним жок арам тамак.

Силер да боло турган балдарынды
арамдан кылча кошпой өзүмдөй бак.

Маңдай тер жамгыр болуп жерге тамсын,
буудайдан буудай чыккан сыяктансын.
Өзүнөн элин өйдө кое билген
кыргызга таянч болор тукум калсын...

БҮГҮН АЙТКЫН

Жоош калкым, момун калкым, кой калкым,
жоштукту, момундукту кой калкым.
Алдап атат азыркыңды, ананды
аңырайбай бышыгыраак бол калкым.

Бийликтеги карыздарды өңөрдү,
казынаны толбос сазга чөгөрдү.
Кимдер ойлойт бапыраткан карызды
ким төлөөрдү жана кантип төлөөрдү?!

Жер тиктеген жети атасыз жан окшоп
жетимсиреп мелтирештен пайда жок...
Айтарыңды бүгүн айткын, айт бүгүн
эртең чыгып кетпес үчүн жандан от.

Бүгүн айткын, тура бербей далдырап,
керек болсо канды күйгүз, жанды жак...
Кайсыныча ишенесиң?! Карачы
капкараңгы түндөн жаман алды жак.

Сатты үйлөрдү, сатты сансыз заводду,
ошолордун сомун кимдер тоношту?!
Ага тойбой томполондоп токтобой,
жер сатам деп жагып салды чоң отту.

Келечекти түк карабай, түк билбей,
жерин саткан, элин саткан бип бирдей.
Мусаапырлык муундардан муунга,
мурас болуп калабы ыя, үшкүрмөй...

Бир жакадан башты, бир жеңден
кол чыгарып эле болбой тим –
биринерге тийсе бир келген
бир кишидей кайтар энчисин.
Жаман күндө жаша суу болуп,
алдына эмне келсе учурган –
кабылса ысык качкан бууланып
аяз келсе тоңуп кутулган.

Жолдой болгун жетип тоолорго
жашап кеткен житип сай сайга
кас душмандын шиши толгондо
айланышкан албуут айхайга.

Учсуз, түпсүз ушул дүйнөнүн
кай жеринде кантип жүрбөгүн,
өзүм эмес элим үчүн деп
каның каксын, соксун жүрөгүн.

Бир турсанар бороон тосууда
бирин үчүн өлүп биринер –
анда болот көптөн озууга
сөзгө алынып: «Кыргыз кыйын эл»...

Ыр жазылчу оокат эмес кол бошунда,
Акындык бул как жүрөктүн толгосунда.
Жүз үйрүсө жүрөгүн бүт сууруп берген,
Жүргүм келбейт жүгүнгөндөр ортосунда.

Кайгысы жок семиришет кара сууга,
Акындык бул как жүрөктүн жарасында.
Болполондоп кошоматка коюн сойгон,
Болгум келбейт кумганчылар арасында.

Мыкты балык сүзөт көлдүн теренине,
Ырдан ырыс түшпөсө эл элегине,

Даңк күтүп, атак күтүп атпай журттун,
Арасында дардаюнун кереги не?

Кол чаппаса эл жигиттин өнөрүнө,
Жарабаса элдин намыс, керегине.
Жүрөгүнөн ширенкенин жарыгындай,
От чыкпаса өмүр сүрүп кереги не?

Акындары эки жүздүү болгон элдин,
Эч убакта эгиздебейт болочогу.
Акын өрттөй алоолонтсун эт жүрөгүн,
Антпесе ал акындын бардан жогу.

ТӨРТ САПТАР

* * *

Билсем дагы бу турмуштун татаалын,
Көрсөм дагы көп көйгөйүн, азабын.
Бүгүнкүдөн эртең жакшы болот деп,
Үшүсөм да үмүт менен жашадым.

* * *

Асман бүркөө, Ала-Тоонун башы булут,
Сай-сайда сапырылат шамал улуп.
Өзгөйлөнүп өкүнүчкө өгөйм жанды,
Өрттөй өткөн өмүрүмө улутунуп.

* * *

Дөңдөн ылдый кое берген дөңгөлөк,
Сыяктанып өмүр өтөт өндөнөт.
Туулган күндү орден менен өлчөбөй
Элге берген эмгек менен өлчөп өт.

* * *

Алмустактан айлар жылып, жыл жылып,
Ат, жыты жок эчен заман эзелтен,-
Бу дүйнөнү келген бирдей жылдырып
Бир Кудайга ишенбеген, ишенген.

Пенделердин ичер суусу ичилбей
Калабы деп корком шектүү түрүндөн.
Акыл-эси токсон тогуз кишидей
Токсон тогуз болуп калба, Кылым сен!

* * *

«Дан береби мээнетиме жараша»...
Дыйкан сынайт үрөн сепчү талааны.
Сен да ушинтип төрт тарабың төп кара
Тамга үйрөтүп тарбиялар баланды.

Түбөлүк турбайт Күн көктө
Чаң болот Аалам асманы.
Дүйнө жок бардык дүйнөдө
Чаппаган ажал капканы.

Док урунуп жатсаң да,
Дос болбойт жөө атчанга.
Бар болсо дагы канаты
Уча албайт балык асманга.

Кутулуунун жолу эч бир табылбай,
Барчу жерге акыр бир күн барасың.
Көккө сиңип куш көрүнбөй калгандай
Көргө кирип сен көрүнбөй каласың.

Эсте элдик адатты
Эси жокко теңелбе.
Бош алсаң да табакты
Толтуруп бер берерде.

Жаман чыкса жан балаң
Кайгысы ата-эненин.
Жаман болсо падышан
Бактысыз күнү эл-жердин.

Ок ойлонбойт, ок көрбөйт,
Кимге атсаң жайлайт ал аны.
Так ошондой кудайдын
Жиберген бизге ажалы.

Ажалды балдар башкарса
Эне өлмөк эмес эч качан.
Кудурет берсе балыкка
Соолмок эмес суу сайдан.

Дос болгон соң бу дүйнөдө кас барын бил,
Таттуудан соң ачууну татарың бил.
Күйүттөн соң күлкү келет, жаштык кетет,
Карылыктын келе турган азабын бил.

Сабагы кечээгиндин
Бек болсун эсинде.
Кетирген кемчилигин
Экинчи кетирбе.

Кыр ашсын кыргыздын кылымы,
Муундан муунга тапшырма:
Ушул жер ыйыктын ыйыгы
Укумун душманга бастырба.

Оомат деген бир келбестен миң келер
Бир кезекте бирге жүргөн курбулар:
Мен билгенди эгер силер билсенер
Бийик болмок күлкүңөрдөн ыйынар.

Падышанын акылы жок экенин
Эзелтеден билдирбеген бийлиги.
Бай бит сыгып, канын жалап жүргөнүн
Байыртадан байкатпаган байлыгы.

Элге маалим бул дүйнөнүн жалганы,
Ал андыктан ар кимдин көп арманы.
Арман суудай агып кетет билинбей
Эгерде элге арналса эрдин кан, жаны.

Кетмен менен жетелеп,
Келе жаткан ушул суу.
Көрлү кулап кетпелеп
Апкелаткан сыяктуу.

Майда жаан узак жаайт,
Майда киши көп жашайт.
Чоң ууруну кармаш оңой,
Майда ууру таптырбайт.

Унчукпай турганымды түшүнбөйсүң,
Сүйлөгөн сөзүм кайдан түшүнмөксүң?
Улама болуп кетпейт угуп эле
А көрөк тыңшап үйрөн өзүңдү өзүң.

Табылгандан жоголгону көбүрөөк,
Алды күлкү, арты арман дүйнө ошол.

Сыр билбести жыл жүргүчө сүйүп, өөп
Кадырыңды билген менен бир күн бол.

Кудурет бар бийлик кылган бу жашоого.
Акыл-эсти баарынан көп кудай сага
Берген экен. Тобо кылып сен ошого
Адам деген ыйык атың ылайлаба.

Бара жатсаң кедейленип,
Досуңа айтпа, билдирбе.
Жолукканда калптан кейип
Шаар күлөт бир күндө.

Сүйлөр сөзүң күмүш болсо
Алтын дечи турган жөн.
Сокурлардын арасында
Сокур болуп жашап көн.

Уулу жаман учуру жок картаят,
Уулу жакшы улуу тоодой заңкаят.
Келини жаман кезеги жок бөкчөйөт
Келини жакшы керме тоодой көрктөнөт.

Тагдыр тандап таптырды деп тең тенди,
Жашаганбыз эч ойлобой эртеңди.
Болбойт окшойт бакыт жалаң сүйүүдөн
Сомсуз карып кашып турам желкемди.

Күн көрбөгөн күн көрсө,
Күндүз чырак жактырат.
Кайырчыга мал бүтсө
Тамак ичпейт жакшылап.

Чанда чыгат жарандан бел байлаган
Залкар жүгүн көтөрүүгө замандын...
Сенин мойнуң галстукка жаралган
А меники арканына дарганын.

Мактоо сөздүн эң семизин мага айтты,
Мен жакшылык жасабаган бир адам.
Шылдың менен кара жаным кашайтты
Эң төрүмдө эрке талтаң жырлаган.

154

Кылкылдаган кылымдардан кылымга,
Бабаларым бармактайдан үйрөткөн:
«Оозунда турган сөзгө – бийсиң да,
Оозундан чыккан сөзгө – кулсуң сен».

«Ким акмак?» – деп сураса акылмандан,
Ал айтыптыр: «Сулууну алып аялдыкка
Жок дегенде жарым ай жашабастан
Соода кууп кетип калган алыс жакка»...

Акылымды даана уксун
Кимдин келсе билгиси:
«Сарандык келесоолуктун
Бир жатындаш синдиси».

Кимде ким эгер бирөөнү
Жаман көз менен караса.
Жоопту алат ошондой
Көзүнө ошол жараша.

Өзгөнү эч ойлобой,
Өзүңдү ойлойт ай, жышың.
Аалым болуш опоңой,
Адам болуш эң кыйын.

Карыз жакшы! Эй, бурадар карызга
Бүт жеринен байлангандай бул өмүр.
Карыз сенде канча азайса ошончо
Жашоондун аз калганын билип жүр.

Адилетсиз болсо эгер падыша,
Астын-үстүн болот турмуш аптада.
Бузуш оңой, бир акмактын бузганын
Оңдош үчүн жылдар керек бир канча.

«Сен эмнеге алтынды тоо жыйнадың
Ажал келсе таштап кетер болгон соң?»
«Чыны алтындын алтындыгын кыйбадым,
Анан дагы өлбөймүн деп ойлогом».

155

* * *

Чылк туман тоонун арасы
Чокуга чыксаң күн ачык.
Биз куурап жатсак бирөөлөр
Шапар тээп жүрөт жыргашып.

* * *

Кужурашат чымчыктар,
Куп кызыкка баткандай –
Кыйылган талга кайгырып,
Куран окуп жаткандай.

* * *

Бакыт ошол танданып
Өзүңдү билип иштерден –
Орок оруп, там салып,
Уул үйлөп, кыз берген.

* * *

Күйөөсүнө сүйбөй тийген аялдан,
Балдар туулат атасына күйүмү аз.
Патша болсо ойношунан туулган
Багы тайып болот бир күн эл жылас.

* * *

Чаңкап канча сууну жутпа,
Түгөтө албайсың сен аны.
Жерди канча кучактаба
Көтөрөлбайсың бир дагы.

* * *

Кайгырбагын жокко сомун,
Болот ырыс, кут дагын.
Ишенимди жоготконуң
Жоготконуң бүт баарын.

* * *

Кудай ушу кубанчымды кут кылып,
Түн жарыткан түйшүгүмдү унуткар.
Кылтагыма илем деген кырсыкты,
Кырк кылымга келбес кылып кууп сал.

* * *

Канжыгаңа каз байла,
Тоогун жесең бирөөнүн.
Бирөөгө көр казарда
Эсте болсун түшөрүн.

* * *

Эртеңки сырын катат.
Атыңды арзан сатпа.
Акчаны табыш азап,
Жоготуш бир заматта.

* * *

Капка катпа ийнени,
Кагазга отту оробо.
Калп айтып ушул дүйнөнү,
Ката албайсың орого.

* * *

Төбөмдөгү айым, күнүм – атам, энем,
Барарда санаам сандап...бүлүнөмүн.
Көздөн учкан үйүнө бир түнөп кетсем
Мекеге барып келгендей сүйүнөмүн.

* * *

Тунжурайм ойго ой кошо,
Туйгундай учар бир кезди...
Ырларым эгер болбосо
Жан билбес келип, ким кетти.

Азамат деп айтпаса да мени эч ким,
Калкым үчүн кан кайнаттым, жан эздим.
Көрөр күнүм канча болсо ошонун
Баарын ага келет, келет түгөткүм.

Даана танда, эгер тагдыр тандатса...
Сырттан гана баары бирдей өңдөнөт,
Жыттап көрсөң ар гүлдө жыт ар башка,
Аялда да акылшондой ар бөлөк.

Мейли мени соттошсун,
Кебинерди койгула.
Кереги жок жүз достун,
Жүз сом болсо болду маа.

Айтпаган калптан башканы,
Ишенбей калат эч кимге.
Картаят анын жаш жаны
Калп айтпай калса бир күнгө.

Туш келбейт тарткан төлгөн,
Жамандан жаа бою кач.

Баланы төрөгөндөн
Көп кыйын тарбиялаш.

Арак чил боор, тамчысына тамчыны улайт,
Бирди жутсаң экинчисин ичиң сурайт.
Эрди коркок, узду чоркок кыла берет
Бу кургурга бир чыдаса шише чыдайт.

Арабадан ат жадайт,
Аттан жадайт араба.
Бирок, бирок эки жаш,
Бир биринден жадаба.

Бүгүн айтсаң: «Куш бооңор бек болсун!»
Эртесинде бешик боону айттырган.
Эл ичинде арбыды эстүү келиндер
Келер менен төрөгөндү жактырган.

Иши үчүн болсо намыстын
Атырыл октон жалтанба.
Бел болуп Манас атаңын
Арбагы турат арканда.

Жалынды жалын күйгүзөт,
Жүрөктү жүрөк сүйгүзөт.
Кишинин кандай экенин,
Көздөрү гана билгизет.

Жаап жаткан жамгыр окшош сууларга,
Бир бирине жылдыз окшош асманда.
Очокто от Күнгө окшош, андыктан
Чыгармага окшой берет чыгарма.

Комузда үч кыл ар түрдүү
А бирок кайрыйт бир күүнү.
Ошентип жаным жашайлы
Жашартып жалгыз сүйүүнү.

Көлдөн чыкса сүзө албаган кайыктай,
Көлдөн чыкса жашай албас балыктай.
Мен өзүңсүз элестетсем жашоомду
Көрөр күнүм какшып калган арыктай.

Үнүң сыйкыр сыяктуу
Окшоштурбайм эч үнгө.
Өчүргөндөй отту суу
Махабатым өчүрбө.

Дарак күйөт түз бойдон
Сыртты коюп, ичти ойлон...
Боюңа жан теңебей
Калып калба күз бойдон.

Калсын, калсын карегинде оту ырдын,
Махабатка чөгөргөн.
Карегимсиз – бар болгону сокурмун,
Карегинсиз – өлөм мен.

Алдастатып агын сууга, аскага урат,
Эл дем алган аба бербей тумчуктурат.
Шарабың башты айлантса, араң турган
Жанды сүйүү жиниктирип жинди кылат.

Жашынып алып ырларга,
Бересиң жанга ырахат.
Өзүңдү ойлоо жыргал да,
Ойлобой коюу бир азап.

Жытыңды эстеп алып эстен тандым,
Эркетай, кайдан бачым саат жылды?!
Айлам куруп аргасыз мен жатып алдым
Жууркандай жамынып сагынчымды.

Күн кадырын билбеген
Билмек кайда ай баркын.
Сенин баркың билбеген
Көлөкөңдөн айлансын.

Сагынганда саамайыңды жытыңды,
Ырдай аруу, ыйык, таза ысмыңды.
Чуркап кетип калгым келет өзүңө
Чала-була жаза салып ушу ырды.

Өзүңдө жаштык жылдарым,
Жакшы ырын сайрайт куш танда.

«Жаздың – деп кимге ырынды»...
Жаркыным, мени кызганба.

* * *

Саналуу жүрөк тынчыбай,
Сагынып сансыз жыл чыдай.
Делбетап болуп делөөрүйт
Деңизге деңиз куйчудай.

* * *

Ачкалыкка көнгөн жетим күчүктөй,
Аргасыздан көндүм көнбөс сагынычка.
Жек көрүүнүн аязына үшүтпөй,
Сүйгөндүгүң келип жаным, аныкта.

* * *

Көбүртүп көккө көбүгүн,
Дайра агат кылым аккандай.
Өтпөстөй менин өмүрүм
Эстесем сени ак маңдай.

* * *

Сууга жакшы кырдан ылдый агылганы,
А жамгырга төгүлбөстөн тамылганы.
Мага жакшы жаш жүрөгүм даба таппай
Бир өзүңдү өмүр бою сагынганы.

* * *

Кезге келдим кепке бар да, ишке жок,
Кой дебестен кое берсе койкоктоп,
Акыл айткым келе берет бирөөгө
Бирок аны уга турган киши жок.

* * *

Кайкалап катуу саан болгон уйдай,
«Арашанга» жетип бардым «сүтүм» тынбай.
Берген март эмес, алган март. Ошол сүттүн
Өмүрүнө береке берсин кудай.

* * *

Кудайым пенде кылсаң ырсаң кылба
Бирөөгө кол кезетип сынтактырба.
Өлүм ак бу дүйнөгө жаралган соң,
Алып кет жеткирген соң бир жакшы ырга.

СЕГИЗ САПТАР

* * *

Каткырышып кээ бир кезде мундашып
Бир жаңылган жерди кайра миң басып,
Миң бир эки кыйналсаң да, бурадар
Бу дүйнөгө жаралганың бир бакыт.
Ошол бакыт баш аманда, эсенде
Өмүрүңдү өткөрбөстөн бекерге,
Анын ар бир саат менен мүнөтүн
Арнап салуу ыйык Ата-Мекенге.

* * *

Тийгизбей пайда эч кимге,
Титиреп жыйдың көп дүйнө.
Көп дүйнө калат бир күнү
Байлыкты бакыт деп билбе.
Бийлигиң окшош өткүнгө,
Бай болуп ооз көптүрбө.
Дайынсыз калар бийликтин
Даамын таалай деп жүрбө.

* * *

Саналуу күндүн буйруган сааты,
Алтындан артык байкасаң баасы.
Бөк менен чигиң анчалык эмес
Туш болсун сага алчысы, таасы.
Кайгырган жанга карашың дары,
Кабылсын сага жакшылык жаңы.
Каниет дечи, өлбөгөн жанга
Кайгырсаң күйөр курбунун бары.

* * *

Синген өңдүү суу талаага
Синсе сага айткан сөз,
Окшомоксуң океанга
Чайпалбас да төгүлбөс.
Окугандан сенсиз жорго,
Синсе окуган ошол сөз,
Тоо болмоксуң бороондорго
Солк этпес да кебелбес.

* * *

Кумурсканын башаламан басканы,
Булуттардын удургушуп шанканы,
Биз билбеген бирок билген өздөрү
Бир максатты беттеп бара жатканы.
Азыркы таш адам болуп жолугар
Асман-жердин алмашылчу жолу бар.
Ашканы кой, желден учкан чандын да
Кудай берген ишенчи бар, ою бар.

* * *

- Бакыт деген эмине?
- Жашаганың дени сак.
- Жыргал деген эмине?
- Жар сүйгөнүң жалындап.
- Бакыт деген эмине?
- Балаң жакшы болгону.
- Жыргал деген эмине?
- Кызың жакшы болгону.

* * *

Жышгада өскөн жийденин
Жыттабай жытын кимде ким-
Жашаса ойлойм ошол жан
Жыргалын билбейт дүйнөнүн.
Көрбөгөн айдын толгонун
Укпаган булбул обонун,
Жашаса дагы кылымга
Кызыгын сезбейт жашоонун.

* * *

Колун кара, апандын колун кара,
Күргүчтөгөн күчүн берди жалгыз сага...
Күчтөн тайып колуңа күч бүтүрдү,
Ошол колду эми иштеткин сен апана.
Көзүн кара, апандын көзүн кара,
Өзүң эмес көз жиберип тагдырыңа
Көрбөй калды. Көздөрү көрсүн үчүн
Көздөрүңдүн кубатын бер эми апана...

* * *

Мен турмушка шунча капа болгондо
Карай калсам каснеттүү тоолорго,
Кайгым бачым каяккадыр жоголуп
Кан дүргүткөн ойлор келет ойлорго.
Кайгы мени как чокуга урганда

Тиктей берем тунуп аккан сууларга,-
Анан кайгым агып кетет суу менен
Айланышып аккуу канат ырларга.

* * *

«Түбүмдө менин кут бардан»...
Уругун бирөө мактайт көп.
Мактанчы анын курттардан
Учкандай көккө көпөлөк.
«Жакшыдан – мөөн, жамандан –
жаан» – деп айтат. Ук кандай...
Жалбырак жеген курттардан
Жаркырап жибек чыккандай.

* * *

Кемчилигин көрүп кайра мактаган,
Кадыр-баркың карап койбос акмак жан –
Издеп таап, коно калган жарага
Айырмасыз алар ышлас чымындан.
Тили менен ак тилегин билдирип
Иш жүзүндө кеткен ишин бүлдүрүп.
Бийлигинде турсаң бийлеп, түшкөндө
Билбейм деген түлкүлөр көп, жүр билип.

* * *

Обону кыйкырган, кошкурган
Аны да аңкидеп создурган,
Обончу аттуулар жайнады
Обондон обонду жок кылган.
Ырлары сыяктуу жин тийген,
Акылы ачууну келтирген.
Акынмын дегендер арбыды
Ырлары ырларды өлтүргөн.

* * *

Баары бирдей эрте, күн кечи,
Көрбөсө да күрс-күрс күрсүлдөп –
Үрүп туруу итгин милдети
Кантип айтам аны үрбө – деп?!
Эмне гана болбойт тагдырда,
Каткырышмай, кайра кейишмей
Кандай күнгө курбум, кабылба
Боло көрбө бирок сен иттей...

* * *

Каратаман калкка жигин билдирбей,
Казынаны кайсап баарын бүлдүрдү эй...

Билгендерге бакыттан чоң зор эрдик,
Кор заманда жашап өтүш кишидей.
Кара курсак камын ойлоп жаланбай,
Кор заманда жашап келдим адамдай.
Саткан жокмун адамдык ар-намысты
Калсам дагы жээрге нан табалбай.

* * *

Туура айтасың менде кылдай акыл жок
Акыл болсо кошоматка колоктоп
Койду союп, кол куушуруп,

жагынып

Жүрбөйт белем мындан барктуу, мындан ток.
Ар ким жашайт ар кыл коюп максатты,
Кемпай болот кошоматтан жакшы аттуу.
А мен үчүн тараса да тамырым
Арды сатып ток жүргөндөн ач жакшы.

* * *

Бакырларга башкаргандар дем бербей,
Балдар, кыздар базарларда сенделди эй.
Ош базарга барып келсем кыйналам
Орто кылымга барып кайра келгендей.
Аккан суулар бир акпастан миң акты,
Суулар эмес сууларга окшоп муң акты.
Айыл барсам каным түтөп кайгырам
Калмак доорун кайра көргөн сыяктуу.

* * *

Убакыт куштай учарын эсте,
Эч нерсе жетпейт тирүүлүк кезге.
Жаныбыз бирге доспуз деп жүрүп
Чортоңдоп кетпе чоңойгон кезде.
Курдаштын айтат кудайы бирге,
Куушуп жүрдүк кулунчак күндө.
Байлыгы жок деп баалабай жүрүп
Базарың бүтсө табалбай жүрбө.

* * *

Жыргал кез ээ, жүз граммга жүрөк жибип
Көбүгү аткан көк кесеге жетип ылдам –
Биринчисин бир токтолбой тартып ийип
Экинчисин колго куштай кармап турган.
Чиркин турмуш чиркиндиги ушундабы?!
Опурулуп ошол тынбай жутуудагы
Ар бир ирмем, ар мүнөтү эсте калган
Кайталанып турса ошол учур дагы.

* * *

Уу кошуп берип койгондой
Уктайсың неге ойгонбой.
Укумдан ушу тукумун
Уйкуга талгак болгонбу ой?!
Жасаган ишин оң болбой,
Кош колуң кыйшык колжондой.
Жалкоолук сенин жүрөгүң
Жүгөндөп байлап койгонбу ой?!
* * *

Соолутчудай чыгарып ачуу үнүн,
Соймондоткон жылаанча уулуу тилин,
Жаман аял алганча жаның кыйнап,
Эй, боз жигит боюң түзөп бойдок жүргүн.
Куттуу үйүңдө күн сайын ичип тойлой,
Кетеринде бир жамандык кеткен ойлой.
Ашың ичип кадырың уруп койбос,
Акмак жолдош күткөнчө күтпөй ак кой.

* * *

Жакпайт уулум, кылыгың
айтканымды эстей гой –
чеге турган чылымың
ошол замат чекпей кой.
Ичели – деп кыйнаган
жолдош чыкса жолуңан
сөзүмдү эсте колуңан
ыргып кетсин стакан.

* * *

Калт-калт басам көчөсүнөн үмүттүн
Көзүн таңып зымда баскан дарчыдай,
Уусун үч маал ичсем дагы күйүттүн
Бу жашоонун маңызына жалчыбай,
Басып келем тикенекти жыңайлак
Тирүүлүккө таазим этип тирүүдөй,
Кайгы минип алса дагы жыл, айлар
Бу тирликтин эртеңинен түңүлбөй...

* * *

Оо, бурадар өмүрдө
Күнү калса жашоонун,
Анда сүйүү жөнүндө
Түшкө чейин күү уккун.

Бул дүйнөнүн жалганын,
Сен ошондо сезесиң.
Калбай ичте арманың,
Кетсең жыргап кетесиң.

* * *

Кызыкпаймын кымыз даамына,
Көзүм түшпөйт кыздын баарына.
Башка болот акын сүйөр кыз,
Кончу гүлгө конот аары да.
Кыпкызыл нан бышат тандырга,
Ушак айтып жорго салдырба...
Тийчү жерге тийет улуу Күн,
Жаачу жерге жаайт Жамгыр да.

* * *

Алоолоп күйүп бүт денем,
Арбалып тилсиз тиктегем.
Жайлоодо гүлдөй жалжал көз
Жаралган күндөн издегем.
Ашыктар өткөн из менен,
Жалынга түштүм күтпөгөн.
Өрүктөй болгон жаш кыял
Өмүрдө сени издегем.

* * *

Бир көргөндөн миң уккан,
Ойлогом жарам жеңилдейт.
Дүйнөдө сансыз кыздардан
Бирөө да сендей көрүнбөйт.
Жүрөктү жаным карагын,
Өзгөгө мынча эзилбейт.
Өзүңдөн башка аялдын
Бар, жогу мага сезилбейт.

* * *

Сага арнаймын колумдагы барымды,
«Садагага чап де» чабам жанымды.
Катарыңда турсам болду каткырып
Карегинден туюп каалаганыңды.
Кан дүүлүгөт кармаганда колунду,
Билдим сенден билелек көп сонунду.
Күлүп-жайнап жүрсөм болду жаныңда,
Күлгөнүңдөн билип ойлогонунду.

* * *

Кылым мисал –
күндөр көрбөй калышкан.

Жүрөктү эзет эстемей да, берилмей...
Айдай, Күндөй бу дүйнөнү жарыткан
Кел жүрөлү түбөлүккө бөлүнбөй.
Бир басалы көңүлдөрдөн от чачып,
Сүйүү чачып, кубат берип, дем берип.
Ажеп эмес турган жерге мөлт этип
Таамп кетсек олбөс тамчы өңдөнүп...

* * *

Кеп дебейм кээде кепти ыйык...
Эликке окшоп этип селт –
Чечекейим чеч кылып
Чертмекти чертпей мени черт.
Кайрылып келбес жыргал ай...
Ырыстай болгон садага –
Ыргалып ырды ырдабай
Ыр болуп турган маа кара.

* * *

Кубулжуган күлкүсү окшоп кумардын
Сен көрүндүн, көңүл эргип кубандым.
«Караанымды кана карап алыңыз» –
Деген өңдүү талчыбыктай буралдың.
Буралдың да букту ичимен чыгардың,
Сууга тийген чылбыр мисал чыңалдым.
Күүгө келген комуз кылдай чыйралып
Чыйралуумдан канаты бар ыр алдым.

* * *

Ойлосом сени дердеңдейм,
Кар жаап ичте турса да.
Эмнени гана мен бербейм,
Жолугуш үчүн бир сага.
Аялсың жүрөк дегдеген,
Айттырбай баарын түшүнгөн...
Каяктан гана мен келбейм
Карегин караш үчүн мен.

* * *

Өзүңө карек талыткам,
Күнүмсүң түнүм жарыткан.
Оорудан өлбөйм, мен өлсөм
Өлөмүн сен деп сагынчтан.
Көргөндө сени сүйүнөм...
Дүйнөдөн өтүп бири кем

Тирилсем, мүмкүн, сен деген
Кусадан гана тирилем.

* * *

Карегин келбейт жаңырып
Караба – дедиң сен Күндү,
Заматта көзүң карыгып
Каласың таппай үйүңдү.
Карадым Күнгө тең келген
Керемет, сыйкыр көзүңдү
Үйүмдү эмес азыр мен
Табалбай турам өзүмдү.

* * *

Аялдан бөлөк аксаамай
Айткандын ойлор жагы бар.
Акыга аны калчабай
Жүрөгүң менен кабыл ал.
Жалындап турган кезимди,
Ойлорго салба үшкүргөн...
Жайлоодо гүлдөй өзүңдү
Жалооруй карап бүттүм мен.

* * *

Өмүрүмө сенсиң белек
Өзүң үчүн өрттөй жанып,
Серпилип бир учкум келет
Сени ырыма ороп алып.
Сенсиң, сенсиң өзгөчө гүл
Өңчөй гүлдөр арасында, -
Сен дегенде көктөп көңүл
Гөзөл көркүң калат ырда...

* * *

Уйкумду умачтай ачырдың,
Буулуккан булуттай чачылдым.
Өзүмдү сүйгөндөй бирөөнү
Сүйгөнүң эмне үчүн жашырдың?
Сагынычты самандай сапырдым,
Тоо кулап кетчүдөй бакырдым.
Асманга мылтыктай атылдым...
Айт, жаным, эмне үчүн жашырдың?

* * *

Көзүңдөн киши көрдүм,
Көзүмдөн өлдү киши.

Өңгүрөп жөнөй бердим
Кимдерде кимдин иши?!
Күлкүңө жашырыңган
Күйүттүн уктум күүн.
Ылдыйга жашың улам
Кулады. Кош бол, сүйүүм!

* * *

Тоодо мен жаттым талыкшып,
Торгойдун тыңшап таңкы ырын.
От болуп денем кан ысыт
Ойлосом сени алтыным.
Суу шарын тыңшап тынбаган
Алгандай болду жан тыным...
Жытыңды эстеп жыргаган
Жыргалды айтпа алтыным.

* * *

Агарган тоонун алдында
Адыр, дөң жашыл, көл жашыл.
Байланып көңүл калды ырга
Байкелеп басып келбе азыр.
Антпеске менде ал кайда,
Кайрылбайт мүнөт кайрадан.
Сен эмес укпайм мындайда
Булбулдун үнүн сайраган.

* * *

Жолукпастай эч убакта эч качан
Айтылбаган сөзүң кетти айтылып,
Ошол сөзүң болду октой атылган
Жүрөгүмдөн турду дир-дир кан чыгып.
Мен өлсөм да сендик сүйүүм өлбөсүн
Ачууга улам алдырбастан байыс кыл.
Алып чыгып өзүң аткан окту өзүң
Өзүң ошол жүрөгүмдү айыктыр.

* * *

Шашылгандай көлүнө албуут дайра,
Келбеймин деп өзүңө келем кайра.
Ойлобойм деп ойлоймун мүнөт сайын
Унутууга дарыны тапчы мага...
Барбаймын деп өзүңө бара жатам,
Сүйлөшпөйм деп өзүңө ырлар жазам.
Сары оорудай саргайдым...
келчи мага

Сапырылып кетпейин сагынычтан.

* * *

Кумурскалар бара жаткан жем ташып
Учурашат бир бирине жытташып, -
Ай, курбум ай, кумурскача жоксуңбу
Кадыр кана жүргөн ай, жыл бир басып?
Андай кезде байкамаксан болбостон
Ал-жай сурап амандашып жүргөн оң, -
Акыр бир күн – ушул жарык дүйнөдөн
«Кош» айтышып кетер анык болгон соң...

* * *

Дөңдөн түшүп келаткан
Демек кайда: «Жүр дөңгө»...
Баары өлчөлүү жаралган
Күн кеч ойноп күлгөнгө.
Сен да ушундай абалга
Туш болосуң аз аздан,
Акыл менен алаңда
Дөңгө чыгып бараткан.

* * *

Солкулдап турган күн кетет
Соолуган гүл сыяктуу.
Түбүнө сомдун ким жетет?
Акылың менен бол сулуу.
Байлыкты гана ойлобой
Элди ойло бардык учурда.
Сыртың сулуу болгондой
Болсун сулуу ичиң да.

ЭЛ ТЕРМЕ

*Балама келген балаага,
Бар байлыгым садага.
Калкыма келген балаага,
Кара жсаным садага.*

(Ырдан)

* * *

Тарых деген электен
Аты калып өзү жок
Далай-далай эл өткөн.
Түктөй кылым түгөтүп
Кыргызым, түптүүлөр менен тең өскөн.
Алдуу элге ар качан
Атагы менен теңешкен.
Жоргосун жолго салдырган
Жомокко суусун кандырган.
Кызылын чештеп кырдаган
Кылымда сөздөн сынбаган.
Желегин желге ыргаган
Жетиктерди сындаган.
Сан жетпеген жылдызды
Санаты менен санаган,
Ай менен Күндүн ар жагын
Акылы менен караган.
Жаралгандан жарыкка
Аты калган тарыхта.
Жамандык ишке жолобос
Жакшынын жолун торобос,
Ак ниет менен дайыма,
Короолош да оролош.
Сууга жолдош, тоого дос
Дүйнөдө сендей эл болбос,
Шамалга тууган, жерге дос
Жалганда сендей эл болбос
Деп жүргөн демим басылды.
«Демократия» келгени
Демейки байлык чачылды.

Рынок деген эл-журтка
Кутурган иттей асылды.
Тоодой болгон токчулук
Тогуз жылда жашынды.
Толкуган элди томсортуп
Ток курсакты ачырды.
Жылмайып келген Эркиндик
Жыргатпай элди кууратты.
Жегендин иши жеген деп
Жегенден бөлүш деген деп,
Жетекчилер дуулашты.
Байдын жолун шар кылды,
Байкуштун жолун тар кылды.
Эл эртеңин ойлогон
Эстүүнү эстен тандырды.
Байга жоктон бар кылды,
Байкушту нанга зар кылды.
Калк дегенди каматып
Өз табасын кандырды.
Журт бийлеген шаттанды,
Жумурай журт ач калды.
Калк бийлеген шаттанды,
Калдайган калк ач калды.
Эл бийлеген шаттанды
Эңгиреп эл ач калды.
Калкты баккан кечээги
Колхоз-совхоз жоголду.
Менчик деген шылтоодо
Элдин мүлкү тонолду.
Айдалбай батман жер калды
Коомдун малы таралды.
Жоболондуу шаңданды
Жоош-жолпу сандалды.
Тумагын кийип бутуна
Өтүгүн кийип башына
Башаламандык даң салды.
Карганы кара шумкар деп
Качырды кара тулпар деп
Калк башына капканды
Сындыргандар тандалды.
Түйшүктө элим ыйлады,
Дүкөнчүлөр жыргады.

Зөөкүрлүктү койгун деп
Жогортон бирөө тыйбады.
Байкуш элим ыйлады
Башкаргандар жыргады.
Казына жеген түрмөгө
Камалган жок бир дагы.
Эл жегендер жыргады
Эл дегендер ыйлады.
Эгемен деген ат менен
Элди чондор кыйнады.
Жетесиз урган максатын
Жеп ичкенге арнады.
Жети атабыз жекжаат деп
Желтамандар желпилдеп
Жел тийгизбей жандады.
Жемсоосу жок тууганы
Жегенден эч талбады.
Жетимиш жылда жыйганды
Жети жылга жеткизбей
Желмогуздай жалмады.
Жергелүү журттун ордосун
Жети жылда пандады.
Кайран кыргыз өзүндү
Шайлаганда жаңылган.
Кут келет деп кубанып
Кутулбас шорго кабылган.
Реформа аркылуу
Ар үйгө түштү чагылган.
Суу кулагын бургандай
Бурулду бакыт агылган.
Кайсы жакты караба
Бардык жак болду будун чан.
Калыстык деген өзгөрүп
Карышкыр болду кутурган.
Калк башкарды кадрлар
Беш өрдөгүн учурган.
Желмогуз болду аларын
Жеген сайын жутунган.
Өз кишиден таралган
Өзүн түзгөн командан
Кайын журтун, таякөн
Бөлөн, жээнин, кайнаган.

Малаңдап баары мардемсип
Майлуу жерди кармаган.
Башчыларды башы эмес
Чонтогу менен таңдаган.
Жетекчи сөрөй ошолор
Жетим, жесир, карыпка
Жез тыйынын бербеди.
Кредит келсе килеңдеп
Жеткен жерден сермеди.
Өзүндөй создо элим деп
Иш жүзүндө мен деди.
Пара берген себептүү
Дарексиз болду даректүү
Керексиз болду керектүү.
Жалакташты жанында
Жагымпоздор эң эптүү.
Бийлигинден билинбей
Билимдүүлөр четтелди,
Кадыры бийик калкыңа
Калдандактар сес берди.
Ылжаңдаган акимдер
Ыйманын сатып өзгөрдү.
Тогуз жылда топурап
Тоону дагы жеп берди.
Убалдан коркпой тартынбай
Элге эчтеке калтырбай
Алтынды алды алтындай.
Салыгына бир берип
Милицияга миң берип,
Өзүнө эчтеке калтырбай
Эл ач калды иштеген
Эртеден кечке жан тынбай.

Жаралыпсың кыргыздын
Багына эмес шоруна.
Иштериңдин бири да
Жүргөнү жок оңуна.
Камап салдың калкыңды
Карыздын чыкпас торуна.
Эки миллиарддан анча көп
Кредитти ар кимдин
Берген болсоң колуна,

Эчак эле эл түшмөк
Онолуунун жолуна.

Чын сөзүндөн калпың көп
Чыдагын бир аз калкым деп,
Шымаландың бир кезде
Швецария курам деп,
Жапанга барып каткырдын
Жасаган ишин жактырдын.
Киребиз буга бүгүн деп
Түрктөрдө жүрдүң күлүңдөп.
Дүйнөлүк банк апкелген
Жарыгы жок туюкта,
Жогжондоп барып токтодун
Жол табалбай кыргызча.
Карыз алсаң сүйүндүң,
Командаң аны жеп койсо
Арбагына Манастын
Коюп калптан күйүндүң.
Элдин болчу эртеңге
Үмүтү күйүп кулады.
Өмүрлөрүн жарыткан
Өчкөндөй болду чырагы.
Кирген, чыккан кишиден
Кичилеп нан сурады.
Кайран элим чок басып
Чыдабаска чыдады.
Кудайды да уктатпас
Кутман элдин убалы.
Казакмын дейсиң казак да
Кыргызга шунча кылабы?!

Командаң баары чогулуп
Бир жакка көчүп кетчүдөй,
Көр дүйнө менен көксөгөн
Максатына жетчүдөй,
Чыркыраган элине
Чыпалагы күйүшпөй,
Тоюп түшүп жатышат
Канга тойгон сүлүктөй.
Элдин мүлкүн жегендер
Соттолуп кетет денү эле,

Тийгизбей зыян коомго
Жок болуп кетет дечү эле.
Жок болбой алар көбөйдү
Жол тиктеп элим элейди.
Пара жемей кеңейди
Башчылар элге керейди.
Үйү күйүп теңдиктин
Үмүттөр муздай селейди.
Кайрымы жок элге бир,
Командан менен жерге кир.
Пайдасы жок элге бир
Партия менен жерге кир.
Чыңгыз хандан кем эмес
Чыгарып алдың бийликти.
Бирок ошол бийлигин
Иш апкелбей элге ийги
Ырыскысын калкыңдын
Ырсандактар жеп, ичти.
Пенсия менен айлыгын
Алты айдан бери алалбай,
Кара нан сатып жегенге
Карызга тыйын табалбай.
Кайран калкым каржалды
Кара суу ичип карандай.
Чондору ток эли ачка
Күн апкелдин бир башка.
Жергелүү эл жер тытып
Жетпей калды жармага.
Иштейин десе иши жок
Ичейин десе ашы жок.
Ит көрбөгөн күн көрүп
Ооруп жатат эл онтоп.
Эч нерсесин сатпаган
Эл сатгы коюн, уй, атын.
Анан жылга жеткирбей
Абийирин, арын, уятын.
Батпай кетти көчөгө
Бака баштуу ургандар,
Эмчегинде энеңдин
Акча бар десе ойлонбой
Кесип кете тургандар.
Ырахаты дүйнөнүн

Алтында деп сезчүлөр.
Атандын көзү алтындан
Десе чукуп кетчүлөр.

Коога менен таң атып
Санаа менен кеч кирди.
Карегинен кан атып
Кайран калкым эчкирди.
Кыйын эл элек кыйылдык,
Кыян сел элек тыйылдык.
Кылымда каргыш жетсин деп
Кыйналып ыйлап чыңырдык.
Кырчын тал элек жыгылдык,
Кыяматка тыгылдык.
Кут даарыган эл элек
Кунубуз болду тыйындык.
Чогулган дүйнө кашыктап
Чакалап азыр чачылды.
Кен байлык эмес, үй эмес
Кызматтын орду сатылды.
Ченеми жок дүнүйө
Чет өлкөгө ташылды.
Жооштун жону жукарып
Момундун ичи ачынды.
Чайкоочулук ашынды
Кадемин калктын катырды.
Жер менен кошо балдардын
Келечеги сатылды.
Сатылбаган ким калды?
Жетпеген үчүн колдору
Асмандагы күн калды.
Көздөрүнө көрүнбөй
Түндө чыккан үн калды.
Көрмөк беле үшүнтүп
Көсөм журтум кууралды?!

Бий тукуму хан болсо
Элин жыйнайт дечү эле.
Кара таман хан болсо
Эгин жыйнайт дечү эле.
Кайраттуу адам хан болсо
Калкын жыйнайт дечү эле.

Арамза жан хан болсо
Алтын жыйнайг дечү эле.
Падышанын жакшысы
Жашоонун болуп ачкычы,
Жыгылганды тургузуп
Кыйшайсаң түзөйт дечү эле.
Ыйлаганды сооротуп
Жыртылсаң бүтөйт дечү эле.
Карыптын көз жашына
Кайгырып түтөйт дечү эле.
Командаң антпей аларга
Максаты болуп жеш эле,
Кайырчыларга теңеди
Каадалуу калкты тез эле.

Карыздын арбып азабы,
Карыздын күчөп чатагы.
Түмөн журт ага тушалып
Түрүлүп Кытай качабы?
Жан ээди жашоо бүркөгү,
Хан элин жарга түртөбү?
Карыздан качып кайран эл
Кайрадан Кытай үркөбү?
Реформаң кыргыздын
Кыйындарын кыруубу?
Мыктысына мык кагып
Мыкчыйып карап туруубу?
Акыры тукулжуратып
Тукум курут кылуубу?...

НАСЫЯТ-ТЕРМЕ

I

Билбегенге бир терме,
Билгендерге миң терме.
Ырааттуу учкан аккуудай
Ырларым келгин ийкемге.
Түшүнбөскө бир терме,
Түшүнгөнгө миң терме.
Казып алган алтындай
Казалым келгин ийкемге.

Мезгил деген мерез күү
Ач шамалдай арылдайт.
Азыркы анан табылбайт
Бүгүнкү эртең жаңырбайт.
Эзелкинин ырларын
Эртеңкилер жаңы ырдайт,
Суудай тунук сулууга
Суктанып жаның жалындайт.
Жүрөктө сүйүү болбосо
Кыз жигитти сагынбайт.
Жакшыга жакшы кабылбайт.
Бийлеткен бийлик болмоюн
Бирөөгө бирөө жагынбайт.
Жоо келбей баатыр чамынбайт,
Капканга калтар чалынбайт.
Тер албай күлүк чабылбайт,
Тил ырдабайт жан ырдайт
Колдо жок болбой жалынбайт.
Чалкыган журттуң душманга
Чачырабай багынбайт.

Кишенди салсаң куланга,
Калганың ошол убалга...
Байымдуу ойлон башатты
Башка жакка бурарда.
Түшөрүндү ойлогун
Там башына чыгарда.
Эл башына күн түшсө
Эр жигит табат бир арга.
Мергенден болот шыралга,
Мээнеттен болот чыгарма.
Тамырынан тартсаң да
Тал-терек жетпейт чынарга.

Айкырып эшек ат болбойт,
Чырылдап чымчык куш болбойт.
Өсөр бала журтту ойлойт,
Эсер бала кызды ойлойт.
Падыша болбой так болбойт,
Ак бата болбойт бак болбойт.
Салпылдак жору таргты ойлойт,
Сабаттуу киши катты ойлойт.
Салабаттуу салтты ойлойт,
Санжыралуу наркты ойлойт.

Суулары болбой көл болбойт,
Сулуусу болбой эл болбойт.
Чобур аттар жемди ойлойт.
Чормандар тенди ойлойт.
Түбү жаман баш болбойт,
Түбү жаман баш болсо
Түмөн журтка бак конбойт,
Түйшүгү элдин аз болбойт.
Эне кызы күң болбойт
Ата уулу кул болбойт.
Боекчу болбой сыр болбойт,
Боздогон болбой ыр болбойт.
Бабырган болбой түн болбойт,
Бакырган болбой чыр болбойт.
Өлгөн болбой чым болбойт,
Өтүрүк болбой чын болбойт.

Акындын көркү казалда,
Арген үн көркү азанда.
Борумун таап келтирсе
Боз үйдүн көркү жасалга.
Кемеге көркү казанда,
Кең дүйнө көркү татаалда.
Күндүн көркү батарда,
Мылтыктын көркү атарда,
Карынын көркү сакалда,
Каранын көркү чапанда,
Жолоочу көркү сапарда.
Куунун көркү дайрада,
Куулуктун көркү айлада.
Базардын көркү жаймада,
Сооданын көркү пайдада,
Туш кийиз көркү саймада,
Өтүп кеткен иш үчүн
Өкүнүп тишиң кайраба.

Жаралган соң жарыкка,
Жардамдаш болгун карыпка.
Бечарага берерде
Пейилиңди тарытпа.
Жаамы журтка жасарың
Жаш күнүңдөн аныкта.
Изги иштиң түшүп артынан
Изинди калтыр тарыхка.

Эсин болсо жолобо
Энеси акмак чалышка.
Адепсиз жүрүп жаш балдар
Ата-энеңди карытпа.
Кайраттын көркү сайышта,
Камчынын көркү кайышта.
Күлүктүн көркү жарышта.
Суунун көркү агышта.
Дайранын көркү балыкта,
Данектин көркү чагышта.
Дарынын көркү табыпта.

Буудайдын көркү оргондо,
Буудайык көркү конгондо.
Ак бейит көркү коргондо.
Ай-жылдыз көркү толгондо.
Акылы зирек жаш жигит
Ал жетпес ишке зордонбо.
Кырааттын көркү молдодо
Кызыктын көркү жоргодо.
Элди бузар иш болсо
Энеңдин жолун колдобо.
Айылыңа жакпаса
Атаңдын ишин колдобо.
Алы күчүм жетет деп
Алсызды барып кордобо.
Эстүүгө эстүү кишинин
Эки ооз сөзү жол-жобо.

Адыр, адыр, адыр тоо
Адыр тоодон алкынбай
Алда-жалда ашканың,
Үкүнүн балапанындай
Атпай журттун тапканын
Кайрыбай апылдатканын,
Качандан жыйган калкыңдын
Казынасын чачканың.
Белес, белес, белес тоо
Белес тоодон белсенбей
Бежиреп басып өткөнүң,
Берекелүү элиңдин
Бек чабышпай кетмениң,
Бергеңи тойбой жешкениң
Белгилеп айтар эртеңе
Белек бербей кеткениң.

Жолдо жаткан тыйынды
Таап алсаң сүйүнбө.
Алгандын колу сынсын деп
Айткандыр ээси үйүндө.
Эрин чанган аялды
Алганыңа кубанба.
Арзуу болбойт айтарлык
Алганын чанган жубанда.
Туйгунду тууп бералбайт
Тукумунду уларга.

Атанды десең атанды,
Унутканың батанды.
Өз баласын унуткан
Элине кайдан баталды?!
Ийнени капка катарбы
Жаман иш жерге жатарбы?!
Эненди десең ининди,
Өрттөгөнүн үйүндү,
Күйгүзгөнүн жүлүндү.
Жоготконуң сүрүндү.
Күбүлткөнүн бүрүндү.
Батырганың күнүндү.
Көөөнү көргөн көөнө журт
Көргүсү келбейт түрүндү.
Эненди десең жарынды
Качырганың багыңды.
Укумдан укум тукумга
Уратканың тамынды.
Өчүргөнүн жалынды,
Жоготконуң барынды.
Келечекте керемет
Көрбөгөнүң камынды.

Бир жазган аз, сынчы көп,
Бирсалактап турчу көп.
Кара жанды кашайтып
Калпы менен урчу көп.
Аксагы менен коюң миң
Эмне дейсиң өпкөлөп.
Аман болсо жаш башың
Алдыдан кызык көп көрөт.
Жамандын мээси бөксөрөк,
Жаманга акыл кеч келет.

Өмүрүнүн жарымын
Өкүнүч менен өткөрөт.
Өкүрөндөйт чоңойсо
Өтүнсөң болбойт көппө деп.
Ар заманга жараша
Адамзаат өзгөрөт,
Өзгөргөнүн көз көрөт.
Элим деген жигиттер
Элсизде жүрүп өкчөлөт.
Түлкү качса бөксөлөп
Куш закымдайт өкчөлөп.
Жакшы иштерден адамзат
Жаман ишке тез көнөт.
Өлчөөсүздөй өмүрүн
Өлүм менен чектелет.
Сооп кылган ишиңер
Соолуп дайра калса да
Соңунда бир күн эстелет.

Буулугуп учкан булуттан
Буюгуп түшөт чагылган.
Кыйырың жарк дей түшкөндөй
Кылымда пенде жаңырган.
Тар дүйнөдө аз болот
Талантка талант табылган.
Куттуу, кутсуз болгонун
Кудай берген багыңдан.
Бир чекени жылытпайт
Чыкпаса кайнап каныңдан.
Албасаң бата карыңдан
Акпайт сууң сайыңдан.
Күндүк жерге чабылган.
Күндүк жерге чабылган.
Очорулуп туралбайт
Оозунан чалынган.
Эр жигитке эл иши
Мык жүрөккө кагылган.

Жаман аял курусун,
Жакшынын чачып ырысын
Алтысын кайра бир кылат,
Ак жакасын кир кылат,
Көпчүлүктүн көзүнчө
Эр көңүлүн сындырат.

Улуулардан уялбай
Уу ушагын жылдырат.
Андай аял жанында,
Күн батпайт да, таң атпайт.
Кандай сөздү айтпагын
Кабак түйүп жаратпайт.

Анын караганы каардай,
Каткырганы заардай.
Такылдаса таңдайы,
Ачка калган таандай.
Тиктегени ургандай
Тирмейгени тим эле,
Жанды жинди кылгандай.

Төркүнүн күндө коноктойт,
Күйөөсүн эрдей тоготпойт.
Кайын журттан карга эмес,
Чымчыкты да жолотпойт.
Какшыкташы сөккөндөй,
Тамашасы тепкендей.
Коюу тартып турганы,
Колтукка суу сепкендей.
Кыйкырса жаның кыйналат,
Кыян уруп кеткендей.
Бакырса башың айланат
Байды кедей эзгендей.

Керемет жашоо күнүндө
Келесоо болсо алганың
Кем акыл чыгат балдарың,
Кем акыл чыкса балдарың
Кесе тиштеп бармагың
Кейиште жаның калганың.
Алаамат жашоо айында
Акмак болсо алганың
Аз акыл болот балдарың,
Аз акыл болсо балдарың,
Айра тиштеп бармагың
Арманга күйүп калганың...

Жакшы аялдын күлгөнү
Караңгыда жарыктай.

Көңүлүңдү шай кылат
Көк деңизде кайыктай.
Айтса акылы тереңдейт
Адам Ата тарыхтай.
Ай өткөн сайын алпештейт
Арзыганын карытпай.
Ургаачынын жакшысы
Эр жигиттин бактысы.
Төрөп берсе баласы,
Төгөрөктү билгендей.
Түгү тирүү, көздөрү
Түндөсү от күйгөндөй.
Жаамы журтгун арбагы
Жаалап коштоп жүргөндөй.
Кайсы жерде болбосун
Калкыма дейт ийменбей.
Уруу дебей улут дейт,
Улутуна күйбөгөн
Ургандарды курут дейт.
Өпкө кагып теминбейт
Өзүм эмес элим дейт.
Элине каршы иштерге,
Эч убакта берилбейт.
Ушулар улут намысы
Келечектин дарысы.
Эл эч качан оңолбойт
Эл дебесе жаңысы.
Бапестелген уядан
Балапан башын чыгарат
Баралына келгенде.
Балам тебе баланды
Кылбаса кызмат эл жерге.
Эл ичпеген башаттын
Барынан да жогу ийги.
Элге эмгек эптеген
Ини тебе ининди.

Уулдарым, кыздарым,
Кыргызды уят кылбагың
Кыйын ишти чечерде
Кымтыланып жер карап.
Дайраны кечсең шартылдат,
Байлансаң кылыч жаркылдат,
Мылтык атсаң тарсылдат,
Ырдасаң үнүң шаңкылдат

Сүйлөсөң жанды балкылдат.
Аталашсаң атаң тең,
Баталашсаң батаң тең,
Башыңды ылдый кылгыдай
Сен байпастап тургудай
Касиеттүү бул кыргыз
Кайсы улуттан кем экен?!
Күйбөсө тууган апага,
Күрс-күрс этсе атага
Уулдуу болуп не пайда?!
Кылбаса кызмат элинс
Кылчайбаса жерине
Кыздуу болуп не пайда?!
Жоо келсе атып чыкпаса
Жорудай тоюп уктаса
Баатырдыктан не пайда?!
Чындыкты бетке айтпаса
Чымын жанын сактаса
Акындыктан не пайда?!
Кылганды кылбай күн кечке
Айтканды кыл деп үйрөтсө
Кожолуктан не пайда?!
Калптан кошуп сүйлөсө
Калкына жаны күйбөсө
Ажолуктан не пайда?!
Ушул жарык дүйпөдө
Жардамы тийбей эч кимге
Жаралгандан не пайда?!
Ичинен таруу айланбай
Жакшыны дайым жамандай
Караргандан не пайда?!

Кудайы болот куюндун,
Чырайы болот кулундун.
Зыйнаты болот сыйындын,
Урматы болот жыйындын.
Пайдасы болот тыйындын,
Айласы болот кылымдын.
Ата-Журт деп эр жигит
Ай-ааламга угулгун,
Ата-Журт деп жулунгун,
Ата-Журтка сыйынгын.

Малым - жемимдин садагасы,
Жаным - арымдын саягысы.
Макал.

Алачыгы жалбыр-жулбур жамаачылуу
жашап жаткан элге тоонун көбөөлүндө,-
түн уясын чагылгандай бузуп уу-чуу
өрт каптатып жибергендей болду мүлдө.

Ач кыйкырык ай-асманды жара тилип,
от чартылдайт ташты жанчып ат туягы.
Кылыч жарк-журк, найза күрс-күрс, көбөөл күйүп
жапырган жоо жамгырлатып тартты жааны...

...Кылдай чөпкө кыңырыктай көк муз тонуп
кыш кычырап кыбаң-кыбаң кар жаап жаткан.
Кан кайната бир үшкүрүп, каролонуп
кан сасыган капсаланды карады Асман.

Жашаш үчүн көп азды жеп эзген, жанчкан
тааныш мыйзам ташыркабай алмуस्ताктан -
теске көнбөс тебелешкен теке тиреш
тең болом деп күнү чыкпай, айы баткан.

Жайлуу конуш, тынч мекенде жөн жатпаган,
бөрү талаш, ит караштан насип тапкан.
Адатындан жадагандай көрүнбөйсүң
эй, адамзат, жолуң кайсы бара жаткан?!

Бир бирине жебе кезеп, кылыч чапкан,
жумшактан күл, катуусунан тулга калган.
Өмүргө эмес, не өлүмгө жан тартасын
эй, жашоо күн, эмнең чын да, эмнең жалган?!

Сүйлөсөң жанды балкылдат.
Аталашсаң атаң тең,
Баталашсаң батаң тең,
Башыңды ылдый кылгыдай
Сен байпастап тургудай
Касиеттүү бул кыргыз
Кайсы улуттан кем экен?!
Күйбөсө тууган апага,
Күрс-күрс этсе атага
Уулдуу болуп не пайда?!
Кылбаса кызмат элине
Кылчайбаса жерине
Кыздуу болуп не пайда?!
Жоо келсе атып чыкпаса
Жорудай тоюп уктаса
Баатырдыктан не пайда?!
Чындыкты бетке айтпаса
Чымын жанын сактаса
Акындыктан не пайда?!
Кылганды кылбай күн кечке
Айтканды кыл деп үйрөтсө
Кожолуктан не пайда?!
Калптан кошуп сүйлөсө
Калкына жаны күйбөсө
Ажолуктан не пайда?!
Ушул жарык дүйнөдө
Жардамы тийбей эч кимге
Жаралгандан не пайда?!
Ичинен таруу айланбай
Жакшыны дайым жамандай
Караргандан не пайда?!

Кудайы болот куюндун,
Чырайы болот кулундун.
Зыйнаты болот сыйындын,
Урматы болот жыйындын.
Пайдасы болот тыйындын,
Айласы болот кылымдын.
Ата-Журт деп эр жигит
Ай-ааламга угулгун,
Ата-Журт деп жулунгун,
Ата-Журтка сыйынгын.

КУКУК

поэма

*Малым - жанымдын садагасы,
Жаным - арымдын садагасы.
Макал.*

Алачыгы жалбыр-жулбур жамаачылуу
жашап жаткан элге тоонун көбөөлүндө,
түн уясын чагылгандай бузуп уу-чуу
өрт каптатып жибергендей болду мүлдө.

Ач кыйкырык ай-асманды жара тилип,
от чартылдайт ташты жанчып ат туягы.
Кылыч жарк-журк, найза күрс-күрс, көбөөл күйүп
жапырган жоо жамгырлатып тартты жааны...

...Кылдай чөпкө кыңырыктай көк муз тонуп
кыш кычырап кыбаң-кыбаң кар жаап жаткан.
Кан кайната бир үшкүрүп, кароолонуп
кан сасыган капсаланды карады Асман.

Жашаш үчүн көп азды жеп эзген, жанчкан
тааныш мыйзам ташыркабай алмуस्ताктан -
теске көнбөс тебелешкен теке тиреш
тең болом деп күнү чыкпай, айы баткан.

Жайлуу конуш, тынч мекенде жөн жатпаган,
бөрү талаш, ит караштан насип тапкан.
Адатыңдан жадагандай көрүнбөйсүн
эй, адамзат, жолуң кайсы бара жаткан?!

Бир бирине жебе кезеп, кылыч чапкан,
жумшактан күл, катуусунан тулга калган.
Өмүргө эмес, не өлүмгө жан тартасын
эй, жашоо күн, эмнең чын да, эмнең жалган?!

«...Ал эле ал!», «Жул эле жул!», «Өлтүр, куу жет!..»
«Айхай» үндөр Ала-Тоону титиретип,
уйлар мөөрөп, койлор маарап, ат кишенеп
иттер улуит шиш тумшугун көккө тигип.

«Жоо келдилеп!..» каар чачып калч-калч эткен
кылыч шилтейт кызыл уук керегеден.
Кылчайнашта кыйылган баш: «Канга кан» – деп
кыйкырыгын басаңдатпай тегеренген.

Бешиктерин өңөрүшүп байбичелер
чаап барат кара аскага бекиткени:
«Эл-жериндин намысы үчүн жаныңды бер,
бералбасаң кийбе экинчи тебетейди!..»

«Бала эмес эрим аман болсун мага,
эрим болсо ал баланын төрөйм онун»...
Колу ийинде, сынган буту канжыгада,
кармап кайра атканга атат жаанын огун.

Ал ансайын балдар үнү түндү чийет,
жикийген чал колу-буту куу арчадай
ындыны өчүп ыйлайын деп ыйлай албай,
дирт-дирт этип дамбалы ылдый сийип ийет.

Эркек-эркек, а катындар калайманда
кээси дырдай, кээ көйногү алба-далба.
Найза сунуп, кылыч шилтеп, айкырганда
канжар кармап келүүчүдөй өлгөн кайра...

«Ар-намысты алдырганча кара башым,
жексен болуп жер астында чирип жатсын!..»
Теңиринде теңдеши жок ушул кармаш
тебишкендей шумкар менен көктө ылаачын.

Эр айыгыш – жер титиреп, ай калчылдап,
эски өчү бар эки арстан алышкандай...
Ач кыйкырык улам аздап жаңырыктап
анан айыл дымый түштү дем чыгарбай.

Дүңгүрөгөн ат алыстап... жанын тиштеп
жаткандардан кан шүүшүндөйт, найза батып

тил оозу жок алайган көз Айды тиктеп
тили бары: «Суу, суу...» – дешет жанталашып...

Кан каңырсыйт карангынын үйшүн алып,
канабайран каптагандай дүйнө жүзүн.
Мемиретип күндөгүдөй күүгө салып
кыйсыпыры түшкөн журтту терметет түн.

... Күн кареги каканактап канагандай
кара жерди күндөгүдөй карай албай,
кайсалактап ала качат чечекейин
кыйсыпырга күнөө кылып койгон жандай.

Чылык туманда чычаласы кызыл кандай,
чыгышында жан чыдагыс муң, зар бардай,
кенен уктап, кенен баскан кербез элди
кең конуштан кезере издеп келет таппай.

Көзү алактап, анан уюп токтой калат
токтой калса кар жаап салган өлүк жатат.
Көк куш болгон журт башчысы кызыл дүмбөк
алсыз эрдин үнсүз ачып кыбыратат.

Баары кайыл башка салган тагдырына,
мүрзө эсепсиз ар бири кан кызыл-ала.
Шиште отурган жан серек жан колун сермейт,
жаны бардай онтоп жатат жапжаш бала.

Чакырттырбай чарк айланып кузгун заардан,
сын сөөк жору сулк денени чокуп салган.
Түн кыргынын мунга айлантып ызгаар согот
муун-жүүн, сай сөөгүндү зыркыраткан.

Жарандарга жакшы ойлорду ойлоттурбай
кокту ичинде бир коркунуч жойлойт тынбай.
Тизе бүкпөй тике туруп ээк каккан
эл селейет ар кай жерде сай ташындай.

Сай ташындай жаткандарды санай албай,
Күн кирпигин кыбындатып ыйлагандай,
бака баскан кулаалыдай тоону өбөктөп
ичиркенте аяз чачып турду жылбай...

...Кадимки Күн – каш, кирпичтен кабары жок
карачыгын ачып-ачпай жылып аста,
жокчулукта күүдөн тайган жолборс окшоп
жондон ылдай көз жиберет айланага.

Өстөн толо өрөөлөнүп байланган ат,
каны качкан калк сөз койгойт казганактап:
«Такалуудан тай калтырбай алды дейби?»,
«Алтын аз деп... келин-кыздан алган жатат»...

Тоо суусундай кыш чилдеде кузгундаган,
толкундайт эл: «Бир өлүм деп нокто башта»...
Туюктан жол, туңгуяктан амал таппай
көздөрүнөн кан чачырап турган чакта,
мөөндүн туюк учу мисал тасырайган
бети тултук болгон менен өңү жылма,
муңкангансып мулуң этти муздак көз хан:
«Тушуктук биз жер караган ит тагдырга,
Ажал айдап, өлүм мына тизгиндеди,
айы оң тууп, калмак кайра бизди женди,
алды катуу, бирок арты жумшак болду,
кулчулуктан куткаралы элди-жерди...
Кескен бармак оорубайт дейт кеңешели.
Чүштөйсө да чүкөлөрдө болот сака,
элге дагы эне керек, керек ата,
эл дегенде эрте уктабай, ичкен ашын
жерге койгон хан деген бар. Жараткан да
так ушундай жаратыптыр. Калыс. Кара.
Башчы болбой эл байыбайт, жан жарыбайт,
жүгүргөндөр очок башы, от кашында,
көлдүн жээги, бадал ичи, кой артында
оюңду айт, акылың кош айтканыма...
Канатыбыз кайрылган соң, мүр сынган соң:
тирүүдөн - өлүү, жарадары – арбын соодон
кайрат кайда кайра дагы тирешүүгө
кошун кыйрап, талкаланды алтын коргон,
алам десе алаканда, жесе оозунда
туруп турбуз... Алтын аз дейт, кыз берели,
ошо менен оопай-тоопай күн көрөлү»...

Жолбун иттин жоргосундай сүлкүлдөгөн,
калкын алдап калп каткырган күлкү менен,

Жатка – жалтак, өз элине – өрттөй тийип
башың менен көр казгын деп зиркилдеген.

Каарын чачып, кан түтөтүп жоо келгенде
жанын тиштеп бир чыкпаган жекме жекке.
Колду өөп, бутту жалайт керек кезде,
жаны – арамза, каны – коркок, мүнөзү – эзме.
Эл деп коюп элин эзген кытмыр, кексе
куюп алган калк насибин кесесине,
калп – боорукер, калп – унутчаак, калп – берешен,
сыртында хан, сыйрып салса калтар эле...

«Шоордуу элдин шору кайнап, көзү жайнап
кайсы көргө тыгар экен тагдыр айдап?..
Эстен танган элди ойлоп эмне кылам
турган кезде колдо бийлик, башымда бак.
Женген элдин жасаары ошо, бергин десе
бериш керек малды айдап, кызды байлап.
Чыдабаска айласы таш. Бу калк – кайык,
өзүм – калак! Кудай ага берсин кайрат.
Тобо ошого, тоого каткан казына аман,
тоодак төштүү токол эсен, башым аман.
Бу дүйнөдө дүйнө барбы жоболондуу
жоо чапканда сапырылып чачылбаган?»

Ою ушу эле. Селт дей түштү. Итейген чал
кол жаңсады. «Менде кеп бар. Оо, алдияр,
казына аман калды дешет, андан бир ар
берген оң го. Түшүнгөнгө бу дүйнөнүн
түбүн түптөп кармап турган түркүгү аял.
Дайра башы – булак болсо, журттун – учу,
улут уңгусу – ургаачы дейт. Өспөйт буудай
урук өнөр дың жок болсо. Ал андыктан
алтынды аяп кызды берген

улутуна
балта чапкан. Өз кабырын - өзү казган.
Карып-мискин кан жөткүрүп, эл зар какшап
тукулжурап турган кезде элди баштап,
көсөм гана көөнө эл күткөн үмүттү актап
кетээр эле»

...Чарр дей түшүп чакчырылды
чака туяк, чагыр көздүү, бир чаар баш:
«Жаа тарткан – аз, акылдуу – көп, кебин кебек

кур сөзүндү куюштуруп кутурба таз!
Ит кутурса талга чычат. Жетеси жок
Хан атанын жети атасы хандыкта өткөн,
кудай жалгап, дөөтү колдоп, дөөлөтү артып
касиети кан кууп барып буга көчкөн.
Кудайынды тааныбайсың куучуйган кул
кыз-ажатка! Тарт кыздарды! Буйрук ушул!»

Шамдай жигит шарак-шурак тура калып
шамшаар сууруп, үн чыгарбай кайра салып,
нооуланган эти тумсак, бети жумшак
кыз-келинди жетеледи маашырланып.
Устаранын илебиндей жалт-жулт этип
жалтылдаган курч карегин ачып-жабып
калмак башы – турду унчукпай алчыланып.

Турган кыздар тоону карап, элди карап
ыр ырдашты жолборс айбайт, туйгун канат:

БИРИНЧИ КЫЗДЫН ЫРЫ

Чучуктай чынырып,
Чабактай туйладык.
Кудайга үн угулуп,
«Кыргыз» деп ыйладык.

Шамалдай ышкырып,
Бороондой учурдук.
Кудай не кыз кылып
Жаратты?! Тутулдук...

Бөкөндөй тебишип,
Бөрүдөй чайнаштык.
Калк деп жан эритип
Калк деп кан кайнаттык.

Эркек деп энеден,
Төрөлүп элге бир.
Кымындай күйбөгөн
Эр болбой жерге кир...

ЭКИНЧИ КЫЗДЫН ЫРЫ

Карарып күн чыкса, агарып ай батар,
Коңулга киргендер коендой тим жатар.
Ай өтөр, жыл өтөр, сааты чыкканда
Жутаткан теңирим, журтумду жубатар.

Арбактар жар болуп бир баатыр туулар,
Эл деген эрдиги эченге угулар.
Кажыган көңүлгө кубаныч уялап
Кут келип эл-журтка, кунубуз куулар...

ҮЧҮНЧҮ КЫЗДЫН ЫРЫ

Ээ болуп жаткан төрүнө,
Кожоюн болгон жерине.
Тагдыры тайкы кыз болбой
Таш болуп калсам эмине?!

Убайга толду уучум,
Улуттун кыйып ырысын.
Ургаачысын узаткан
Улугуң иттей улусун.

Өзүн деп мүмкүн өлөрмүн...
Жээгин жырткан желендин
Суу болуп калсам жамгырга
Айланып бир күн келермин.

Күйүткө күйүп, бук толуп,
Жүргөндө жүрөк муз болуп.
Ак булут көчкөн атпай журт
Айлыңа келем куш болуп.

ТӨРТҮНЧҮ КЫЗДЫН ЫРЫ

Кыз – күң кетсе, кызыл отун кызыр калар,
Кыянаттык кылганы үчүн кыдыр чанар.
Торгой дагы балапанын жылаандан коргойт
Кызын коргоп кала турган кай эркек бар?!

Таш эмчегим, тоң көөдөнүм, таштай эрден
Тагдыр буйруп коргошундай эрийт дегем.

Эй, эшейип жер караган ылдый баштар
Айланып кет, ата кийген тебетейден!

Эй, ылдый баш, көөдөнү көр, көтөр башты,
Кудай сага көтөрсүн деп берген башты.
Силерден мен сирке канат төрөгөнчө
Бу турмуштан туубай туна чөккөн жакшы.

Шакек эмес кишен салып кыз колуна
Турасыңар жана чыдап бу кордукка...
Бизге кылдай жакшылыкты жасабаган
Жакшылыкты жасай албайт Ата-Журтка!

КЫЗ-КЕЛИНДЕР ЫРЫ

Суу өйдө агып баралышпайт башатына,
Биз булутпуз көнгөн шамал кайда айдаса...
Келин-кызы күнгө кетет, келберсинген
Калктан касиет, кара жерден кут качканда.

Атса – жебе, чапса – кылыч, сунса – найза,
Тулпар минип, туулга кийген туйгун бала.
Не буйрубайт? Неге келбейт?! Тайкы маңдай
Тайыз акыл, таштан бүткөн бу тагдырга?!

Алдынан ат, үстүнөн тон, ооздон сөзүн,
Алдыргандар кантип адам сезет өзүн?..
Төрөлсө да сокур, мунжу жана дүлөй
Эл, жер сатчу ушулардай төрөлбөсүн.

Өчкөн урпак бир күн өнүп, өсүп чыгар,
Тозгон тукум салам айтып күлүп турар.
Буйруп койсо айла барбы, балтырдагы
Бит жөргөлөп башка чыгып буйрук кылар...

Баш батырып, балтыр сыяр жер табылар,
Өлбөгөн жан өскөн чөптөй баш кылтыйтар.
Төшү кыштоо, төрү жайлоо, жылаңайлак
Жылгадан гүл терген жерлер эсте турар...

* * *

...Алды – куюн, арты – бороон, сыркаар боздоп...
Чыйбыл кыздар апжип болуп азган, тозгон.
Мунар түнөп, булут көчкөн тууган жер жок,
тууган эл жок - боор толгоп, жанын кошкон.

Булуттары уюйт окшоп коргошунга
иттери да бөлөкчө үрүп, башкача улуйт,
Бу күндөрдүн сурары жок, жок буларда
арка болор, калка болор, канат-куйрук.

Баштан токмок, тепки кетпей кабыргадан,
шилби шыйрак шимендешет таң заардан...
Аккуу мээрим карыптарга кабылуучу
Качанкыга жол каратат? Келет кайдан?

Күү, күү эмес – күйүк күйүт, обон - өксүк,
кошок – даба, болду жанга суру качкан.
Чаң ызгытып кай тарапка баратасың
чабалай баш, чааралакей чакар заман?..

Ар-ар кимде. Аларды ар ким каалагандай
ишти иштетет. Иттей көрөт эшиктеги...
Күндөр үчүн табылбаган таалайындай
уурданышып бир бирине кезиккени.

Тышта – кири, ичте – зили, баары бүтүп
калган мисал кыргызча ырдап түн жаркытып,
барып келген сыяктана сүйүнүшүп
өндөрүнө кызыл чуркайт эл-журтту айтып...

Эл-журтту айтып... көздөрдөн – жаш,
көңүлдөн – мун,
жүрөктөн – зил, боорду эзип, жанды жанчып...
Көңүлүндө көркүн көрүп тоолорунун
анан ыйлап түн жармында келет кайтып...

«Төтөгөлүү боз үйүбүз төшкө тиккен
кетпей жүрөт күндүз – ойдон, түндө - түштөн»...
«Синдим жарым жандуу эле... Не болду экен?»
«Кызыл уук кыйраган журт эсен бекен?..»
«Алам деген ат кара тил болгон кезде
мени күтүп жүрдү бекен эмдигиче?..»
«Жапкак бадал, жапалак арча турат эсте
очор-бачар болмокпуз биз шейит кетпесе...»
«Эй, күң кыздар, көздөрүнөн үмүт жанган
эң эңилип сурарың не Жараткандан?»
Чурр дей түштү. «Бир жолу эле тууган жерди,
көрүп алып өлсөк мейли, өлсөк мейли...»
«Бу дүйнөдө өлүм ак дейт, өңгө жалган,
эң бир изги, тилек тиле Жараткандан...
Ушу бойдон калмак бизди жөн кой бербейт,
кушка айланып кетсек кантет таң азандан»...
«Кушка айланып кетсек кана, кетели бат...
тууган жерге тез апарсын учкул канат»...
«Сагынч, куса сары тумандай кетсин тарап
саясында тууган жердин тынбай сайрап,
турсак кана». «...Оо, жараткан, айлант кушка,
ыраазымын тууган жерден жаным чыкса»...
Жүрөт күндөр тилек тилеп күн-түн тынбай:
«Оо, Жараткан, айлант кушка, айлант кушка,
туш бололу өчкөн отту жандыргандай,
өлгөн жанды тирилткендей тири укмушка».
«Бир тамшам суу, бир чачырам жарык өндүү
кыска өмүрдөн дагы кыска, эң бир кыска
көз ирмем бер. Көздөн учкан тууган жерди
бир көрөлү...» «Айлант кушка, айлант кушка»....
«Айлант кушка, айлант кушка»... Кудайга үнү
угулгандай... Жүргөндөрүн көктөн тилеп
жерден берип салган өндүү күң жүрөгү
жакшылыкты жанга айтышпай туюп жүрөт.
Аккуу канат аруу нурун Ай асмандан
үлбүрөткөн ууздай ак үнсүз түндө,
көздөн куса, сагыныч таамп канатынан
күндүн баары кушка айланып кетти мүлдө.

Түн түн болбой агарган ак таңга айланды,
түбөлүктүү күү кайрыган шаңга айланды.
Куш канаты нурду суудай чачыратып
бир заматта зуу-зуу учуп кетип калды...
...Келишти алар кереметтүү Мекенине,
учурашып жатамын деп ар-ар кимге,
бири булбул, бири чымчык, бири сүтак
болуп тынбай тил безешти күндүз-түндө.
Кубулжутту көңүндөгү көйгөй зарын,
мөңгү болуп калыңданган мун, кайгысын,
жүрөктөгү жүлүндү эзип дилдиреткен
сагынычын, сары санаасын, кубанычын...
«Баскынчыдан бала бакпайм, эч убакта»...
Күкүк гана чыдай албай ызасына,
бойго бүткөн жумурткасын жашырынып
башка куштун салып коет уясына...

16-24-июль, 2000-жыл.
«Арашан» чыгармачылык үйү.

ТҮШҮНДҮРМӨЛӨР

«Зыркырадык» бул ыр 1995-жылдын 22-декабрында президенттик шайлоого эки күн калганда, Топчубек Тургуналиев, Жумагазы Усуповду президент А. Акаевдин «Мени мазакташты» деген куру жалаасы менен камаган кезде жазылган. 1996-жылдын 29-апрелинде алар эки жылга шарттуу соттолгон. Чындыгында Т. Тургуналиев, Ж. Усупов президент Конституцияны бузуу жолу менен шайлоого катышып, бийлигин узартуу далалатын ачык сындагандыгы үчүн саясий куугунтукка дуушар болушкан. Кыргызстандын коомчулугу, бүткүл дүйнөлүк укук коргоо уюмдар бул демократтарды жактап чыккан. Нобель сыйлыгын алган Лондондогу Эл аралык мунаныс аттуу адам укугун коргоо уюму Топчубек Тургуналиевди, Жумагазы Усуповду «Абийир туткуну» деп жарыялаган.

«КАНДАГЫ КЫЙКЫРЫК»

Бул ыр Кум-Төргө ... ташыган машина авария болгон күнү жазылган.

МАЗМУНУ

Тууган жер ыр түрмөгү.....	5
Соң-Көл кайрыктары.....	19
Жалал-Абад ыр түрмөгү.....	24
Дүйнө - Өмүр ыр түрмөгү.....	29
Миң кайрык ыр түрмөгү.....	38
Табият ырлары.....	52
Арноолор.....	62
Жашарткан сенсиз, Махабат.....	79
Кандагы кыйкырык.....	117
Төрт саптар.....	150
Сегиз саптар.....	160
Эл терме.....	170
Насыят-терме.....	178
Күкүк (поэма).....	187

Көркөм адабий китеп
Анатай ӨМҮРКАНОВ
АСМАНСЫЗ ЖЫЛДАР
*Ырлар, төрт саптар,
сегиз саптар, терме, поэма*

Литературно-художественное издание

Анатай ОМУРКАНОВ

ГОДЫ БЕЗ НЕБА

Стихи, терме и поэма

Редактору *Ж. Медералиев*
Сүрөтчүсү *Н. Өмүрканов*
Техн. редактору *Л.Я. Шевченко*
Сүрөт редактору *К. Коеналиев*
Компьютердик калыпка салган *Г.А. Мураталиева*

ИБ № 5497

Терүүгө 10.01.01. берилди. Басууга 23.03.01. кол коюлду. Офсет кагазы. Кагаздын форматы 84x108^{1/32}. 6,25 физ. басма табак. 10,71 шарттуу басма табак. 12,0 учёттук басма табак. Заказ 1443. Нускасы 1000. Келишим баада.

АО «Акыл»
«Кыргызстан» Басма үйү
720361. ГСП. Бишкек шаары, Совет көчөсү, 170.

5-140c

1945-жылы туулган. Кыргыз Мамлекеттик университетин аяктап, алыскы Тоолуу Бадахшан автономиялуу областында мугалим болуп иштеген. "Молтүр сезим", "Бар бол", "Жашыл арал", "Жанкисе", "Күндөгү так" аттуу ыр жыйнактардын автору. Алыкул Осмонов атындагы адабий сыйлыктын ээси.